

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ"

**Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства,
кафедра міжнародних відносин та кафедра історії
Наукове товариство студентів та аспірантів ім. О. Оглобина**

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ТУРИЗМ: СУЧАСНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА

**Збірник матеріалів
Третьої всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та молодих вчених
30 березня 2012 року**

Випуск 2

Острого — 2012

УДК 327+379,85(063)

ББК 66

М 34

Редакційна колегія:

Атаманенко А. Є., доктор історичних наук, декан факультету міжнародних відносин Національного університету “Острозька академія”, завідувач кафедри міжнародних відносин, голова редакційної колегії.

Павлюк В. В., кандидат історичних наук, професор кафедри країнознавства Національного університету “Острозька академія”.

Сидорук Т. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри країнознавства Національного університету “Острозька академія”.

Шишкін І. Г., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри країнознавства Національного університету “Острозька академія”.

Плевако І. Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Національного університету “Острозька академія”.

Трофимович В. В., доктор історичних наук, завідувач кафедри історії імені М. П. Ковальського Національного університету “Острозька академія”.

Рецензенти:

Кулаковський П. М., доктор історичних наук, завідувач кафедри країнознавства Національного університету “Острозька академія”;

М 34

Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива : збірник матеріалів Третьої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2012. – Вип. 2. – 196 с.

У збірнику містяться матеріали Третьої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених “Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива”, що відбулася 30 березня 2012 року на базі Національного університету “Острозька академія” в місті Острозі.

Для науковців, аспірантів та студентів.

Роботи опубліковано в авторській редакції.

Організаційний комітет не несе відповідальності за достовірність статистичної інформації та інформації, що подана в рукописах.

© Видавництво Національного університету
“Острозька академія”, 2012

СЕКЦІЯ 1

МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ

Кочубей Максим

*Науковий керівник – доктор історичних наук Кулаковський П. М.,
Національний університет “Острозька академія”*

РОСІЯ І КИТАЙ: СПІЛЬНА ПОЛІТИКА НЕВТРУЧАННЯ ЩОДО КОНФЛІКТУ В СИРІЇ

У статті охарактеризовано основні тенденції врегулювання конфлікту в Сирії зусиллями ООН і провідних держав світу. Зокрема, розглянуто процес прийняття резолюції Генеральної асамблеї ООН щодо ситуації в Сирії та позиції Росії та Китаю щодо неї.

This article describes main tendencies of Syrian conflict and the position of the UN and the leading countries to this issue. In particular, the article sheds the light on the process of adoption of the General Assembly's resolution on the situation in Syria and the attitude of Russia and China to this document.

В данной статье охарактеризованы основные тенденции урегулирования конфликта в Сирии со стороны ООН и ведущих государств мира. В частности, рассмотрен процесс принятия резолюции Генеральной ассамблеи ООН по ситуации в Сирии, и позиции Китая и России относительно нее.

Повстання у Сирійській Арабській республіці – частина подій, які турбують світове співтовариство ось уже два роки. Зокрема, події у Сирії не стали винятком, проте саме тут провідні держави світу не можуть знайти спільної мови і сьогодні. Суперечна навколо проекту резолюції Ради Безпеки ООН щодо втручання до Сирії, що виникла між Росією та Китаєм, з одного боку, і Заходом, з іншого, спричинила широкий резонанс у міжнародних відносинах.

Першим виявом цього протиріччя стала реакція світових держав на події, що розгорнулися на початку 2011 р. Якщо весь прозахідний світ, на чолі з США, засудив позицію влади Башара Асада [3], то позиція протилежного блоку в особі першого заступника постійного представника РФ в ООН Олександра Панкіна була такою: “Ниніш-

ня ситуація в Сирії, незважаючи на її загострення та напруженість, не становить загрози міжнародному миру та безпеці, відтак, не існує необхідності для міжнародного втручання” [5]. Китай, своєю чергою, закликав міжнародну спільноту не втручатися у внутрішні справи Сирії [3].

Але така суперечність була лише початковою фазою конфлікту позицій, що вилилась у протистояння вже наприкінці минулого року. Вже 5 жовтня проект резолюції Ради Безпеки ООН щодо Сирії, який підготували європейські держави, був заблокований Росією і Китаєм, які скористалися правом вето як постійні члени Ради Безпеки ООН. Проект передбачав санкції у разі продовження владою Сирії придушення опозиції в країні. За резолюцію проголосували дев'ять держав, чотири країни (Бразилія, Індія, Ліван і ПАР) зайняли нейтральну позицію. Проект резолюції, підготовлений Францією, Німеччиною, Великобританією та Португалією, був дещо змінений (з тексту було видалено вимоги про негайне введення санкцій), але навіть після пом'якшення його тексту Росія і Китай проголосували проти [6]. З цього приводу державний секретар США Хілларі Клінтон заявила: “Країни, які продовжують постачати зброю режиму Башара Асада, з якої стріляють по невинним чоловікам, жінкам і навіть дітям, повинні міцно задуматися про те, що вони роблять. Ці країни зайняли неправильну сторону з точки зору історії. У цій суперечці вони захищають зовсім не тих, кого слід було б” [2]. Представник Росії в ООН Віталій Чуркін заявив, що в проекті не були враховані формулювання про неприпустимість зовнішнього збройного втручання, і підкреслив: “Пропонуємо продовжити роботу над підготовленим Росією і Китаєм проектом збалансованої резолюції, яка містить життєздатну концепцію врегулювання. Наш проект залишається на столі. На його основі ми готові виробляти справді колективну конструктивну позицію міжнародного співтовариства, а не займатися легітимізацією вже прийнятих в односторонньому порядку санкцій і спроб силової зміни режимів” [7]. Посол КНР, своєю чергою, зазначив таке: “Ми проти втручання у внутрішні справи Сирії” [6].

Проте ескалація конфлікту відбулася вже у 2012 р., коли 4 лютого відбулося друге голосування. За ухвалення резолюції, що закликала президента Сирії Башара Асада подати у відставку на тлі кривавого протистояння між владою і опозицією, проголосували 13 держав. Москва і Пекін, як і 5 жовтня 2011 року, скористалися правом вето. Проект резолюції підтримував план сирійського врегулювання Ліги арабських держав. Сирійська опозиція заявила, що

неприйняттям резолюції РБ ООН видала чинній сирійській владі ліцензію на вбивство. Інші члени Ради Безпеки ООН різко осудили дії Росії та Китаю.

Представник США в Раді Безпеки ООН С'юзан Райс виступила з заявою, у якій зауважила, що відтепер кров людей, які гинуть під час зіткнень у Сирії, буде лежати на руках країн, що заблокували прийняття резолюції. Пані Райс підкреслила, що з осені минулого року, коли була зроблена перша спроба схвалити резолюцію щодо Сирії, в країні було вбито дві тисячі людей. За словами Сюзан Райс, США вважають результати голосування "огидними". "Двоє членів Ради Безпеки тримають її в заручниках. Ці країни керуються пустими аргументами і власними інтересами, затримуючи і намагаючись максимально послабити будь-який текст, який би тиснув на Асада і спонукало би його до зміни політики", – заявила пані Райс. Вона також натякнула, що Росії не вигідно вводити санкції проти Сирії, оскільки вона постачає їй зброю.

Президент Франції Ніколя Саркозі також осудив вето, накладене Росією і Китаєм, зазначивши, що хоче створити групу "друзів Сирії" для пошуку шляхів вирішення сирійського питання. Глава МЗС Франції Алан Жюппе підкреслив, що вето Москви і Пекіна "паралізувало" міжнародне співтовариство. За словами глави британського зовнішньополітичного відомства Вільяма Хейга, дії Москви і Пекіна призведуть до зростання кількості жертв у Сирії.

Західні країни критикують Росію за поставки зброї режиму сирійського президента Башара Асада в умовах громадянського протистояння у країні. Глава МЗС Росії Сергій Лавров раніше визнав, що Москва продовжує виконувати свої збройні контракти з Дамаском, але зазначив, що ця зброя повинна забезпечити зовнішню безпеку Сирії, і її не можна застосовувати проти демонстрантів. Постійний представник Росії в РБ ООН Віталій Чуркін заявив, що деякі країни провокують збройне протистояння в Сирії, а Москва, навпаки, домагається, щоби почалися політичні переговори [4].

Все ж домовленостей було досягнуто стосовно іншої резолюції. Документ, запропонований членами Ліги арабських держав, також закликає до відставки президента Сирії Башара Асада. Резолюція фактично повторює текст проекту резолюції Ради Безпеки ООН. Російські і китайські представники проголосували проти резолюції Генасамблеї і цього разу. За словами заступника міністра закордонних справ Росії Геннадія Гатілова, документ не містить жодних вимог щодо сирійської опозиції.

Під час голосування в Генеральній асамблеї – на відміну від Ради Безпеки ООН – не діє право вето. Однак резолюції, прийняті Генасамблеєю, не мають обов'язкової сили.

Офіційні представники Сирії стверджують, що документ надасть нові аргументи збройним противникам режиму, яких Дамаск називає "терористами". Представник Сирії в ООН вважає, що ухвалення резолюції призведе до загострення кризи.

Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун зазначив: "У Сирії ми бачимо, як стріляють по житлових будинках, як у лікарнях влаштовують центри для тортур. У Сирії вбивають дітей, яким ледь виповнилося 10 років. Ми майже впевнені в тому, що вчинено злочини проти людства".

Тим часом 17 лютого в Дамаск вирушає заступник міністра закордонних справ Китаю Чжай Цзюнь. Перед поїздкою він засудив застосування насильства проти мирного населення і закликав уряд поважати "легітимне" право людей висловлювати підтримку реформам [1].

Підбиваючи підсумок, варто зазначити, що події в Сирії спричинили широкий резонанс серед світової спільноти. Розкол позицій на два блоки теж відіграв свою роль під час врегулювання конфлікту. Проте, чи не основним важелем впливу на зміну ситуації в Сирії стали, на жаль, не резолюції та заклики іноземних держав до політичних реформ, а прагматичний інтерес – погроза торговельним ембарго з боку держав-учасниць ЛАД. Саме остання зрештою спричинила проведення референдуму щодо конституційних змін та політичних реформ, що був підтриманий абсолютною більшістю населення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Генасамблея ООН закликала припинити насильство в Сирії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2012/02/120216_syria_un_resolution_ek.shtml – Назва з екрана.
2. Клинтон: Росії і Китаю придется об'ясувати перед народом Сирії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2011/10/06/897817.html> – Назва з екрана.
3. Пентагон советує Сирії послідувати прикладу Єгипта: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2011/03/26/832666.html> – Назва з екрана.
4. Росія і Китай вдруге ветоували резолюцію ООН щодо Сирії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2012/02/120205_syria_russia_china_veto_un_ek.shtml – Назва з екрана.

5. Сирия не Ливия: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gazeta.ru/politics/2011/04/28_a_3597641.shtml – Назва з екрана.

6. Совет Безопасности ООН не принял проект резолюции в отношении Сирии: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trtrussian.com/trtworld/ru/newsDetail.aspx?HaberKodu=8c935f8c-4185-48df-858c-480d2eac11f9> – Назва з екрана.

7. Чуркин: Заблокированная РФ резолюция по Сирии отражала “конфронтационный подход”: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2011/10/05/897345.html> – Назва з екрана.

Мініч Руслан

*Науковий керівник – доктор історичних наук Атаманенко А. Є.,
Національний університет “Острозька академія”*

ДИПЛОМАТИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ МАНЕВРИ ЛІВІЙСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ

У статті розглядається дипломатія лівійських повстанців. Проаналізовано такі дипломатичні методи, як PR, публічна та цифрова дипломатія, визнання та спеціальні місії. Також розглянуто внутрішню міжплеменну дипломатію, формування якої пов'язане зі створенням нових органів влади.

Diplomacy of Libyan rebels is considered in the article. Such diplomatic methods as PR, public and digital diplomacy, recognition and special missions are analysed. Inner intertribal diplomacy caused by formation of new bodies of power is scrutinized as well.

В статье рассматривается дипломатия ливийских повстанцев. Проанализировано такие дипломатические методы, как PR, публичная и цифровая дипломатия, признание и специальные миссии. Также рассмотрено внутреннюю межплеменную дипломатию, формирование которой связано с созданием новых органов власти.

Зустрічі лідера повстанців Махмуда Джібріля та представників Заходу. Перша зустріч Хіларі Клінтон і Махмуда Джібріля відбулась у Парижі після саміту міністрів закордонних справ держав Великої вісімки. Її тривалість становила 45 хвилин. Досить секретні переговори було розрекламовано як вирішальний чинник у підході США, в умовах закликів з боку союзників до військової інтервенції в Лівії. Друга зустріч відбулась в Лондоні під час конференції, яка заснувала контактну групу. В результаті обміну думками поглибилися побоювання щодо обережних об'ємів адміністрацією США тимчасової політичної ради, створеної з метою представництва повстанців як політично, так і у військовому відношенні. Таким чином, учасники обговорили американську політичну і військову підтримку інсургентів і, можна припустити, умови такої підтримки.

Було багато й інших зустрічей, де порушувалися питання фінансової, військової підтримки повстанців, а також повернення боргів бойовиками. Однак союзники надають допомогу не безкорисно й прагнуть отримати певні політичні та геостратегічні переваги. Наприклад, наслідком зустрічі представників Франції та Національної перехідної ради (НПР) в Парижі стало відправлення французьких офіцерів зв'язку до Лівії. Варто згадати про переговори бунтівного полководця Абдульфатаха Юніса з посадовими особами НАТО. Таким чином, повстанці користувалися значною підтримкою.

Британський міністр закордонних справ Вільям Хейг 4-6 червня відвідав Бенгазі, де він вимагав від НПР розробити план для революційного уряду, до якого б увійшли також вірні режиму представники. Причиною цієї вимоги була нестабільність тимчасового уряду. Крім того, такого роду пропозиції здатні послабити Муаммара Каддафі та посилити повстанців. Варто зазначити, що у випадку виконання цієї вимоги витрати на постконфліктне відношення держави будуть меншими.

Спотворення інформації. Повстанці поширювали за допомогою радіо та телебачення повідомлення про арешт двох синів полковника – Саїфа аль-Іслама та Мохаммеда. Прокурор Міжнародного кримінального суду (МКС) Луї Морено-Окампо підтвердив, що Саїф був в'язаний у Лівії. Проте наступного дня пан аль-Іслам з'явився в готелі "Ріксос". Повстанці використовували цей прийом з метою послаблення сил режиму, їх деморалізації та подолання опору. Підтвердження цієї неправдивої інформації з боку прокурора МКС слугувало підсиленням ефекту, внаслідок використання такого прийому.

Жорстка тактика після захоплення Тріполі. Після захоплення Тріполі 31 серпня інсургенти пред'явили військам режиму ультиматум: здійснити безумовну капітуляцію до 3 вересня. Пізніше крайній термін був відстрочений до 10 вересня. Таким чином, на цьому етапі повстанці не роблять поступок як у періоди нехватки озброєнь та грошей. Для цього вже немає причин та передумов. Крім того, лідери чотирьох племен з Бані Валід та повстанці домовились про вступ інсургентів до міста після капітуляції. Але війська М. Каддафі не дозволили силам НПР повернути місто.

Акції PR. Махмуд Джібріль вперше з'явився в Тріполі 8 вересня. Це була PR-акція, метою якої було послабити сили лоялістів. Крім того, значні витрати на операцію сприяли тому, що Захід тиснув на НПР. Союзники вимагали від повстанців проголосити перемогу й розпочати перехідний період, який переважно фінансуватиметься Лігою арабських держав.

Балансування. Тринадцятого вересня пан Джібріль вперше виступив на площі Мартир (мученики) (перейменована з площі Грін (Зелена). Ця промова була ключовою, оскільки в ній яскраво виражена політика балансування між племенами, Тріполітанією і Кіренайкою, мусульманським світом і Заходом. Джібріль закликав до єдності. Крім того, союзники й повстанці вимагали недискримінаційного процесу, який би зменшив витрати на перехідний період й прискорив останній. Серед іншого в промові звучала теза про встановлення ісламських законів шаріату: "Ми не будемо приймати будь-яку екстремістську ідеологію, праву або ліву. Ми мусульмани і сповідуємо помірний іслам. Ми не зійдемо з цього шляху" [1]. Така заява була необхідною, оскільки саме арабські держави фінансуватимуть перехідний період. Однак Захід продовжує здійснювати вплив на повстанців. У результаті цього в промові чітко звучала фраза про відкидання будь-якого екстремізму. Крім того, в цей період гостро стояло питання про місце, де відбуватиметься суд над Муаммаром аль-Каддафі і паном Сенуссі. Двадцять другого листопада в ході візиту прокурора Луї Морено-Окампо в Тріполі, останній погодився, що ця правова процедура може здійснюватись у Лівії. Ця заява була важлива для підвищення авторитету НПР та сприяла посиленню єдності племен.

Встановлення дипломатичних відносин з іншими державами. Дев'ятого вересня посол Лівії Алі Ауджалі вручив вірчі грамоти Президентові США. Четвертого серпня Вашингтон передав НПР будинок лівійського посольства. Це означало визнання "de jure". Проте пан Ауджалі вручив вірчі грамоти лише після першого американського траншу попередньо заморожених активів. До цього часу повстанці чинили дипломатичний тиск на США. Однак здійснити цей переказ грошей Вашингтон зміг лише після легітимізації таких дій Радою Безпеки ООН.

Сини полковника та офіційні особи режиму як інструмент тиску на центральну владу. Перебування синів М. Каддафі в деяких країнах або містах дають останнім деякі переваги та вплив на перехідні органи влади. Так, Нігер надав притулок Сааді, щодо якого відсутній ордер МКС. Ніамей заявив, що не довіряє НПР, оскільки повстанці вже здійснили безліч судів Лінча. Лідер народного ополчення Зінтану погодився передати Сейфа аль-Іслама аль-Каддафі лише після того, як буде сформовано постійний уряд. Такими діями вони чинили тиск при формуванні нової влади і мали на меті отримати деякі переваги в цьому процесі. А 22 листопада Усама аль-Джувалі, глава військової ради Зінтану був обраний міністром оборони, що свідчить про успішність такого інструменту

впливу. Цими ж міркуваннями керувались лідери Зінтану, утримуючи колишнього начальника розвідки Абдуллу Сенуссі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Sherwood, H. Libya: Gaddafi has accepted roadmap to peace, says Zuma [Electronic resource] / Harriet Sherwood, Chris McGreal // The Guardian. – Access mode: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/10/libya-african-union-gaddafi0-rebels-peace-talks>.

Поліщук Тетяна

Науковий керівник – кандидат історичних наук Павлюк В. В.,
Національний університет “Острозька академія”

ПРИЧИНИ ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕВОЛЮЦІЙ У КРАЇНАХ АРАБСЬКОГО СХОДУ

У статті простежуються та аналізуються причини арабських революцій, які проходили в 2011-2012 рр. Головна увага акцентується на внутрішньодержавних та внутрішньорегіональних чинниках у контексті політичних, соціально-економічних та релігійних проблем. Втручання зовнішніх сил не розглядається як одна із причин революційних подій.

The article deals with the causes of the Arab revolutions that took place in 2011-2012. It mainly emphasizes on the internal and regional factors in the context of political, social, economic and religious problems. The author does not find the interference of external forces as one of the reasons for the genesis of these events.

Стаття посвячена аналізу причин арабських революцій, которые происходили в 2011-2012 рр. Главное внимание акцентируется на внутригосударственных и внутрирегиональных факторах в контексте политических, социально-экономических и религиозных проблем. Не усматривается вмешательство внешних сил в качестве причины революционных волнений.

Заворушення, що розпочалися в Тунісі в грудні 2010 р., охопили весь Арабський Схід і ввели його в стан наростаючої нестабільності протягом наступних двох років. Більшою чи меншою мірою заворушеннями виявилися охоплені більше десяти держав. У різних країнах форма прояву протесту була різною: від масштабних народних виступів по всій країні, що розпочалися з публічних самоспалень (Туніс, Єгипет), до прохання, зверненого до короля, дозволити створення політичної партії (Саудівська Аравія). Проте навіть таке “скромне” волевиявлення продемонструвало розмах невдоволення по всьому арабському світу. Саме цей розмах і виявився несподіваним для світового співтовариства, а також те, що ці революції абсо-

лютно не вписалися в прийняті щодо арабського регіону стереотипи. Важко погодитись із тим, що революції були влаштовані США чи європейськими країнами. Відомо, що авторитарні режими в арабських країнах були запорукою стабільності в регіоні, не даючи розвиватись ісламському фундаменталізму і тероризму. Крім того, цей регіон є потужною ресурсною базою як для США, так і для Європейського Союзу, і саме іноземна економічна, фінансова діяльність у регіоні могла гарантуватись постійними президентами.

Сьогодні висувається безліч гіпотез про причини і механізми здійснення цих заворушень, при цьому висуваються версії від конспірологічних до суто політичних, соціально-економічних, релігійних або геостратегічних. Якщо розглядати революції детальніше в контексті внутрішніх чинників, то варто відмітити вкрай складний і комбінований характер подій, що відбулися.

З одного боку, це протест проти погіршення умов життя досить великої групи населення. Зважаючи на те, що в арабському світі економіка, як ніде, тісно пов'язана з політикою та життям правлячих режимів, які створили для себе унікальну матеріальну базу, побудовану на основі ідеологічних концепцій ісламу, переважаючого традиційного укладу економіки, активної участі держави в економіці та обмеження розвитку приватного сектора, для арабських країн характерними є гострі соціальні проблеми. Зокрема близько 24% населення регіону змушені існувати на 2 долари в день. В окремих арабських країнах частка населення, що живе за межею бідності, становить 44-45% (Єгипет та Ємен). Рівень безробіття в арабському світі сягає у середньому 12,7%, що є одним із найвищих показників серед країн, що розвиваються. Безробіття серед молодих людей у віці від 15 до 24 років (60% від усього населення) становить у середньому по регіону понад 30%, а в окремих країнах перевищує 40%. Варто підкреслити, що рушійною силою у всіх рухах була саме молодь, яка стала абсолютно новою, неоформленою ідеологічно політичною силою. Саме ця молодь формує зараз запит на модернізацію економіки і допуск широких верств населення до участі в політичному процесі. Потрібно зазначити, що саме для країн Машріку спільними стали бідність, корупція, високі темпи зростання населення, низький рівень доходу на душу населення порівняно навіть з іншими країнами (наприклад, країни Перської затоки) всередині регіону, високі ціни на продовольство і техніку.

З іншого боку, в цих країнах розпочався процес делегітимізації правлячого сімейства або клану, ліквідації його монополії на владу й економічні блага через народне волевиявлення. Ці клани, просу-

нувши на вищі посадові пости в державі своїх дітей і найближчих родичів, стояли при владі не одне десятиліття, використовуючи для цього формально легітимні електоральні процедури. Наявність в арабських країнах геронтократичних кланів, по суті, перетворювало політичний режим у "спадкову республіку". В Тунісі це клан Бен Алі і Лейли Трабелсі з поч. 1990-х рр., клан Мубарака в Єгипті (з 1981 р.), клан Каддафі в Лівії (з 1969 р.), клан Алі Абдалли Салеха в Ємені (з 1990 р., а по суті – з 1978 р., коли він був обраний президентом ЄАР), клан Асада в Сирії (з 1970 р.).

Авторитарні режими довгий час створювали видимість соціальної стабільності, а керівники, втративши зв'язок з народом, ігнорували наростання серйозних економічних і соціальних протиріч. Систематично використовувалися політичні репресивні механізми, особливо режим надзвичайного стану обмежував права і свободи: в Єгипті – з 1981 р., в Сирії – з 1963 р., в Алжирі – з 1992 р. У всіх інших країнах режим надзвичайного стану існував де-факто з огляду на ту роль, яку відіграє армія у державному механізмі.

Релігійний чинник також відіграв немаловажну роль у деяких країнах. Головним чином ідеться про шийтсько-сунітську приналежність громадян та правлячих еліт у низці арабських держав. У Сирії правляче угруповання належить до алавітів, тоді як більшість населення – суніти. Ще більш складна ситуація в Ємені, де існують вкрай заплутані взаємини між шийтськими (Хаус) і сунітськими кланами, до чого додаються історичні суперечності між двома основними ісламськими мазхабами – зейдитів і шафіїтів. Після об'єднання Південного і Північного Ємену в Єменську Арабську Республіку ключові позиції в політиці та економіці зайняли зейдити (з півночі) на чолі з Салехом.

Отже, специфіка арабських революцій полягала в тому, що вони мали ланцюгову реакцію, починаючи з Тунісу. Вони вивели з латентного стану багато внутрішніх суперечностей, тому повстання відразу набули специфічних географічних особливостей і трансформувалися: головним чином у боротьбу проти однопартійного режиму (в Тунісі та Єгипті); плеємні суперечності (у Лівії і Ємені, де чітко окреслилася проблема сепаратизму); шийтський бунт (у Бахрейн та Омані); боротьбу проти режиму надзвичайного стану і засилля армії в державному механізмі (в Алжирі, Єгипті та Сирії). Крім того, дійшли до критичної позначки соціально-економічні проблеми, які стали спільною об'єднуючою рисою, а тому не могли залишатись у стані стабільного ігнорування державною верхівкою. Таким чином, епоха "уявної стабільності" у величезному регіоні від Марокко до

Пакистану закінчилася. Арабський Схід вступає в абсолютно новий етап свого історичного розвитку, пов'язаного з проведенням широких політичних і соціально-економічних реформ.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ланюк Є. Свободу не спинити: загальний огляд причин та наслідків революцій на Близькому Сході [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zgroup.com.ua/article.php?articleid=4687. – Назва з екрана.

2. Мирский Г. Арабский мир: надоело, не верим, не боимся [Электронный источник]. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-fifth/012.htm>. – Название с экрана.

3. Сапронова М. Генезис Арабских революцій [Электронный источник]. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-seventh/15.htm>. – Название с экрана.

4. Sisken D. Rational Choice Theory Takes On the Arab Revolutions [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.jadaliyya.com/pages/index/1962/rational-choice-theory-takes-on-the-arab-revolution>. – Title from the screen.

5. A Look at the Root Causes of the Arab Revolution [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,763537-3,00.html>. – Title from the screen.

Павлюк Олеся

Науковий керівник – доктор політичних наук Бурдяк В. І.,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗАПРОВАДЖЕННЯ САНКЦІЙ США ЩОДО ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН

У статті розглядаються основні зовнішньополітичні документи, які формують американську політику санкцій щодо Ірану з 1979 до 2011 рр. Здійснено аналіз основних сфер економіки, що підлягають санкціонуванню, відповідно до законодавства США за останні тридцять років, простежено еволюцію американської системи дискримінаційних обмежень щодо Ісламської Республіки.

Elucidation the key U. S. foreign policy documents, which imposed sanctions on Iran from 1979 till 2011 is the aim of the present article. The analysis of basic spheres of economy, which are subject sanctioning, is carried out, in accordance with the legislation of the USA for the last thirty years, the evolution of the American system of discriminatory limitations is traced in relation to Islam Republic.

В статье рассматриваются основные внешнеполитические документы, составляющие основу американской политики санкций в отношении Ирана с 1979 по 2011 гг. Осуществлен анализ основных сфер экономики, которые подлежат санкционированию, в соответствии с законодательством США за последние тридцать лет, прослежена эволюция американской системы дискриминационных ограничений относительно Исламской Республики.

Американська санкційна політика стосовно Ісламської Республіки Іран (ІРІ) – це серйозний чинник міжнародних відносин останніх десятиліть. Вже тридцять років США застосовує великі зусилля, обмежуючи Іран у політико-дипломатичній та економічній сферах. Усі дії Сполучених Штатів у цьому напрямі ґрунтуються на такому методі дискримінаційних обмежень та тиску, як санкції (від лат. “sanction” – непорушна постанова) – примусовий захід, застосову-

ваний до порушників вимог певної юридичної норми. Особливу актуальність теми дослідження зумовлює обставина, що американські санкції щодо Ірану торкаються інтересів тих країн, які співпрацюють з Іраном у різних сферах.

З 2010 р. США разом з міжнародними партнерами почали активно збільшувати санкції відповідно до нових звітів, які повідомляли про прогресуюче збільшення Ісламської Республіки свого ядерного потенціалу. Каталізатором став висновок доповіді Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) у листопаді 2011 р. – “Іран до 2003 р. вів роботи, спрямовані на створення ядерної зброї, реалізовував інші дослідницькі та експериментальні програми в цій сфері” [3].

Довгий список економічних та політичних санкцій США проти Ірану починається ще з дипломатичної кризи 1979 р. після захоплення заручників американського посольства у Тегерані. Тоді президент Дж. Картер запровадив надзвичайне положення щодо ІРІ та наказав заморозити всі іранські рахунки. Додаткові санкції були накладені, коли в січні 1984 р. Іран був причетний до бомбардування американської морської бази в Бейруті.

Стурбованість через іранську ядерну програму виникла пізніше і стала переконливим чинником для економічного стримування Ісламської республіки. Суттєвими санкціями обмежуються різні сфери економічного розвитку країни, від торгівлі та інвестицій до виготовлення зброї та ядерних матеріалів.

Щодо поширення озброєння, то 23 жовтня 1992 р. Конгрес США прийняв закон “Про нерозповсюдження зброї щодо Ірану та Іраку” (Iran-Iraq Arms Nonproliferation Act) [4], відповідно до якого вводилась заборона на ввезення в Ісламську республіку продукції подвійного призначення і звичайної зброї “хімічного, біологічного, ядерного чи дестабілізаційного характеру”.

У сфері торгівлі та інвестицій 15 березня 1995 р. президент США В. Клінтон підписав Виконавчий указ № 12957, згідно з яким заборонялись будь-які американські інвестиції у нафтовий сектор Ірану [1].

Енергетика як ключова сфера економіки Ірану теж мала місце в санкційній політиці Сполучених Штатів. Зокрема, у серпні 1996 р. Конгресом США був прийнятий закон “Про санкції щодо Ірану та Лівії” (Iran and Libya Sanction Act of 1996) [8], який мав на меті заборонити Ірану доступ до сировинних матеріалів для продовження своєї ядерної програми, санкціонує ті компанії, в тому числі й іноземні, які інвестували в Іранський енергетичний сектор більше 20 млн. доларів.

Майно, активи та капітал ІРІ теж підлягали санкціонуванню з боку США. Після терористичних атак в Нью-Йорку та Вашингтоні 11 вересня 2001 р. президент Дж. Буш мол. видав Виконавчий указ № 13224 [2], заморожуючи весь капітал юридичних осіб, які підтримували міжнародний тероризм.

Санкції Сполучених Штатів торкнулися і паливного комплексу ІРІ. Зокрема, у липні 2010 р. Б. Обама підписав акт № 2194 “Про всесторонні санкції щодо Ірану, підзвітність та скорочення капіталу” (Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act of 2010) [7], згідно з яким обкладаються штрафами американські та іноземні компанії за продаж очищеного палива Ірану чи за постачання обладнання на вимогу Ісламської Республіки, що сприяє збільшенню її очищувальної спроможності. Проте відразу заявили своє незадоволення щодо односторонніх дій США, Китай та Росія, стверджуючи, що такі спроби, спрямовані на виправлення невдалої системи санкціонування ООН, можуть нашкодити їхнім бізнес-інтересам, руйнуючи дипломатичні спроби Тегерану на примирення.

Останні санкції, які були здійснені щодо ІРІ, викладені в Законі США “Про фінансування національної оборони на 2012 податковий рік”, який підписано Президентом США Б. Обамою 31 грудня 2011 р. [6], згідно з яким вводяться односторонні санкції проти Центрального банку Ірану та інших іранських фінансових установ.

Проте експерти розходяться у думках щодо ефективності санкцій, як інструменту для переконання ворожих країн відмовитись від програм озброєння [5].

Таким чином, відмінною особливістю прийнятих законодавчою та виконавчою владою США нормативно-правових актів, які служили базою для дискримінаційної політики щодо ІРІ, є їх екстериторіальний характер. Дія законів та указів поширювалась на іноземні компанії та уряди інших країн, що викликає їх незадоволення.

Американська політика санкцій щодо Ірану не зазнала кардинальних змін за всю тридцятилітню історію існування проблеми. Кожна нова адміністрація, яка приходила до влади у Сполучених Штатах, уточнювала та розширювала положення документів, прийнятих її попередниками, послаблюючи або, навпаки, посилюючи дискримінаційну політику щодо ІРІ.

Список використаних джерел та літератури:

1. Executive Order 12957 Prohibiting certain transactions with respect to the development of Iranian petroleum resources [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Documents/12957.pdf>.

2. Executive Order 13224 Blocking Property and Prohibiting Transactions With Persons Who Commit, Threaten to Commit, or Support Terrorism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=2001_register&docid=fr25se01-133.pdf.

3. Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, November 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfr.org/iran/implementation-npt-safeguards-agreement-islamic-republic-iran-november-2011/p26448>.

4. Iran-Iraq Arms Nonproliferation Act of 1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.state.gov/t/isn/c15237.htm>.

5. Katzman K. Iran: U.S. Concerns and Policy Responses. CRS Report for Congress [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://assets.opencrs.com/rpts/RL32048_20090806.pdf.

6. National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.treasury.gov/resource-center/faqs/Sanctions/Pages/ques_index.aspx#ndaa.

7. Text of H.R. 2194 [111th]: Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act of 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h111-2194>.

8. The Iran and Libya Sanctions Act of 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fas.org/news/iran/1996/31623339-31627980.htm>.

Борисюк Анастасія

*Науковий керівник – кандидат філологічних наук Засєкін С. В.,
Національний університет “Острозька академія”*

ТИПОЛОГІЯ ТЕРОРИСТІВ

До подій, які сталися в США восени 2001 року, тероризм сприймався як явище, виняткове, яке не турбувало спеціалістів. Сьогодні ж навряд чи знайдеться людина, яка ні разу не задумувалася про витоки цього страшного явища.

Up until the events of 2001 in USA, terrorism perceived as a rare occurrence, which did not interest specialists. Today it's difficult to find a person who has not pondered over the source of this frightful phenomenon.

До драматических событий в США осенью 2001 года терроризм воспринимался как явление исключительное и крайне редкое, незаботящее даже специалистов. Сегодня вряд ли найдется человек, который ни разу не задумался об истоках и развитии этого страшного явления.

На сучасному етапі тероризм у всіх формах та проявах за своїми масштабами, інтенсивністю і жорстокістю перетворився на гостру проблему глобального значення. Вирішення політичних, релігійних та міжнародних проблем з використанням організованих злочинних угруповань, терористичних організацій призводить до загибелі багатьох людей, дестабілізує обстановку в державах, викликає невпевненість у майбутньому [2].

Проблема тероризму як соціально-небезпечного явища стала актуальною для України практично водночас після її утворення як самостійної держави та становить на цей час реальну небезпеку національній безпеці нашої держави. Країна є привабливою для міжнародних та етнічних організованих злочинних угруповань, серед яких здебільшого представники “тіньової економіки”, торговці наркотичною сировиною, зброєю, а також особи, що ухиляються від кримінального переслідування на батьківщині. Серйозну небезпеку являють представники різноманітних терористичних та релігійно-екстремістських організацій Близького та Середнього Сходу та їхні

прихильники: “Хамас”, “Брати-мусульмани”, “Хезбалах”, “Аль-Каїда”, “Курдська робітничка партія” та ін. [5]. Тому питання тероризму та його всебічне вивчення є надзвичайно важливим сьогодні.

Слово “терор” запозичене з латини, де “terror” означає “страх”, “жах”. У своєму сучасному значенні слово “терор” з’явилося наприкінці XVIII ст. Його поняттєве оформлення належить до періоду Великої французької революції.

Тероризм – це застосування або загроза застосування насильства проти невоюючої сторони (мирних громадян, полонених, невоюючої держави) і знищення або загроза знищення майна невоюючої сторони (майна мирних громадян, цивільних об’єктів, будь-яких об’єктів невоюючої держави) незалежно від мети і причин, що суперечать міжнародним правилам і нормам ООН.

Тероризм (терор) – це передовсім метод ціледосягнення, принципово основою якого є застосування (або погроза застосування) насильства, спосіб впливу шляхом здійснення теракту задля досягнення певних цілей, за якого жертва теракту не є об’єктом такого методу впливу [2].

Г. Хамден виділяє чотири основних психотипи терористів. Вони ж, своєю чергою, мають вербальне вираження у їхньому дискурсі. Наведена нижче таблиця демонструє результати дослідження щодо прояву певного психотипу терориста на основі психолінгвістичного аналізу його дискурсу.

Таблиця 1

№ з/п	Психотип терориста	Вираження в дискурсі
1.	Терорист-психопат	Стиль вираження думок спокійний, не імпульсивний. Використання займенника “Я” у великій кількості, речень-обвинувачень, речень-насмішок. Повага до закону.
2.	Етно-географічний терорист (релігійний)	Стиль вираження – беземоційний. Домінує займенник “ми”, вияв агресії невідкритий. Використання великої кількості пасивних конструкцій. Дискурс абстрактний, фантазійний. Відстоювання однієї, спільної для суспільства ідеї. Гасло: “Померти за ідею – це честь!”. Політичний та релігійний відрізняються своєю спрямованістю та ідеєю, за яку борються.
3.	Етно-географічний терорист (політичний)	

4.	Терорист-месник	Не мав психічної історії в минулому. Посттравматична поведінка – відплата за минулі образи, безстрашний. Бажання покращити екологічну ситуацію, навколишнє середовище. Дискурс дуже емоційний, хаотичний, експресивний. Домінуючим є узагальнення, абстрактне мислення. Використання простих речень загального змісту, без конкретики
----	-----------------	---

Отже, в таблиці 1 чітко виражені характерні риси кожного психотипу, що дає нам можливість краще дослідити дискурс та психологічні характеристики терористів надалі. Перспективним вважаємо вивчення психолінгвістичних особливостей тероризму з гендерного погляду.

Таким чином, тероризм став невід’ємною частиною політичних і економічних процесів у світі та являє значну загрозу громадській і національній безпеці. Будучи різновидом організованої злочинності, яка занурюється корінням у потужну тіньову економіку, тероризм може поставити під сумнів весь процес подальшого розвитку людства. І оскільки ця проблема в Україні ще не набула такого масштабу, як у більш розвинених країнах (США, Франція, Росія), надзвичайно важливим є всебічне вивчення цієї проблеми, адже на основі психолінгвістичного аналізу дискурсу терористів убагаємо можливим спрогнозувати алгоритм їхньої подальшої поведінки та запобігти руйнівним наслідкам [4].

Протистояння двох способів організації, двох різних форм зв’язків – формальних та неформальних. Ось чому тепер усі розвинуті країни світу готові об’єднатися проти неформальної організації терористів – інакше всім стане очевидна бездіяльність держави, як системи формальних структур і зв’язків, які, по суті, не можуть протистояти неформальним зв’язкам терористів. Оскільки будь-яка держава створена для того, щоб захистити громадян, формалізувати їх стосунки між собою і забезпечити всім законні, рівні, однакові для всіх правила для регулювання взаємовідносин.

Список використаних джерел та літератури:

1. Засекіна Л. В. Вступ до психолінгвістики [текст] / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острог: вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2002. – 168 с.

2. Левицька М. Б. Тероризм як загроза міжнародній і національній безпеці України [текст] / М. Б. Левицька // Актуальні проблеми держави та права: Зб. наук. праць. – К., 2000. – С. 219-224.

3. Ледок, С.П. Нелегальна міграція та тероризм [текст] / С. П. Ледок // Тероризм і боротьба з ним. – К.: Видавничий центр при науковому дослідному інституті “Проблеми людини”, 2000. – С. 365-369.

4. Ольшанский, Д.В. Психология террористов [текст] / Д. В. Ольшанский. – Питер: 2002. – С. 288.

5. Рибачук, В.І. Корупція як соціальна база і політична основа організованої злочинності та тероризму [текст] / В. І. Рибачук // Актуальні проблеми держави та права : зб. наук. праць. – К., 2000. – С. 256.

Фабіян Юлія

Науковий керівник – кандидат історичних наук Конопка Н. О.,
Національний університет “Острозька академія”

УЧАСТЬ США У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ АФГАНІСТАНУ ПІСЛЯ ТЕРАКТІВ 11 ВЕРЕСНЯ 2001 РОКУ

Після терактів 11 вересня 2001 р. Сполучені Штати вже більше 10 років не покидають Афганістан, намагаючись взяти участь у вирішенні найголовніших проблем країни. Нижче розглянуто такі важливі проблеми, як встановлення безпеки, яке неможливе без повалення режиму Талібан та ліквідації терористичної “Аль-Каїди”, забезпечення функціонування антикорупційного уряду, боротьба з наркотиками.

After the terrorist attacks of Sept. 11, 2001 the United States remained in Afghanistan for 10 years, trying to solve the main problems of the country. Here are considered such important issues as the establishment of security, which is impossible without the overthrow of the Taliban regime and terrorist groups such as “Al Qaeda”, the operation of anti-corruption government, and the fight against drugs.

После терактов 11 сентября 2001 г. Соединенные Штаты уже более 10 лет не покидают Афганистан, пытаются принять участие в решении главных проблем страны. Ниже рассмотрены такие важные проблемы как обеспечение безопасности, которое невозможно без свержения режима Талибан и ликвидации террористической “Аль-Каиды”, обеспечение функционирования антикоррупционного правительства, борьба с наркотиками.

Військова операція проти руху Талібан розпочалася 7 жовтня 2001 р. та завершилася взяттям Кандагара 7 грудня того ж року. Початкова мета військової операції США – боротьба з міжнародним тероризмом, зокрема “Аль-Каїдою” – змінилася завданням створення нового демократичного мусульманського суспільства від Марокко до Афганістану. Потім була висунута мета нещадної боротьби з та-

лібами. Зараз війська виконують роль захисту ключових населених пунктів від талібів і готують нову афганську армію та сили безпеки.

Збройний конфлікт між талібами і Кабулом, що спирається на окупаційні сили США та НАТО, – не єдина лінія протистояння в афганській політиці. Правляча еліта далеко не повністю підконтрольна США та ISAF (International Security assistance Force – Міжнародні сили сприяння безпеці). У симбіозі афганського уряду і його закордонних спонсорів кожен має власні інтереси. Наявна у країні легальна опозиція досить сильна, з'являються і альтернативні “рухи нового протесту” [1].

Незважаючи на те, що активна фаза військової операції була оголошена завершеною, американці продовжують нарощувати своє оперативне угруповання як усередині країни, так і по її периметру. Йде активне будівництво об'єктів соціальної та військової інфраструктури в Кандагарі, Баграмі, Гераті. Крім цього, в Республіці Узбекистан (Ханабад) знаходиться 1 731 і Пакистані (Джакобабад, Шамсі і Ріллі) – 831 військовослужбовець США. Як елементи тилового забезпечення використовуються авіабази в Киргизії і Таджикистані. В аеропорту “Манас” (м. Бішкек) базується близько 30 одиниць льотної техніки Франції та США. В аеропорту Душанбе постійно базуються 5 військово-транспортних літаків Франції, призначених для перекидання військ [6].

На початку 2003 р. адміністрація Дж. Буша висунула ідею створення провінційних відновлювальних команд (ПВК), що включають військових і цивільних фахівців, розміщених у ключових провінціях. Цілі і завдання цих груп не чіткі, але в основному вони призначені для того, “щоб контролювати ситуацію в периферійних провінціях, що знаходяться практично під повним контролем місцевих польових командирів” [5].

З сотень інтерв'ю, які були взяті по всій країні у різних соціальних класів за роки війни, вимальовується похмура картина. Різниця між оптимістичними оцінками американців і реальністю для афганців очевидна. Афганістан має проблеми з внутрішньою безпекою, урядом та наркобізнесом. Рівень насильства виріс, різко збільшуються все більш зухвалі напади талібів, які поширилися на колись мирну північ. Корупція протидіє спробам створення життєздатної афганської держави та інститутів.

Опитування громадської думки доводить, що найбільшою проблемою є відсутність безпеки. Навіть у південних провінціях Кандагар, де була колишня штаб-квартира талібів і, де американські генерали стверджують, що домоглися прогресу, насильство все ж

такі є частиною життя. Відбулося понад 2 тис. зіткнень та інших насильницьких інцидентів. У червні 2011 р. був здійснений напад на “Міжнародний готель” в Кабулі, у вересні того ж року тривала 20-годинна облога посольства США, був здійснений напад на штаб-квартиру НАТО. На півночі було вбито чимало начальників поліції та губернатор, а також мирне населення. Тоді ж терорист-смертник убив экс-президента Б. Раббані, який був головою Ради досягнення миру з талібами.

На півдні було вбито мера міста Кандагар, провінційного начальника поліції, заступника губернатора провінції і зведеного брата президента Хаміда Карзая. Американські генерали запевняють, що ці атаки – це ознаки відчаю. Але інші кажуть, що таким чином ще сильніший заколот може проникнути в афганські інститути та прослизнути в райони столиці Кабул.

Національне опитування, проведене BBC в 2009 р. показали, що 50% афганців сказали, що корупція серед чиновників та поліції зростає. Близько 63% заявили, що корупція є великою проблемою, порівняно з 45% роком раніше [3].

Звичайні афганці заплатили \$ 2,5 млрд. у вигляді хабарів у 2009 р., згідно з доповіддю ООН – близько $\frac{1}{4}$ всього ВВП країни. В середньому хабар становить близько \$ 160, величезна сума в країні, де середня афганська зарплата майже \$ 425 на рік [7]. Тому США разом з ISAF створили Комітет по боротьбі з тяжкими злочинами (КБТЗ) для протидії корупції в органах влади. Силами КБТЗ в ході недавньої парламентської кампанії був проведений арешт Шерхана Фарнуда і Халілулли Фіруза, керівників “Кабул Банку”. Ця операція, яка поставила під удар фінансові ресурси клану Карзай[4], дозволила значно послабити позиції прихильників президента в парламенті і створити простір для маневру ISAF між чинною владою і опозицією.

Боротьба з наркобізнесом в Афганістані також розглядається як невід'ємна частина стратегії стабілізації США. Після падіння режиму талібів наркоторгівля перетворилася на основне джерело їхніх доходів. На частку Афганістану припадає близько 77% світового виробництва опійного маку. Щорічно в Росію з Афганістану надходить 548 т наркотиків в опіумному еквіваленті, а в Євросоюз – 711 т [2]. З 2002 до 2009 року виробництво опію в Афганістані зросло на 66%. За даними ООН, за останні 3 роки (2009-2011) площа опійних посівів стабілізувалася і становить 131 тис. га. Державний департамент США по міжнародній боротьбі з наркотиками та Бюро правоохоронної діяльності США проводять Програму боротьби з

наркотиками. Вони фінансуються в рамках альтернативних програм розвитку Агентства США з міжнародного розвитку і Програми Міністерства оборони по боротьбі з наркотиками.

Отже, участь США у внутрішній політиці Афганістану є досить значною. Американські війська знаходяться як у самому Афганістані, так і в сусідніх країнах, вони несуть відповідальність за безпеку в країні, таким чином контролюючи її. Але незважаючи на це в Афганістані майже кожного дня відбуваються теракти, які влаштовують таліби та “Аль-Каїда”, і які забирають життя сотень людей. Також головною проблемою є корупція в уряді, яку США намагаються подолати. Іншою проблемою є наркотики, на боротьбу з якими Штати витрачають чималі гроші, адже наркотики – це прибуток для Талібану і “Аль-Каїди”, яких США намагаються подолати.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бабаханов У., Умаров М. Афганская война Обамы [текст] / У. Бабаханов, М. Умаров // Компас. – М., 2009. – № 6. – 33 с.
2. Иванов В. Выступление на заседании Межведомственной рабочей группы по Афганистану Государственного антинаркотического комитета [текст] / В. Иванов // ФСКН. – М., 2011.
3. Пойя С. Задача со многими неизвестными (новая стратегия США, региональная безопасность, борьба с коррупцией) [текст] / С. Пойя // Азия и Африка сегодня (АиАС). – М., 2010. – № 8. – 10 с.
4. Через банковский кризис Хамида Карзая пытаются лишить успеха на парламентских выборах [Електронний ресурс] // Афганистан.ру. – Режим доступу: <http://afghanistan.ru/doc/18248.html>. – Назва з екрану.
5. Терехов А. США ищут выход из афганского тупика [текст] / А. Терехов // Компас. – М., 2010. – № 8. – 52 с.
6. Biddle S. Defining Success in Afghanistan [text] / S. Biddle // FA. – 2010. – Vol. 89. #4, 48 p.
7. Sedra M. Afghanistan: Between War and Reconstruction: Where Do We Go From Here? [text] / M. Sedra. – Bonn, 2002. – 34 p.

Оласюк Наталя

Науковий керівник – кандидат історичних наук Шишкін І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

ЛІВІЯ ТА СІРІЯ: БЛИЗЬКОСХІДНИЙ ВЕКТОР У СПІВРОБІТНИЦТВІ США-ЄС

У статті розглянуто співпрацю США та ЄС на Близькому Сході і в Північній Африці, а саме їхня реакція на “арабську весну” 2010-2012 рр. в Сирії та Лівії. Особливо увага звертається на позиції та заходи сторін у напрямі врегулювання конфліктів у цих державах.

The article is devoted to cooperation between USA and EU on the Middle East and in the North Africa and their response on “Arab spring” 2010-2012 in Syria and Libya, in particular. Special attention is given to the positions and actions in sphere of solving conflicts in this countries.

В статье рассмотрено сотрудничество США и ЕС на Ближнем Востоке и в Северной Африке, а именно их реакция на “арабскую весну” 2010-2012 гг. в Сирии и Ливии. Особое внимание обращается на позиции и меры сторон в направлении урегулирования конфликтов в этих государствах.

XXI століття – епоха нових викликів та нових загроз для світової спільноти. США та ЄС продовжують залишатися основними союзниками у сфері гарантування безпеки та стабільності у світі, незважаючи на численні суперечності у відносинах. Рік 2011 став ще одним випробовуванням на міцність трансатлантичних відносин. “Арабська весна” в Єгипті, Тунісі, Лівії, а згодом і в Сирії стала серйозним випробовуванням не лише для обох акторів, а й для всієї міжнародної спільноти.

Варто зауважити, що реакція Брюсселя та Вашингтона на події в регіоні була однаковою. Під час конфлікту між Муамаром Кадаффі та лівійською опозицією лідери США та ЄС заявили про введення санкції щодо глави держави, членів його родини та уряду. Було введено економічні санкції, зокрема накладено ембарго на постачання з ЄС виробів з металів, які можуть використовуватися з військовою

метою. США припинили дипломатичну місію в Тріполі. Такі заходи свідчать про спільне бажання вирішити проблему [3].

Як показує практика, Брюссель та Вашингтон завжди намагаються діяти разом у ситуаціях, що становлять взаємний інтерес. адже без підтримки дуже важко досягти ефективного результату. Часто це спричинено таким чинником, як Російська Федерація – нерідко позиція Москви протилежна, тому Сполучені Штати Америки та Євросоюз об'єднують свої зусилля. Наприклад, Росія та Китай уже втретє накладають вето на просування проекту в Раді Безпеки ООН щодо врегулювання ситуації в Сирії, а США та ЄС намагаються його затвердити. Поки що нічого досягти не вдається.

Брюссель та Вашингтон співпрацюють не лише на рівні міжнародних організацій, а й на двосторонньому. Показовим є американо-європейський “План дій щодо підтримки демократизації: Єгипет, Лівія, Туніс”, прийнятий Атлантичною радою в листопаді 2011 р. У цій трансатлантичній програмі подаються основні рекомендації щодо того, якою має бути спільна зовнішня політика США-ЄС в регіоні Близького Сходу та Північної Африки. Основними пунктами в документі є сприяння розвитку торговельних відносин у регіоні та активна участь у цьому процесі Америки і Європи. Сторони також мають на меті полегшити боргові зобов'язання країн регіону. Планується надавати фінансову допомогу підприємствам, розвивати приватний сектор в економіці арабських держав. Велика увага приділятиметься утвердженню демократичних принципів та стандартів у суспільстві [1].

Цей документ є прикладом хорошої декларативної бази. США та ЄС прийняли низку документів, що стосуються двосторонньої співпраці, проте ситуація, яка склалась сьогодні на Близькому Сході, демонструє неефективність наявних механізмів. У регіоні з'явився новий дестабілізаційний чинник – протистояння між сирійським лідером Башар Асадом та опозицією. Ситуація в цій країні складніша. Сирія – важливий гравець на Близькому Сході. Її сусідами є нестабільні держави. Навіть найменше заворушення в регіоні може спричинити ланцюгову реакцію та охопити Ліван, Ізраїль, де дуже швидко можуть активізуватися групи Хезболли та Хамасу. Це може мати вплив на Іран та Саудівську Аравію, де можливість вибуху конфліктних ситуацій досить велика [2]. До того ж Іран – союзник Сирії, а відносини США та Ірану не можна назвати партнерськими. Це ще один чинник, який обмежує дії Вашингтону, наприклад, введення військ. Саме тому можливість повторення лівійського сценарію тут практично неможлива. Хоча ЄС та США

вже ввели економічні санкції, зокрема нафтове ембарго, і Сирія зазнала значних втрат, це не стабілізувало ситуації, Башар Асад досі при владі. Глави МЗС країн Євросоюзу 1 грудня 2012 р. на зустрічі в Брюсселі ухвалили рішення розширити санкції проти Сирії. У новий список санкцій внесено 12 представників сирійського уряду і 11 компаній, і в тому числі – три державні нафтові компанії Сирії – Syria Trading Oil (Sytrol), General Petroleum Corporation (GPC) і Al Furat Petroleum Company. Ще раніше, в березні 2011 р. президент США Барак Обама також видав указ про застосування санкцій щодо сирійських держструктур і чиновників, які порушують права людини. Також було заблоковано активи сирійського уряду, встановлено ембарго на постачання нафтопродуктів з Сирії та введено заборону на іноземні інвестиції в країну. Про відкликання послів 7 лютого оголосили Італія, Франція, Іспанія. Раніше те саме рішення прийняли Сполучені Штати Америки і Великобританія. Проте сьогодні ситуація не покращилась. Так, Сирія в тяжкому економічному становищі, проте Ірак, другий після ЄС партнер Сирії, не накладатиме санкцій, а Росія захищає її позиції в РБ ООН. Тому такі кроки можуть не принести бажаних результатів.

Адміністрація Барака Обами вже шукає шляхи надання підтримки опонентам сирійського президента після того, як через вето Росії та Китаю ООН виявилась безпорадною. США в цьому підтримує Німеччина. І хоча поки що не йдеться про застосування військових сил, стає зрозумілим, що ООН неефективна, і США шукатиме інші можливі шляхи вирішення ситуації.

Отже, сьогодні США та ЄС активно співпрацюють на міжнародній арені, зокрема на Близькому Сході. Вони займають однакові позиції в конфліктних ситуації та намагаються спільно шукати шляхи їх вирішення. І хоча це не завжди спричинено бажанням до тісного партнерства, швидше за все зовнішніми чинниками, проте зрозуміло, що Близький Схід – вкрай нестабільний регіон і Сполученим Штатам Америки та Євросоюзу все ж доведеться активно співпрацювати в цьому напрямі.

Список використаних джерел та літератури:

1. A US-EU Action Plan for Supporting Democratization: Egypt, Libya, and Tunisia” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pism.pl/index/?id=d1d6a7eae40b025e869ac0853049efc2>. – Назва з екрана.
2. Guide: Syria Crisis Continue reading the main story [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13855203>. – Назва з екрана.

3. Libya is Bigger Issue for EU than for U.S.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.europeaninstitute.org/February-2011/libya-is-bigger-issue-for-eu-than-for-us.html>. – Назва з екрана.

4. Richard Gowan The EU and Syria: everything but force? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/the-eu-and-syria-everything-but-force/>. – Назва з екрана.

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Андрукевич Яна

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Рудько С. О.,
Національний університет “Острозька академія”*

ВПЛИВ ІРАКСЬКОГО ПИТАННЯ НА “ОСОБЛИВІ ВІДНОСИНИ” США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті проаналізовано вплив іракського питання на “особливі відносини” США та Великобританії. Також висвітлено позицію англійського прем’єр-міністра Т. Блера з приводу підтримки США в іракській кампанії.

The article analyzes the impact of Iraq on the special relationship the U.S. and the UK. It also described the position of T. Blair on support the U.S. in the Iraq campaign.

В статье проанализировано влияние иракского вопроса на особенные отношения США и Великобритании. Также описана позиция английского премьер-министра Т. Блэра о поддержке США в иракской кампании.

“Особливі відносини”, що склалися між США та Великобританією, стали незаперечним фактом сучасного міжнародного життя і свідчать про високу ефективність їхньої спільної діяльності, спрямованої на реалізацію важливих національних завдань.

Важливим моментом англо-американського співробітництва стало іракське питання, яке показало повну готовність Великобританії підтримувати США. У Великобританії з 1997 року до влади прийшли лейбористи на чолі з Т. Блером, які, прийнявши естафету влади у консерваторів, у зовнішній політиці фактично продовжили їх курс. На той час відійшла в минуле напруга “холодної війни”, загроза ядерного конфлікту, військового протистояння з країнами Варшавського договору. Натомість, наприкінці ХХ сторіччя з’являється нова загроза для безпеки світової спільноти – міжнародний тероризм. З огляду на становище Великобританії як країни, що здійснювала багатовікову колоніальну політику, міжнародний тероризм став для неї реальною небезпекою [4].

© Андрукевич Яна, 2012

Прем’єр-міністр Великобританії, лідер лейбористської партії Т. Блер, як і його попередники консерватори, на перше місце у зовнішній політиці ставить відносини з США. Ще не будучи при владі, Т. Блер підтримував контакти з президентом США Б. Клінтоном, схвалюючи його політику в Європі (зокрема, щодо поділу Югославії) та на Близькому Сході. Орієнтація уряду Т. Блера на підтримку США проявилася і під час воєнної операції НАТО в Югославії весною 1999 року [2].

Після обрання Дж. Буша президентом США, першим із європейських лідерів у Кемп-Девід прибув Т. Блер. Темою переговорів стали плани США щодо розгортання національної системи ПРО, політика стосовно Ірану. Обидва лідери заявили, що “особливі відносини” між їхніми країнами зберігаються, Т. Блер підкреслював, що його країна виступає сполучною ланкою між Європою і США.

Третя перемога лейбористів на парламентських виборах ще більше зміцнила не тільки міждержавні, але й, певною мірою, міжпартійні зв’язки британських лейбористів і республіканців США. Тому знову обійнявши посаду Прем’єр-міністра, Т. Блер свій перший візит здійснив до США [1].

Випробуванням на міцність “особливих відносин” США та Великобританії стало іракське питання. Після терористичних актів 11 вересня 2001 року у США Т. Блер одним із перших висловив співчуття президентові США і заявив про готовність Великобританії допомогти американському народові у боротьбі з міжнародним тероризмом.

Підтвердження “особливих відносин” Великобританії і США – це військова участь англійського контингенту в бойових діях в Афганістані, а згодом в Іраці. 20 березня 2003 року після закінчення терміну дії ультиматуму, де містилось попередження С. Хусейнові: уникнути війни можна лише шляхом негайного роззброєння або зречення влади, США і Великобританія без санкцій ООН та підтримки таких гравців на міжнародній арені, як Франція, Німеччина і Росія почали військову операцію проти Іраку. 9 квітня 2003 року війська союзників увійшли в Багдад і до середини місяця бойові дії завершилися. Підтримуючи США в їх політиці щодо Іраку, Великобританія посилює загальносвітовий опір міжнародному тероризму. Проте саме участь в іракській військовій кампанії вважають найбільшим прорахунком зовнішньої політики лейбористського уряду, про те, що уряд і розвідка сфабрикували інформацію про наявність зброї масового знищення в Іраці, і потім це набуло розголосу. Саме це і зумовлює непідтримку британцями антиіракської операції [3].

Аналізуючи взаємовідносини Великої Британії зі Сполученими Штатами Америки під час правління уряду Т. Блера в контексті іракського питання, можна констатувати той факт, що британський Прем'єр-міністр ніколи не відступав від курсу на координацію своїх зовнішньополітичних кроків зі США. За це Тоні Блера неодноразово гостро критикували, звинувачуючи у всебічному "підігриванні" Сполученими Штатами [4]. На думку багатьох фахівців, фактично ця беззаперечна підтримка Лондоном всіх зовнішньополітичних акцій Вашингтона і призвела до найбільшого промаху Т. Блера у сфері зовнішньої політики – горезвісного "іракського питання". Однак за період прем'єрства Тоні Блера "особливі відносини" між країнами лише зміцнилися та трактувалися як відносини стратегічного партнерства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Громико А. "Тони Блер Лимитед" / А. Громико [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.globalaffairs.ru/number/n_84191.html.
2. Зовнішня політика лейбористів: власний курс чи політика продовження торі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/bitstream/handle/123456789/8786/13-Sokolov.pdf?sequence=1>.
3. Пик С. М. США – Велика Британія: "особливі відносини" – К.: Знання, 2006. – 283 с.
4. Терентьев А. Торийская внешняя политика Тони Блера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.by/portalus/modules/politics/readme.php?subaction=showfull&id=1142711454>.

Ярмоленко Віталій

Науковий керівник – кандидат політичних наук Подворна О. Г.,
Національний університет "Острозька академія"

РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлюється аналіз та характер змін російсько-китайських відносин на початку ХХІ століття. Важливий вплив на процес зближення Росії та Китаю мали геополітичні трансформації в цей період, зокрема міжнародний розподіл глобальних центрів впливу.

The article covers the analysis and aspects of changes in Russian-Chinese relations in the beginning of XXI century. Geopolitical transformations in following period, particularly international division of global centers of influence had the important impact on the process of drawing closer between Russia and China.

В статье рассматривается анализ и аспекты изменений в российско-китайских отношениях в начале XXI века. Важное влияние на процесс сближения России и Китая имели геополитические трансформации в этот период, в частности международная расстановка глобальных центров влияния.

Російсько-китайські відносини відіграють ключову роль у сучасній геополітичній архітектурі світу, що склалась на початку ХХІ століття. Саме в період кінця 1990-х – початку 2000-х років відбувся процес стратегічного зближення двох держав, кульмінацією якого стало оформлення Договору про добросусідство, дружбу і співробітництво від 16 липня 2001 року та Спільна декларація про міжнародний порядок у ХХІ столітті від 1 липня 2005 року. Причиною активізації взаємовідносин Росії та Китаю в зазначений період слугує низка процесів, пов'язаних з початком трансформацій у міжнародних відносинах та намаганням перегляду розстановки основних глобальних центрів впливу.

Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю системного аналізу розвитку відносин між Російською Федерацією і Китайською Народною Республікою та осмисленням впливу на їх характер та суть геополітичних процесів у світі початку XXI століття.

У відносинах між Росією та Китаєм було вирішено практично всі головні спірні проблеми в результаті підписання в 2001 році російсько-китайського Договору про добросусідство, дружбу і співробітництво. Договір врегулював в основному прикордонні розмежування, заклав основи для довгострокового політичного та політичного співробітництва, яке названо стратегічним партнерством [5, с. 23].

Окрім вищезгаданого, сторони декларують у статті 12 підтримку глобального стратегічного балансу та стабільності, а також сприяння слідуванню основоположним домовленостям, пов'язаними з дотриманням стратегічної стабільності [4]. Фактично, цей пункт можна трактувати як підтримку багатополарності та колективного прийняття рішень у міжнародних справах.

Потрібно підкреслити, що Росія та Китай в цьому напрямі підтримують центральну роль ООН як найбільш авторитетної та універсальної міжнародної організації, сформованої суверенними державами, у вирішенні міжнародних справ [4].

Сучасні російсько-китайські відносини характеризуються новою дійсністю. З одного боку, Росія розпочала надавати більше уваги співпраці з Китаєм. Дещо приглушено антикитайські настрої на політико-психологічному рівні. Офіційна Москва оцінює російсько-китайські відносини як “довірливі” та “безпроблемні” [5, с. 23].

З іншого боку, в Росії зберігаються побоювання дій Китаю, які здатні вразити російські інтереси [5, с. 23].

Проте китайський напрям зовнішньої політики Росії все ж є актуальним. Як вважає китайський дослідник Гао Шучинь, з точки зору геополітики, Росія – стержень і головна опора євразійського континентального блоку, інтереси якого протистоять гегемоністським претензіям “океанічної держави” США та атлантичного “великого простору”. Таким чином, рухаючись із заходу, НАТО психологічно тисне на Росію. Велике значення у переорієнтації прозахідних поглядів Москви зумовили також дії Північно-Атлантичного в колишній Югославії [3, с. 89]. В цьому контексті позиція Пекіна є подібною. КНР негативно налаштована щодо розширення впливу США та НАТО. Важливим чинником у формуванні цієї позиції стало руйнування китайського посольства та жертви серед китайського дипломатичного корпусу в наслідок бомбардування авіацією НАТО Белграда у 1999 році.

З боку обох сторін висловлюється думка про важливість взаємодії на міжнародній арені Росії та КНР як двох постійних членів Ради Безпеки ООН. Ця позиція набуває значення реального геополітичного чинника з яким не можуть не рахуватись інші глобальні гравці. Сторони констатують збіг або близькість позицій щодо широкого спектру міжнародних проблем [2, с. 8].

Важливим моментом у підкріпленні декларативної основи щодо спільних поглядів Росії і Китаю на структуру міжнародних відносин стало підписання та ухвалення Спільної декларації про міжнародний порядок у XXI столітті.

Зокрема, сторони виступають за рівноправну участь та багатосторонній колективний підхід у міжнародних справах та рівноправний розвиток. Висловлено думку про те, що міжнародна громадськість повинна повністю позбавитись від конфронтаційного і блокового мислення, прагнення до монополії і домінування у міжнародних справах, розділення країн на провідні та ті, яких ведуть [7].

Також у документі зазначається важливість реформи ООН, метою якої повинно бути укріплення її центральної ролі у міжнародних справах, підвищення ефективності, посилення її потенціалу реагування на нові виклики та загрози. Проведення реформи повинно ґрунтуватися на принципі консенсусу і повною мірою відображати спільні інтереси широкого кола держав-членів [7].

Ще одним спільним пріоритетним чинником у російсько-китайських відносинах є спільне прагнення до перегляду наявної сучасної глобальної фінансово-економічної системи, особливо після кризи наприкінці 2008 року. Російський дослідник Павло Салін визначає подібне прагнення як “звільнення від “доларового прокляття” [6, с. 72].

Зокрема дослідник зауважує, що в цілому стратегія Китаю щодо утвердження своїх позицій у світі одночасно являє собою і стратегію щодо звільнення від вразливості в широкому значенні цього слова – економічної, промислової, фінансової, демографічної, сировинної і т. ін. А явним вразливим місцем для КНР в коротко- і довгостроковій перспективі є так зване “доларове прокляття”. Китай володіє найбільшими у світі фінансовими резервами на загальну суму більше двох трильйонів доларів, із них близько третини номіновано в американських цінних паперах [6, с. 72-73].

У цьому контексті близькість позицій полягає у визнанні російською та китайською сторонами недосконалості світової фінансової системи. Зокрема, про це йшла мова на переговорах в рамках візиту Прем'єр-міністра Росії до КНР у 2011 році [1, с. 66-67].

На думку китайської сторони, важливим показником є співзвучність точок зору щодо “дефектності” сучасної фінансової системи, коли всі держави продовжують знаходитись у прямій залежності від американської валюти. З метою безпеки, країни і надалі повинні продовжувати пошук шляхів для того, щоби “відв’язати” себе від долара. У цьому розумінні одним із варіантів розглядається перехід на національні валюти у взаєморозрахунках [1, с. 67].

Отже, на початку XXI століття відносини між Росією та КНР набули характеру стратегічного партнерства. Загалом, держави дійшли консенсусу щодо більшості нагальних двосторонніх проблем. Водночас обидві країни мають подібні погляди щодо актуальних питань сучасних міжнародних відносин, пов’язаних з глобальною безпекою, роллю та реформуванням ООН, будівництвом нової геополітичної та гео економічної архітектури на основі багатополарності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Антонов И. Россия – Китай [текст] : високий уровень понимания и взаимодоверия / Иван Антонов // Международная жизнь : ежемесечный журнал. – № 11. – 2011. – С. 63-70.
2. Внуков К. Москва – Пекин [текст] : Новые горизонты сотрудничества / Константин Внуков // Международная жизнь : ежемесечный журнал. – № 4. – 2006. – С. 3 – 12.
3. Гао Шуцинь Российско-китайские отношения в условиях глобализации [Электронный ресурс] : (политико-концептуальный анализ) : дис. канд. полит. наук : 23.00.04 / Гао Шуцинь. – М., 2005. – 224 с. – Библиогр.: 168-183.
4. Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой [Электронный ресурс] // Президент России : Официальный сайт. – Режим доступа : <http://archive.kremlin.ru/text/docs/2001/07/30565.shtml>.
5. Китай в XXI веке : глобализация интересов безопасности / отв. ред. Г. И. Чуфрин. – М. : Наука, 2007. – 327 с. – ISBN 5–02–035482.
6. Салин П. Пекинский пасьянс [текст]: Место России в китайской модели мира / Павел Салин // Россия в глобальной политике. – Т. 8. – № 4. – 2010. – С. 72 – 81.
7. Совместная декларация Российской Федерации и Китайской Народной Республики о международном порядке в XXI веке [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.abirus.ru/content/564/623/627/634/636/11261/11267.html>.

Ямчук Анна

Науковий керівник – кандидат філософських наук Струтинський В. С., Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

РАДА БЕЗПЕКИ ООН ЯК КЛЮЧОВИЙ АКТОР МІЖНАРОДНОЇ МИРОТВОРЧОСТІ

У статті визначається роль Ради Безпеки у системі миротворчості ООН. Наводяться окремі приклади того, як розв’язання конфліктів блокувалося або ж успішно здійснювалося миротворчими силами завдяки позиції членів РБ.

The article reveals the impact of the Security Council on UN peacekeeping. The author gives a few examples, which show how solutions to certain conflicts were blocked and other conflicts were successfully solved by peacekeeping forces because of the position of the SC members.

В статье определяется роль Совета Безопасности в системе миротворчества ООН. Приводятся примеры того, как решение конфликтов блокировалось, или же успешно осуществлялось миротворческими силами благодаря позиции членов СБ.

Організація Об’єднаних Націй – це єдина всесвітня універсальна організація, на яку покладено особливу місію підтримки миру та міжнародної безпеки. До складу ООН сьогодні входить 193 країни світу, проте, основоположні рішення, які мають загальнообов’язковий характер, зазвичай приймаються тільки 15 державами – членами Ради Безпеки (РБ). Саме РБ санкціонує утворення миротворчої операції ООН, приймаючи відповідну резолюцію, у якій визначається мандат та розмір місії. Рада Безпеки може продовжити термін операції, внести зміни у її діяльність або ж припинити її.

Згідно зі Статутом ООН для прийняття позитивного рішення необхідно 9 голосів “за”, включаючи голоси постійних членів РБ – США, Росії, Великої Британії, Франції та Китаю [1]. Пам’ятаючи про право вето кожного члена “великої п’ятірки”, не помилимося у припущенні, що саме зазначені вище країни мають пріоритетні можливості: як розв’язати конкретне складне завдання, так і

заблокувати його. У процесі створення ООН було чимало дискусій щодо доцільності та порядку застосування права вето. На конференції у Сан-Франциско була поставлена на голосування пропозиція Австралії позбавити членів РБ права вето при вирішенні питань, що стосувалися мирного вирішення конфліктів, однак необхідної підтримки пропозиція не отримала [2, с. 134]. У результаті у період “холодної війни” РБ неодноразово ставала ареною протистоянь Сполучених Штатів та Радянського Союзу. Так, за перші 45 років існування ООН право вето застосовувалося у РБ 193 рази [3, с. 7]. Така тенденція позначилася і на миротворчій діяльності організації. Так, для прикладу, у період “холодної війни” на Африканському континенті було реалізовано тільки 3 миротворчі операції ООН, тоді як у постбіполярну епоху – 26. Досить часто прийняти позитивне рішення було неможливо, оскільки США та СРСР підтримували протилежні сторони внутрішньодержавних конфліктів: так, Народний рух за звільнення Анголи, підтримуваний Радянським Союзом, та Національний союз за повну незалежність Анголи, на боці якого виступали США, довгий час не сідали за стіл переговорів; тривалу боротьбу вели Фронт звільнення Мозамбіку та Національний опір Мозамбіку, допомогу яким надавали Москва та Вашингтон відповідно. Однією із ключових держав Африканського континенту, стратегічно важливою як для США, так і СРСР у роки “холодного” протистояння, була Республіка Конго. Радянський Союз підтримував чинного Патріса Лумумба, тоді як США виступали на боці Джозефа Мобуту. У 1960 р. РБ санкціонувала утворення миротворчої місії у Конго (що сьогодні визнається першою миротворчою операцією із мандатом “примусу до миру”). Двоє із п’яти постійних членів РБ (США та СРСР) проголосували “за”, інші три держави – утрималися. Місія, яка створювалася за суперечливих умов, носила досить контроверсійний характер. Чимало проблем, що виникли у зв’язку із її реалізацією, були однією із причин чому наступні 25 років миротворці ООН оминали Африканський континент. Регіон може послужити джерелом багатьох прикладів, коли протилежні бачення проблеми постійними членами РБ ускладнювали процес розв’язання конфліктів. Проте є приклади і того, як конфлікти успішно розв’язувалися, чому сприяли члени РБ, використовуючи свій вплив для захисту власних стратегічних інтересів. Так, Місія ООН у Ліберії, керівництво якою здійснювалося американським дипломатом Жаком Кляйном (2003-2005 рр.), отримала чималу допомогу від Вашингтону, зокрема щодо підготовки нової армії Ліберії. У 2000 р. Британія надіслала 800 військових для підтримки мало-

успішної місії ООН у Сьєра-Леоне. Саме Британія очолила міжнародний рух з мобілізації донорської допомоги країні та використала свої можливості у Раді Безпеки для збільшення розміру миротворчих сил до 20 тис., перетворивши місію ООН у Сьєрра-Леоне у найбільшу миротворчу операцію організації на той час. Франція забезпечила розгортання миротворчої місії ООН у Кот-д’Івуарі у 2004 р. Китай зробив важливий внесок у створення миротворчої операції у Судані у 2005 р. та у Дарфурі у 2007 р. Саме Китай, найбільший інвестор та імпортер нафти Судану, зіграв визначальну роль, змусивши Хартум прийняти місію ООН у Дарфурі [4, с. 232].

Після завершення періоду “холодної війни” зменшення кількості випадків застосування вето постійними членами РБ дало надію на покращення якості діяльності організації. Натомість, виникла інша тенденція: більшість рішень РБ у 90-х приймалися ще задовго до дебатів у ході роботи Ради на попередніх зустрічах “великої п’ятірки” [2, с. 136].

Незважаючи на можливість постійних членів РБ блокувати її дії, для прийняття позитивного рішення їм потрібно ще 4 голоси, тож тимчасові члени РБ також впливають на розвиток ситуації. Так, для прикладу, із початком громадянської війни у Ліберії, можливості Ради Безпеки ООН спочатку були заблоковані діями трьох африканських членів Ради (Кот-д’Івуар, Заїр, Ефіопія), які рефлексивно виступали проти міжнародного втручання у внутрішні справи держави-члена ОАЄ [4, с. 143]. Африканські країни не могли ветувати рішення Ради Безпеки, проте постійні члени Ради зважали на позицію їх африканських колег у обговоренні справ континенту.

В ідеалі право створювати миротворчу місію і обов’язок нести відповідальність за її перебіг повинні були б мати певні точки дотику. Однак постійні члени Ради Безпеки ООН не вирізняються особливою активністю у наданні миротворчих контингентів чи високим внеском до бюджету миротворчих операцій. Характеризуючи бюджет миротворчих місій на 2011-2012 рр., зазначимо, що внесок США становить 27,17%, тоді як Британія, Франція, Китай та Росія вносять 8,16%, 7,56%, 3,94% та 1,98% відповідно. Суттєву частину забезпечують також Японія (12,53%), Німеччина (8,02%) та Італія (5%) [5]. У першій двадцятці контрибуторів персоналу до операцій ООН станом на кінець 2011 р. “великої п’ятірки” були представлені тільки Китай та Франція (16 та 19 позиція).

Не можна покладати весь тягар відповідальності за миротворчу діяльність ООН на Раду Безпеки. Успіх місії багато у чому залежить від Генерального Секретаря, Асамблеї ООН, держав-контрибуто-

рів. Бажання сторін конфлікту прийти до порозуміння відіграє також не останню роль.

Все ж РБ несе першочергову відповідальність з огляду на права, що надані їй Статутом ООН. Характерно, що члени Ради Безпеки активно підтримують тільки ті операції, які відбуваються у стратегічно важливих регіонах для них. Якщо ж при цьому перетинаються сфери їх інтересів, то прийняття позитивного рішення може перерости у затяжний процес (Косово, Ізраїль-Палестина, Сирія). В окремих випадках РБ може тимчасово і “не помічати” проблеми (так, РБ ухвалила першу резолюцію щодо конфлікту в Демократичній Республіці Конго тільки у 2000 р. – через два роки від початку конфлікту).

Тож питання про реорганізацію РБ ООН, принаймні у частині, яка стосується миротворчої діяльності, звучить дедалі актуальніше, навіть у постбіполярну епоху.

Список використаних джерел та літератури:

1. Charter of the United Nations. Article 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter5.shtml>.
2. Nico Krisch The Security Council and the Great Powers in Vaughan Lowe, Adam Roberts, Jennifer Welsh, Dominik Zaum eds. – Oxford University Press, 2008. – 816 p.
3. The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century / David M. Malone, editor. – London: Lynne Rienner Publishers, Inc, 2004. – 746 p.
4. Adebajo A. UN peacekeeping in Africa: from the Suez crisis to the Sudan conflicts. – London: Lynne Rienner Publishers, Inc, 2011. – 270 p.
5. Background note. United Nations Peacekeeping [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/backgroundnote.pdf>.

Бречко Назар

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Конопка Н. О.,
Національний університет “Острозька академія”*

САУДІВСЬКА АРАВІЯ ТА ІРАН У БОРОТБІ ЗА МОНОПОЛІЮ НА НАФТОВОМУ РИНКУ

У статті проаналізовано головні аспекти та особливості взаємовідносин Саудівської Аравії та Ірану в системі ОПЕК на сучасному етапі. Зокрема окреслено їхні прагнення до лідерства та монополії на близькосхідному нафтовому ринку.

This article is dedicated to the analysis of main aspects and features of the relationship of Saudi Arabia and Iran in the system of OPEC at this stage. In particular, outlined their aspiration to leadership and monopoly in the Middle East oil market.

В статье проанализировано основные аспекты и особенности взаимоотношений Саудовской Аравии и Ирана в системе ОПЕК на современном этапе. В частности обозначено их стремление к лидерству и монополии на ближневосточном нефтяном рынке.

На сучасному розвитку міжнародних відносин особливої актуальності набирає проблема взаємовідносин краї близькосхідного регіону. Відомо, що саме тут зосереджуються потужні енергетичні ресурси, що, безумовно, зумовлюють характер, специфіку та особливості зовнішньополітичних доктрин країн Близького Сходу.

Одними із головних акторів на “шахівниці” сьогодні є Саудівська Аравія та Іран. Взаємовідносини між ними мають низку розбіжностей як у зовнішньо-, так і внутрішньополітичній сферах. Так, Саудівська Аравія використовує матеріальні надбання західної цивілізації, у самому суспільстві відбувається засвоєння інших цінностей, норм життя і адаптації до умов існування, так і запозичення західного досвіду. Тут можна знайти досить багато прикладів американізації, чого ми не можемо простежити в Ірані. Наприклад, система освіти в Саудівській Аравії просто скопійована з американської. На всіх щаблях й у всіх ланках державного та адміністративного устрою, господарського управління переважають випускники

американських університетів. Фактично, союзні відносини Саудівської Аравії та США у сфері політики та із взаємодією у сфері економіки, гарантують міцну базу для всебічної американської експансії. Як відомо, більшість населення Саудівської Аравії становлять суніти, а близько 10% – шиїти. Стихійне розширення процесу вестернізації під час корінних реформ здійняла в 1979 році заколот ісламських фундаменталістів, а присутність американських та інших західних військ на території королівства під час війни у Перській затоці 1991-1992 рр. породило активізацію ісламських екстремістів, які підтримуються Іраном. Це протистояння простежується і до сьогодні.

Іран займає друге місце серед членів Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), після Саудівської Аравії, за кількістю видобутку нафти. У 2010 р. ця країна перебувала на третьому місці в світі за обсягами експорту нафти після Саудівської Аравії і Росії. На частку країн Євросоюзу в цей час припадає близько 20% іранського експорту нафти-сирцю. Водночас найбільшим споживачем іранського “чорного золота” є Китай, що закуповує 20% нафти Республіки. За інформацією ОПЕК, загальна вартість річного експорту іранської нафти становить 71,6 млрд. дол., саудівської становить 157,2 млрд. дол. Незважаючи на ключове співробітництво в енергетичній сфері Ірану і Саудівської Аравії, їхні погляди на експорт нафти, а також щодо політики ОПЕК на підвищення квот на видобуток нафти розходяться [2].

Саудівська Аравія та Іран є одними з головних центрів протистояння на Близькому Сході, а саме за лідерство в регіоні. Однак Саудівська Аравія іде в фарватері зовнішньої політики США та Європейських країн, а Іран спрямовується на співробітництво в регіоні та загострення відносин з США. Ця конфронтація спричинена іранською ядерною програмою, що і викликало ініціативу Тегерана закрити Ормузьку протоку, що, своєю чергою, ускладнило поставки нафти до США [3, 2]. Саме ядерна програма Ірану і викликає велике занепокоєння в країнах РСАДПЗ (Ради співробітництва арабських країн Перської затоки). Адже країни-члени РСАДПЗ виступають за створення у регіоні зони, вільної від усіх видів зброї масового знищення, що знайшло відображення у багатьох офіційних документах цієї організації [1].

В Ірані залишається єдиний інструмент впливу на арабські країни тільки в рамках ОПЕК. Під час головування в організації у 2011 році іранський Президент Махмуд Ахмадінежад об'єднав портфель міністра енергетики та міністра нафти, взяв на себе тимчасову від-

повідальність за роботу міністерства й участь у самітах ОПЕК, що спровокувало негативну реакцію серед інших країн. Позиція Ахмадінежада перешкоджає організації зарекомендувати себе як відповідального постачальника нафти, яка забезпечує збалансованість глобальної фінансової стабільності та інтереси власне учасників організації [7].

Так, ОПЕК став останнім полем битви в “холодній війні” Ірану та Саудівської Аравії. Нестабільні відносини між двома провідними виробниками нафти досягли нової гостроти у 2011 році після того, як Саудівська Аравія звинуватила Іран у сприянні шиїтських заворушень у Бахреїні. Виробники нафти, країни Перської затоки, негативно ставляться до іранської присутності в саудівських подіях, що знижує імідж ОПЕК. Іран – прихильник більш високих нафтових цін, які добре служать його національним інтересам на тлі міжнародних санкцій, накладених на його економіку. Політика Ахмадінежада характеризується тим, що будь-які спроби підвищення рівня видобутку нафти в ОПЕК відкидаються, щоб підвищити ціни на імпортовану європейськими країнами нафту. До такої політики інші країни – експортери нафти (ОПЕК) – намагаються відсторонитись, повідомляє “Reuters” [4].

Деякі виробники з числа країн ОПЕК сподівалися підвищити квоту на виробництво, останній раз встановлену в 2008 році. Звичайно, більшість виробників ОПЕК перевищують свої квоти, коли їм доводиться заповнювати нестачу через зменшення видобування нафти в Лівії, незважаючи на численні заяви Катар і Тегеран намагаються скоротити видобуток нафти. Зниження квот на видобуток нафти не буде на користь Саудівській Аравії, адже це може призвести до дестабілізації ситуації на нафтових біржах світу, оскільки ціна за барель нафти в Європі вже становить 124 дол., що може призвести до збитків європейських компаній, у яких розміщується і арабський капітал. Відомо, що 23 січня 2012 року Європейський Союз ввів заборону на імпорт, придбання та транспортування іранської нафти і нафтопродуктів. Так, Іран і Саудівська Аравія в лютому 2012 року знизили експортні ціни на нафту в країни Азії та Європи, зокрема на 2,10 дол. Зниження цін з іранської сторони було зумовлене численними санкціями європейських країн. Ця цифра виявилася більшою, ніж це передбачали фахівці в галузі енергетики, повідомляє секретаріат міжнародного нафтового картеля ОПЕК [5].

Рада ЄС прийняла рішення з 1 липня 2012 року заборонити імпорт у Євросоюз сирової нафти і продуктів нафтохімії з Ірану, а також експорт в цю країну устаткування і технологій для нафтової галу-

зі. Саудівська Аравія має у своєму розпорядженні найбільші серед країн ОПЕК можливості підключення вільних потужностей для заповнення непередбаченого дефіциту нафти на світових ринках, повідомляє прес-служба Ради ЄС [6].

Саудівська Аравія та Іран, як дві найбільші держави регіону з теократичним режимом, кожна по-своєму оцінюють регіональні процеси і кожна з них, безсумнівно, переслідує свої цілі. Зовнішньополітичні цілі Ірану та Саудівської Аравії завжди були різними. Якщо Тегеран в основному підтримує будь-які зміни в режимах арабських країн, спрямовані на ісламізацію, Ер-Ріяд дотримується політики збереження стабільності в регіоні і не робить заяв про підтримку змін режимів, що існують.

Іран закликає палестинських ісламістів активізувати свої зусилля і спрямувати їх проти Ізраїлю, а Саудівська Аравія запрошує ХАМАС і ФАТХ в Мекку для ведення мирних переговорів. Така позиція Саудівської Аравії продиктована нафтовою політикою країни. Такий контраст у політиці двох країн пояснює, чому ці дві держави протягом довгих років ведуть “холодну війну” в регіоні. Однак після конфлікту зі спробою теракту проти саудівського посла “холодна війна” між Тегераном і Ер-Ріяд тільки загострилася. Що стосується самого Ірану, то він опинився в складній ситуації під дією численних санкцій, які після цього конфлікту ще більше посиляться. Можна припустити, що “холодна війна” між Іраном і Саудівською Аравією тільки розгортається і що це може призвести навіть до повного розриву дипломатичних відносин, як повідомляє інформаційне агентство “Unian” [3].

Отже, зовнішня політика Саудівської Аравії та Ірану орієнтована на збереження ключових позицій на Аравійському півострові, серед ісламських держав і держав-експортерів нафти. Дипломатія Саудівської Аравії захищає і просуває інтереси ісламу в усьому світі, а також виступає за стабільність енергетичної ситуації в світі. Тоді як Іран є прибічником постійної конфронтації з Заходом. Складні ірано-американські відносини і далі будуть розвиватись у таких площинах: внутрішньополітичний розвиток, зовнішньополітична доктрина, ядерний чинник.

Відносини Саудівської Аравії з Іраном характеризуватимуться високою нестабільністю, будучи центрами двох основних гілок ісламу, вони претендують на неформальне лідерство в ісламському світі, а також відстоювання своїх позицій в рамках ОПЕК щодо квот на видобуток та цінової політики на нафту.

Список використаних джерел та літератури:

1. Історія утворення Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/MOtg/88.htm>. – Заголовок з екрана.
2. РБК-Україна. Іран: Постачання нафти в Грецію не припинялися [Електронний ресурс]. – 2012. Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/iran-postavki-nefti-v-gretsiyu-ne-prekrashchalis-26022012154500>. – Заголовок з екрана.
3. Протистояння Ірану і Саудівської Аравії [Електронний ресурс]. – 2011. Режим доступу: <http://wartime.org.ua/198-protistoyannya-iranu-saudvskoyi-aravii.html>. – Заголовок з екрана.
4. Центр Азия. ОПЕК – новое поле битвы для Саудовской Аравии и Ирана. Войны [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1306184220>. – Заголовок з екрана.
5. РБК-Україна. Країни-члени ОПЕК не домовилися з приводу підвищення квот на видобуток нафти [Електронний ресурс]. – 2011. Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/opek-prinyala-reshenie-ob-uvvelichenii-kvoty-neftedobychi-na-08062011161200>. – Заголовок з екрана.
6. РБК-Україна. Совет Евросоюза утвердил введение нефтяного эмбарго в отношении Ирана [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/top/show/sovet-evrosoyuza-utverdil-vvedenie-neftyanogo-embargo-v-23012012111300>. – Заголовок з екрана.
7. Новини дня України. Головування в ОПЕК переходить Ірану [Електронний ресурс]. – 2010. Режим доступу: <http://com-ua.com/головування-в-опек-переходить-ірану/>. – Заголовок з екрана.

Полторак Ольга

Науковий керівник – кандидат історичних наук Плевако І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

ПРОБЛЕМИ ПРОТИСТОЯННЯ США ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті проаналізовано проблеми протистояння США та країн Латинської Америки. Розкрито еволюцію суперечностей США з країнами Латинської Америки (від проголошення доктрини Монро до створення Співтовариства латиноамериканських і карибських держав (CELAC).

The article is devoted to the analysis of problems of confrontation between the USA and Latin American countries. The article revealed the evolution of the USA confrontation with the Latin American countries (from the proclamation of the Monroe doctrine to the creation a Community of Latin American and Caribbean States (CELAC).

В статье проанализировано проблемы противостояния США и стран Латинской Америки. Раскрыто эволюцию противоречий США со странами Латинской Америки (от провозглашения доктрины Монро до создания Сообщества латиноамериканских и карибских стран (CELAC).

Вийшовши на перше місце у світі за рівнем економічного розвитку і перетворившись на велику державу, США претендували на домінуючу роль у Західній півкулі. В першу чергу Вашингтон розглядав Центральну Америку і Карибський басейн, як зону своїх безпосередніх геополітичних інтересів. США прагнули не лише підпорядкувати країни цього субрегіону економічно, але і розповсюдити на них політичний вплив і забезпечити тут свою військову присутність. Територіальна близькість, слабкість і незахищеність невеликих латиноамериканських держав полегшувало здійснення подібних планів.

Для обґрунтування своєї експансії в Латинській Америці Вашингтон використав перш за все “доктрину Монро”, проголошену президентом США Дж. Монро ще в 1823 р., а слідом за нею були

“доктрина Олні”, “Поправка Платта”, “політика великого кийка”, “дипломатія долара” та ін. [4].

У роки Першої світової війни США підсилили свою експансію в регіоні, скориставшись тимчасовим послабленням уваги європейських держав до Латинської Америки. Зросли капіталовкладення США в економіку латиноамериканських країн і питома вага в їх зовнішній торгівлі. У Центральній Америці гегемонія Вашингтона стала беззаперечною. Ще у 1914 р. було відкрито Панамський канал в зоні колоніального анклаву США на території Республіки Панама. У 1915 р. США в результаті озброєної інтервенції встановили окупаційний режим в Гаїті, а в 1916 р. – в Домініканській Республіці. У 1916–1917 рр. сталася чергова озброєна інтервенція США в Мексиці, в 1917 р. – на Кубі, де контингент американської морської піхоти залишався до 1922 р. В економіці низки країн Південної Америки США також серйозно потіснили Великобританію, хоча вона ще утримувала тут значні позиції [5].

Вже у другій половині ХХ ст. США вибрали дещо нову стратегію щодо впливу на регіон Латинської Америки. США почали сприяти створенню інтеграційних об’єднань у регіоні. Початком, цієї тенденції безперечно є створення ОАД (Організації американських держав) 30 квітня 1948 року на 9 Міжамериканській конференції у Боготі (Колумбія) на базі Панамериканського союзу, що існував з 1889 року [2].

Як наслідок, вже 27 червня 1990 р. на міжнародному форумі з боку США було оголошено про висунення “Ініціативи для Америк”. Цей проект передбачав формування єдиного континентального інтеграційного простору за допомогою утворення зони вільної торгівлі (Acuerdo de Libre Comercio de las Américas, АЛКА), що забезпечило б вільне пересування товарів і послуг, технологій і робочої сили [1].

Незважаючи на попередньо доволі успішну політику США у Латинській Америці, реалізувати проект АЛКА не вдалося. На нашу думку, це свідчить як про зміну політики країн Латинської Америки до США, так і про зміну внутрішньорегіональної політики цих країн.

Отже, головним ударом для США став провал Загальноамериканської зони вільної торгівлі (АЛКА), в просуванні якої адміністрація Дж. Буша-молодшого нерідко використовувала політику “hard power”, що часто мало ефект бумеранга. Бразилія, Аргентина, Венесуела і низка інших країн, не без підстав аргументували свою позицію тим, що США прагнуть максимально “відкрити” латино-

американські ринки, але самі все ширше використовують протекціоністську практику, цим самим заблокувавши прийняття навіть полегшеного варіанта ALCA ("ALCA light"), що остаточно підтвердилося на саміті Америк в Мар-дель-Плата (Аргентина, жовтень 2005 р.) [6].

У деяких країнах Латинської Америки почався "лівий дрейф" (з 1998-го р. – до сьогодні у чотирнадцяти країнах Латинської Америки: у Венесуелі – тричі; Бразилії, Чилі, Аргентині – двічі; Уругваї, Болівії, Еквадорі, Нікарагуа, Перу, Коста-Ріці, Панамі, Гватемалі, Парагваї, Сальвадорі до влади приходять ліві уряди), що значно занепокоїло США. При цьому дуже чітко позначилися два угруповання країн з "лівими режимами": ліворадикальне на чолі з Венесуелою і Кубою і соціал-демократично орієнтоване, очолюване Бразилією, Аргентиною і Чилі [6].

Потрібно зазначити те, чим було викликано появу цих режимів. Перш за все була піддана критиці латиноамериканська політика адміністрації президента Дж. Буша-молодшого, точніше її фактична відсутність. Адміністрація Дж. Буша "прогавила" Латинську Америку, захопившись війною в Афганістані, а потім в Іраку, а також пошуком геополітичних ніш на пострадянському просторі та створенням ПРО в Східній Європі. Адміністрація мала хибні геополітичні пріоритети і замість того, щоб вибудовувати союзницькі стосунки з двома південноамериканськими гігантами – Бразилією і Аргентиною, зациклилася на розробці договорів про зону вільної торгівлі. Ідея "оточення" цих регіональних лідерів (Аргентини і Бразилії) зонами вільної торгівлі не лише виявилася малопродуктивною, але й посилювала в них антиамериканські настрої [7].

Вагомою причиною виникнення "лівих", антиамериканських режимів слугували також неоліберальні реформи (максимальна приватизація державних підприємств, припинення урядового втручання в інвестиційну політику, зменшення державних видатків на утримання державного сектора та ін.) і у цілій низці випадків безвибіркове слідування у більшості країн регіону Вашингтонському консенсусу призвели до різкого соціального розшарування, погіршення матеріального становища великої частини населення. На чергових слуханнях, що відбулися наприкінці березня в Підкомітеті у справах Західної півкулі президент американського Центру глобального розвитку Н. Бедселл відмітила, що число бідних (дохід яких у день не перевищував 2 дол.) в Латинській Америці за десятиліття реформ досягло "шокуючої" цифри – 200 млн. чоловік [7].

Сьогодні через низку перерахованих вище причин, країни Латинської Америки, по-перше, шукають нових зовнішньоекономічних

партнерів на міжнародній арені, а по-друге, намагаються створити регіональні інтеграційні об'єднання без будь-якої участі та впливу США.

Щодо першого, то можна підкреслити зростаючу роль Китаю у економічній експансії в латиноамериканському регіоні, що викликає значне занепокоєння США. Хоч на сьогодні США все ще залишаються головним торговим партнером, найважливішим експортним і імпортним ринком для Латинської Америки в цілому, проте в окремих країнах в останні декілька років на зміну сильній економічній залежності від США прийшла залежність від Китаю. Спостерігається стійка тенденція скорочення частки США в зовнішній торгівлі Латинської Америки одночасно зі зростанням значущості Китаю в системі її зовнішньополітичних зв'язків. Так, якщо наприкінці 1990-х років на США доводилося 60% експорту латиноамериканських країн, то до 2009 р. частка США скоротилася до 38,6%. Одночасно частка Китаю в латиноамериканському експорті збільшилася з 1% на початку 90-х років до 7,6% в 2009 р. [3].

Варто наголосити також на інтеграційних сучасних процесах у Латинській Америці, а саме 3 грудня 2011 р. в м. Каракасі 33-ма державами Латинської Америки та Карибського регіону було оголошено про створення Співтовариства латиноамериканських і карибських держав (CELAC). Тоді Президент Венесуели Уго Чавес заявив, що CELAC стане протипологом ОАД, керування якою здійснюється США [8].

Підсумовуючи вищесказане, варто підкреслити, що країни Латинської Америки намагаються зменшити вплив США на політичне й економічне життя регіону. Сьогодні спостерігається тенденція щодо появи "лівих" антиамериканських режимів у країнах Латинської Америки, які проводять успішну політику пошуку нових експортних та імпортних ринків та створення інтеграційних регіональних об'єднань без участі й впливу США. Яскравим прикладом зазначеної тенденції є створення Співтовариства латиноамериканських і карибських держав (CELAC).

Список використаних джерел та літератури:

1. Атаев М. Международная интеграция в Западном полушарии: проект АЛКА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.isras.ru/files/File/Vlast/2011/09/Ataev.pdf>.
2. Костюнина Г.М. Интеграция в Латинской Америке [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mgimo.ru/files/31215/31215.pdf>.
3. Лексютин Я.В. Экономическая экспансия: реальность вызова Вашингтону // Латинская Америка. – 2011 р. – № 8. – С. 37-47.

4. Строганов А. И. Латинская Америка в XX веке: Пособие для вузов / А. И. Строганов. – М. : Дрофа, 2002. – 416 с. – ISBN 5 – 7107–6080–3.

5. Сударев В. П. Взаимозависимость и конфликт интересов: США и Латинская Америка / Вторая половина XX века. – М. : ИЛА РАН, 2000. – 337 с. – ISBN: 5-201-05386-6.

6. Сударев В. П. Латинская Америка в новом геополитическом измерении // Латинская Америка. – 2011. – № 5. – С. 4-17.

7. Сударев В. П. США и “левый поворот” в Латинской Америке // Латинская Америка. – 2007 г. – № 5. – С. 4-17.

8. Mark Keller. Latin American Leaders Converge to Form CELAC. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.as-coa.org/article.php?id=3825>.

Юрчук Євгенія

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Сидорук Т. В.,
Національний університет “Острозька академія”*

“ПАРТНЕРСТВО ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ” ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ПОГЛИБЛЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Політика “модернізації”, яка була запропонована Російською Федерацією, включає в себе створення абсолютно нових крапчик відносин між Росією та ЄС. Сторони зацікавлені у цій політиці, адже відносини потребують негайної реформи, оскільки проводяться активні переговори щодо змісту нової базової угоди між Росією та ЄС.

The policy of “modernization”, which was proposed by the Russian Federation, includes the creation of entirely new and better relationship between Russia and the EU. Parties interested in this policy, because relationships require immediate reformation, as carried on active negotiations, regarding the content of a new basic agreement between Russia and the EU.

Политика “модернизации”, которая была предложена Российской Федерацией, включает в себя создание абсолютно новых лучших отношений между Россией и ЕС. Стороны заинтересованы в этой политике, поскольку отношения требуют немедленной реформации, поскольку проводятся активные переговоры относительно содержания нового базового соглашения между Россией и ЕС.

Після приходу до влади у 2008 році Дмитра Медведєва, було зрозумілим, що новий Президент буде продовжувати політику свого попередника, а тепер прем'єр-міністра Володимира Путіна. Проте на офіційному сайті Президента Російської Федерації у 2009 році, 10 вересня з'явилася стаття Дмитра Медведєва під назвою “Росія, вперед!”, яка внесла певні корективи як у внутрішню політику країни, так і у зовнішню. У цій статті вказується, що Росія обирає для себе новий шлях, а саме шлях модернізації. Модернізація стосува-

тиметься усіх сфер: економічної, політичної, соціальної та інших. Про модернізацію Росії на офіційному рівні було вперше оголошено перед зустріччю “Великої двадцятки” у Пітсбурзі 24-25 вересня 2009 року.

У цей період стосунки між Росією та ЄС набувають нових обертів. Це було пов’язано із вдало проведеним самітом Росія-ЄС у Ханті-Мансійську 27 червня 2008 року, де на порядку денному стояло питання про початок переговорного процесу щодо змісту нової угоди між Росією та ЄС. Було зазначено, що сторони почнуть активне обговорення змісту договору вже на наступному саміті, який буде проведений у Брюсселі 4 липня 2008 року. Діалог між Росією та ЄС просувається досить швидко, порівняно з 2007 роком, коли виникли певні труднощі між Росією та Польщею. У 2010 році в Брюсселі була проведена зустріч на найвищому рівні між Російською Федерацією та Європейським Союзом. На цій зустрічі, як засвідчили на прес-конференції, президент РФ Д. Медведев заявив про те, що Росія та ЄС розпочинають політику “модернізації” [1]. “Модернізація”, яка вже стала широковідомою новою політикою Росії, включає в себе не лише обмін технологіями, а й створення нового напрямі у відносинах між ЄС та Росією [6]. Російський уряд зацікавлений у цьому партнерстві, оскільки відносини Росія-ЄС потребують негайної реконструкції. Нова політика Росії прийшлася до вподоби Європейському Союзу.

На саміті Росія-ЄС 1 червня 2010 року у Ростові-на-Дону була підписана Спільна декларація і розпочато спільну ініціативу “Партнерство для модернізації” Росія-ЄС. Пріоритетними напрямками “Партнерства для модернізації” є розширення двосторонньої торгівлі і створення інвестиційних можливостей, лібералізація світової торгівлі, розвиток та зміцнення конкуренції та вступ Росії у СОТ [5]. Важливим також залишається питання безвізового режиму між Росією та ЄС. Сторони планують досягнути позитивних результатів саме у рамках Партнерства для модернізації. Планується також розширити сферу дії Програми.

Впродовж 2010 року Росія провела активні двосторонні переговори з країнами-членами Європейського Союзу у рамках “Партнерства для модернізації”. Результатом переговорів стало підписання між Росією та 23 країнами ЄС Декларації про партнерство в цілях модернізації. Першими країнами, з якими було підписано Декларацію, стали Італія та Польща. Переговори з Грецією та Португалією щодо укладання ідентичної Декларації залишаються відкритими. З такими країнами, як Мальта та Естонія діалогу не було розпочато.

Згідно з Декларацією про партнерство в цілях модернізації 23 країни-члени ЄС та Росія визнають важливість та необхідність модернізації між Європейським Союзом та Росією. Пріоритетним залишається співпраця в сфері інноваційного співробітництва, створення нових технологій, які сприятимуть покращенню рівня життя людей і розвитку їхнього творчого потенціалу [2; 3; 4]. Сторони визнають важливість членства Російської Федерації в СОТ, яке стало б важливим елементом модернізації економіки Росії. Членство Російської Федерації сприятиме розширенню співробітництва Росії та ЄС у сфері торгівлі й інвестиції на взаємовигідній основі. Сторони продовжать співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергетики, включаючи наукові дослідження в галузі ядерної фізики та підвищення безпеки ядерних установок [2; 3; 4].

У 2010 році було розроблено Робочий план заходів з реалізації ініціативи Росія-ЄС “Партнерство для модернізації” станом на 2011-2013 роки, який є гнучким і буде регулярно оновлюватися. П’ятнадцятого грудня 2011 року видано Звіт про хід роботи “Партнерства для модернізації” Росія-ЄС. Серед основних результатів, починаючи з червня 2011 року, виділяють завершення технічних двосторонніх і багатосторонніх переговорів з приєднання Росії до СОТ, співробітництво у космічній сфері і перший запуск супутників Галілео, спільні проекти у сфері модернізації судової системи, початок співробітництва у сфері боротьби з корупцією та інші [5].

Із змісту Спільної декларації та Декларацій про партнерство в цілях модернізації між Росією та 23 країнами-членами Європейського Союзу стає очевидним, що економічне співробітництво залишається пріоритетним вектором відносин і є основою ефективної співпраці між Росією та ЄС. Виконання усіх завдань, які ставлять перед собою Росія та ЄС, безперечно виведе співробітництво на якісно новий рівень і дасть змогу укласти нову базову Угоду у найближчому часі.

Список використаних джерел та літератури:

1. В Брюсселе состоялся саммит Россия – Евросоюз [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://kremlin.ru/transcripts/9730>.
2. Декларация о партнёрстве для модернизации между Российской Федерацией и Королевством Бельгия [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://kremlin.ru/ref_notes/801.
3. Декларация о партнёрстве для модернизации между Российской Федерацией и Королевством Испания [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://kremlin.ru/ref_notes/163.

4. Декларация о партнёрстве для модернизации между Российской Федерацией и Республикой Словения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kremlin.ru/ref_notes/780.

5. Механизм “Партнерство для модернизации” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://eeas.europa.eu/delegations/russia/eu_russia/tech_financial_cooperatin/partnership_modernisation_facility/index_ru.htm.

6. “Россия, вред!” Статья Дмитрия Медведева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kremlin.ru/news/5413>.

Ногас Юлія

Науковий керівник – кандидат історичних наук Плевако І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

ПРОБЛЕМИ НАРКОТИКІВ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У ХХІ СТ. ТА РОЛЬ США У ЇХ ВИРІШЕННІ

У статті розглянуто проблему наркотиків у країнах Латинської Америки на сучасному етапі. Названо основні країни-постачальники наркотиків на світовий ринок. Наголошено на ролі США у боротьбі з наркобізнесом.

In the article was considered the problem of drugs in countries of Latin America at present stage. It was named the main countries, which supply drugs on world market. It was emphasized on role of USA in struggle with drug business.

В статье рассмотрено проблему наркотиков в странах Латинской Америки на современном этапе. Названы главные страны-поставщики наркотиков на мировой рынок. Отмечена роль США в борьбе с наркобизнесом.

У ХХІ столітті людство продовжує шукати ефективні шляхи розв’язання однієї з найважливіших глобальних світових проблем – незаконного обігу наркотиків [3].

Швидке зростання нелегального виробництва і споживання наркотичних засобів у більшості країн світу – одна з найбільш небезпечних тенденцій останніх десятиліть. У 2004 році близько 200 млн. людей у віці від 15 до 64 років – або 5% населення планети цієї вікової групи – за 12 місяців вживали наркотики [4].

Проблема боротьби з наркобізнесом не оминула і країни Латинської Америки. У цій боротьбі з наркобізнесом важливу роль відіграють уряди як країн безпосередньо латиноамериканського регіону, так й уряд США, який спрямовує усі свої зусилля на боротьбу з наркобізнесом в Латинській Америці, адже майже усі наркопродукти, які виробляються у латиноамериканських країнах, спрямовані на американський ринок [2; 5].

Проте, незважаючи на всі зусилля світової спільноти, проблема наркобізнесу залишається актуальною і сьогодні. Латиноамериканські наркокартелі стають потужнішими, а наркобарони багатшими. Досить істотно збільшується розмір площ, відведених для посівів коки.

Також досить часто боротьба урядів країн Латинської Америки виявляється неефективною, внаслідок підкупу державних службовців наркобаронами. Ще однією перешкодою у боротьбі з наркобізнесом у країнах Латинської Америки є децентралізованість наркокартелів. Це призводить до того, що правоохоронним органам дуже важко заарештувати самих ватажків [1].

Від розвитку наркобізнесу страждають і мирні жителі, які змушені працювати на плантаціях з кокою, а інколи і помирають внаслідок суперечок між декількома наркокартелями [3].

Але, незважаючи на всі ці складнощі, світова спільнота продовжує активно боротися з наркобізнесом. Так, США було запропоновано два проекти по боротьбі з наркобізнесом у цих двох країнах, а саме, “План Колумбія” та “Ініціатива Меріда” [2; 5].

Згаданий план “Колумбія” було розроблено у 1998 році з метою припинення колумбійських збройних конфліктів та створення антикокаїнової стратегії. Початковий варіант плану Колумбії був офіційно представлений президентом Колумбії Андресом Пастрана в 1999 році [2].

Головне завдання плану “Колумбія” – повітряна обробка плантацій коки, які виробляють сировину для 80% у світі та допомогу у фінансуванні повстанців і напіввійськових формувань у громадянській війні. Законодавці стверджують, що боротьба з кокаїном і його джерелами в національних інтересах США, так само як і стабілізація Колумбії в цілому [5].

“Ініціатива Меріда” є міжнародним договором, це угода США з Мексикою та Центральною Америкою по боротьбі з незаконним обігом наркотиків і організованою злочинністю. Угода була прийнята Конгресом США 30 червня 2008 р. Крім Мексики ініціатива передбачає допомогу таким країнам, як: Беліз, Коста-Ріка, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа і Панама [4].

Попри це, проблема наркотиків у латиноамериканському регіоні є чи не однією з найбільших. Від неї страждають не лише країни Латинської Америки, а й інші країни світу. Саме тому світова спільнота в цілому докладает значних зусиль для подолання цієї проблеми. Не стали винятком і США. Саме вони надають велику допомогу латиноамериканському регіону у боротьбі з наркобізнесом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Варгасова Е. Наркобізнес в Колумбії: проблеми и противоречия [текст] / Е. Варгасова // Политические изменения в Латинской Америке: история и современность [научный журнал] / Воронежский государственный университет и Воронежское отделение Российской Ассоциации исследователей Иbero-Американского мира – Воронеж : Вид-во Воронежский государственный университет и Воронежское отделение Российской ассоциации исследователей Иbero-Американского мира, 2010. – № 6.

2. Вебер Я. Латинская Америка глазами североамериканцев [Электронный ресурс] // Латиндекс, 2010. – Режим доступа: <http://latindex.ru/content/articles/6860/>.

3. Щенин Р. Наркобізнес – глобальная проблема XXI века [текст] / Р. Щенин, Г. Сулейманова // Мировая экономика и международные отношения [научный журнал] / Институт мировой экономики и международных отношений – Москва : Вид-во Института мировой экономики и международных отношений, 2006. – № 6. – С. 50-57.

4. European Monitoring Centre for drugs and drug addiction [Electronic resource] // Inter-American Drug Abuse Control Commission (CICAD). – Mode of access: <http://www.emcdda.europa.eu/about/partners/cicad>

5. U. S. Department of State [Electronic resource] // South America. – Mode of access: <http://www.state.gov/p/inl/rls/nrcrpt/2006/vol1/html/62106.htm>.

Коваленко Анастасія

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Плевако І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”*

СПІВПРАЦЯ ІСПАНІЇ З КРАЇНАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В РАМКАХ ІБЕРО-АМЕРИКАНСЬКИХ САМІТІВ

У статті проаналізовано проведення Іbero-американських самітів та розглянуто вплив Іспанії на їх ефективність. Висвітлено позиції країн Латинської Америки щодо Іспанії в межах роботи цих міжрегіональних зустрічей.

The article is devoted to analysis of holding of Ibero-American Summits and Spanish influence on their effectiveness. Positions of Latin American countries towards Spain within framework of these interregional meetings are considered.

Стаття посвячена аналізу проведення Іbero-американських самітів та розглянуто вплив Іспанії на їх ефективність. Освітлено позиції країн Латинської Америки щодо Іспанії в межах роботи даних міжрегіональних зустрічей.

Починаючи з Великих географічних відкриттів XVI ст. Іспанія поширює свій вплив на країни Латинської Америки. Наслідком такого впливу стала наявність глибоких історичних, економічних, культурних зв'язків. Саме цей чинник і є основою для співпраці Іспанії з країнами цього регіону на двосторонньому рівні, в рамках міжнародних організацій і самітів. Одним із прикладів є співпраця в рамках Іbero-американських самітів, що за ініціативи і сприяння Мексики та Іспанії проводяться з 1991 р. У межах такого заходу співпрацюють більш ніж 20 країн, які мають іbero-романські зв'язки. Такі зустрічі проходять щороку. Основний принцип голосування: одна країна – один голос.

Основними питаннями, які розглядаються, є інституціоналізація співробітництва, затвердження програм розвитку відносин у різних галузях. Однією з успішних програм, у якій безпосередньо бере

участь Іспанія, є Іbero-американська школа державної та суспільної політики, один з центрів якої знаходиться саме в Іспанії.

На конференції в Гавані в 1999 р. було прийнято пропозицію Іспанії щодо створення Постійного секретаріату Іbero-американського співтовариства (SECIB) зі штаб-квартирою в Мадриді. Частка Іспанії у фінансуванні SECIB становила 80%.

Додатковий стимул розвитку іbero-американський проект отримав у березні 2004 р. внаслідок повернення до влади в Іспанії уряду соціалістів із Сапатеро. В Латинській Америці він вжив низку заходів для покращення автономного характеру іспанської політики цього регіону. Підтвердженням цього є високий рівень підготовки Іспанії щодо проведення ювілейного XV саміту в м. Саламанка (Іспанія). Результатом цього саміту став підсумковий документ “Декларація Саламанки” та 16 спеціальних додаткових комюніке.

Вперше на саміті 2010 року був відсутній глава уряду Сапатеро, який не зміг прибути до Аргентини через фінансово-економічні проблеми.

Важливо, що в рамках Іbero-американських самітів латиноамериканські країни отримують матеріальну допомогу від Іспанії, а через неї і від ЄС.

Саміт 2012 року Іспанія хоче розпочати як “старт нових відносин абсолютної рівності”. Однак деякі країни Латинської Америки звинувачують Іспанію в тому, що ці зустрічі не відповідають першопочатковим цілям створення. Куба першою виразила глибоке розчарування Іbero-американськими самітами. Колумбія, наприклад, зайняла позицію, що Іспанія уникає обговорення наболілих проблем. Мексика наголошує на тому, що спільне історичне і культурне минуле не є достатнім підґрунтям для співпраці в рамках цих самітів.

Одна з причин розчарування – неможливість поєднання економічних інтересів колишньої метрополії Іспанії та інтересів латиноамериканських країн. Зараз, на відміну від попереднього періоду налагодження відносин з регіоном Латинської Америки, відпала необхідність посередництва Іспанії в обговоренні основних проблем, пов'язаних з європейським регіоном.

З іншого боку, ці зустрічі є досить вагомими для малих країн, а також загалом для підтримання відносин країн Латинської Америки з Іспанією. Іспанія наголошує на тому, що необхідно перетворити саміти із політичного форуму в реально діючий інститут Іbero-американського співтовариства націй з виробленням обов'язкових рішень та представленням його на міжнародній арені.

Список використаних джерел та літератури:

1. Рыжова М. Ибероамерика: проблемы и ожидания : роль испанской дипломатии в ибероамериканских конференциях / М. Рыжова // Россия XXI. – 2011. – N 1. – С. 60-77.
2. Яковлев П. “Доктрина Сапатеро” – квинтэссенция внешней политики Испании/П. Яковлев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=45842>. – Назва з екрана.
3. Яковлев П. Ибероамериканское сообщество наций: итоги двадцатилетия / П. Яковлев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.perspektivy.info/oikumena/vector/iberoamerikanskoje_soobshhestvo_nacij_itogi_dvadcatiletija_2010-12-23.htm. – Назва з екрана.
4. Koch Denise La Reconquista: Spain's New Relationship with Latin America. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.lib.purdue.edu/gbl/vol7/iss1/10/>. – Назва з екрана.
5. Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maec.es/es/Home/Paginas/Portada.aspx>. – Назва з екрана.
6. Spain Wants Next Ibero-American Summit to Launch Relationship of Equality. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.laht.com/article.asp?ArticleId=474155&CategoryId=12394>. – Назва з екрана.

Чабан Ірина

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Кучик О. С.,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

**ПОГЛЯДИ НЕОЛІБЕРАЛІСТІВ НА ФУНКЦІЇ
ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

Розглянуто ідеї представників неолібералізму. Здійснено аналіз їхніх поглядів на міжнародні організації, їхні функції, зокрема щодо забезпечення миру, врегулювання конфліктів, та їхню роль у світовій політиці.

The ideas of representatives of neoliberalism are considered. Their views on international organizations, their functions, particularly concerning ensuring peace and conflict resolution, and their role in world politics are analyzed.

Rассмотрены идеи представителей неоллиберализма. Осуществлен анализ их взглядов на международные организации, их функции, в частности по обеспечению мира, урегулированию конфликтов, и их роль в мировой политике.

Концепції неолібералістів виявилися дуже плідними для вивчення міжнародних організацій та їх ролі у міжнародному середовищі. Неолібералісти є прихильниками транснаціоналізму, тобто вони не лише визнають існування поряд з державами інших акторів, але і надають їм першочергового значення, при цьому основним інтересом держави, на їхню думку, є не могутність і домінування, а економічне процвітання, досягнення гармонії та співробітництва, забезпечення інтересів субнаціональних акторів.

Неолібералісти Роберт Кеохейн і Джозеф Най розробили концепцію плюралізму, в основі якої лежить твердження про існування поряд з державою великої кількості недержавних акторів. При цьому держави не лише не визнаються основними суб'єктами міжнародних відносин, щобільше, – вони діють в інтересах недержавних акторів і певною мірою від них залежать. У своїх працях “Транснаціоналізм у світовій політиці” (1971) і “Могутність і взаємозалежність. Світова політика в перехідний період” (1977) Р. Кеохейн і Дж. Най розвивають свою теорію комплексної взаємозалежності, стверджу-

ючи, що в сучасному світі сила втрачає свій вирішальний вплив на міжнародні відносини, більш ефективними засобами впливу стають економічні, правові та інформаційні механізми. Створюються умови для інституціоналізації відносин між державними та недержавними акторами, що дає змогу певним чином упорядкувати міжнародне середовище.

Інша концепція неолібералізму основана на ідеї глобального суспільства. В її основі лежить уявлення про те, що війна між демократіями неможлива, адже демократичні держави прагнуть миру і гармонії, співпраці і врегулювання суперечок за допомогою правових норм та діяльності відповідних інституцій. Один із представників теорії глобального суспільства – Джон Бартон – вважає, що на сучасному етапі можна спостерігати виникнення світового суспільства, суб'єктами якого, крім держав, є ще й міжнародні організації, як урядові, так і неурядові, а також бездержавні нації, національні чи етнічні меншини.

Британські дослідники Девід Хелд і Ентоні МакГрю відзначають, що у визначенні сучасної держави, починаючи з Вебера, важливу роль відігравав контроль над територією. Сучасна держава, більшість досліджень природи якої з'явилися зовсім недавно, ґрунтується на культурі і на примусі, які завжди пов'язані зі здатністю контролювати кордони. Саме ця здатність дедалі більше втрачається сучасними державами. Відбувається формування нового політичного співтовариства, яке включає в себе все населення планети і приходить на зміну національному політичному співтовариству. Хелд і МакГрю бачать у цьому підстави для можливості створення “космополітичної демократії”, як основи політики в епоху глобалізації, оскільки національна держава дедалі менше здатна виконувати свої зобов'язання перед громадянами¹.

На нашу думку, саме міжнародна організація змогла б створити дієву систему правових норм і ефективних механізмів регуляції стосунків між державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин з метою забезпечення мирного співіснування і створення сприятливих умов для розвитку співробітництва і дружніх взаємин.

Ще одна концепція неолібералістів – глобальне управління. Дослідник міжнародних відносин Томас Вайсс визначає глобальне управління як колективні зусилля з метою виявлення, подальшого вивчення або вирішення світових проблем, що виходять за рамки

¹ Held D. McGrew A. Globalization/Anti-Globalization. – Cambridge, 2002. – P. 130-136.

можливостей їх вирішення на державному рівні¹. Поняття “глобальне управління”, що лежить в основі концепції, замінило термін “глобальний уряд”. Відмінності між ними вивчав Джеймс Розенау, стверджуючи, що “уряд” – це насамперед певна структура, а поняття “управління” включає соціальні функції і процеси, діяльність урядів, а також будь-яких інших акторів, які застосовують управлінські механізми для здійснення своїх вимог, спільних цілей, директив і політики².

Створення нового міжнародного порядку можливе шляхом створення універсальної міжнародної інституції, яка не підпорядковується державам, а діє самостійно і не залежно від їхньої волі. Крім того, така міжнародна інституція повинна мати наднаціональні функції. Прагнення надати міжнародній інституції наднаціональні функції ґрунтується на уявленні про те, що уряди держав зазвичай переслідують власні інтереси, які не збігаються з інтересами їхніх громадян, а міжнародна організація діятиме, керуючись універсальними цінностями і загальнолюдськими нормами, інтересами всього людства, тобто намагатиметься забезпечити гармонізацію міжнародних відносин, мирне і плідне співробітництво між суб'єктами міжнародних відносин, панування цінностей моралі над особистими інтересами правлячих кіл держави.

Варто також згадати про висунуту Дж. Розенау³ теорію про роздвоєність світу, де поряд з міждержавними відносинами існують недержавні. На його думку, в сучасному світі держави втрачають своє значення, натомість більшої ваги набирають недержавні суб'єкти. Через це міжнародні відносини змінюють “інтернаціональний” характер на “транснаціональний”.

Саме вони починають відігравати дедалі важливішу роль у міжнародній політиці. Цю політику Розенау називає постміжнародною і стверджує, що вона ґрунтується на роздвоєнні (біфуркації) відносин на два світи – державних і недержавних відносин, – які є паралельними та не залежать один від одного. Світ недержавних відносин є поліцентричним і об'єднує таких суб'єктів міжнародних відносин як міжурядові та неурядові організації, транснаціональні корпорації, різноманітні соціальні групи тощо. Крім цього, до ньо-

¹ Weiss T., Thakur R. The UN and Global Governance: An Idea and its Prospects. University of Indiana Press, 2003.

² Rosenau J. N. Governance // Global Governance. Critical Concepts in Political Science. Ed. by T. J. Sinclair. Vol. 1. Routledge. London – New York. 2004. P. 405.

³ Rosenau J. Toward an Ontology for Global Governance. Approaches to Global Governance Theory. – NY, 1999.

го належать і окремі індивіди, яким Розенау надає першочергового значення.

Як бачимо, неолібералісти значну увагу приділяють недержавним акторам та тим процесам у міжнародному середовищі, в яких держави не відіграють провідну роль. Важливим є те, що, не вважаючи державу основним суб'єктом міжнародних відносин, вони намагаються розглянути роль інших акторів, в тому числі і міжнародних організацій, надаючи їм першочергового значення.

На нашу думку, неолібералісти найбільш повно відображають сучасну конфігурацію сил у світі, поєднуючи у своїх концепціях твердження про важливість недержавних акторів, їхнє дедалі зростаюче значення у міжнародних відносинах, не забуваючи при цьому про держави, які в певних сферах продовжують відігравати провідну роль.

Список використаних джерел та літератури:

1. Барабанов О. Н. Определение теоретических подходов. Проблемы глобального управления: выбор аналитической парадигмы / Олег Барабанов // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. 2009. – № 2. – С. 5-13. [Електронний ресурс]. Сайт Института международных организаций и международного сотрудничества НИУ ВШЭ. – Режим доступа: http://www.alleurora.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1248.
2. Held D. McGrew A. Globalization/Anti-Globalization. – Cambridge, 2002.
3. Rosenau J. N. Governance // Global Governance. Critical Concepts in Political Science. Ed. by T. J. Sinclair. Vol. 1. Routledge. London – New York, 2004.
4. Rosenau J. Toward an Ontology for Global Governance. Approaches to Global Governance Theory. – NY, 1999.
5. Weiss T., Thakur R. The UN and Global Governance: An Idea and its Prospects. University of Indiana Press, 2003.

Шаран Олена

Науковий керівник – кандидат історичних наук Павлюк В. В.,
Національний університет “Острозька академія”

ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ДЛЯ КРАЇН ПІВДНЯ ЄВРОПИ

У статті охарактеризовано зміну влади у Греції, Португалії, Італії та Іспанії. Причиною цих змін стала економічна криза у країнах південної Європи. Описано нові політичні сили країн, причини приходу саме їх до влади та їхні політичні наміри.

The article characterizes the change of governments in Greece, Portugal, Italy and Spain. The reason for this change was the economic crisis in the countries of southern Europe. Described the new political parties, reasons of their rising to power and political intentions

В статтє характеризировано смену власти в Греции, Португалии, Италии и Испании. Причиной этих изменений стал экономический кризис в странах южной Европы. Описаны новые политические силы страны, причины прихода именно их к власти и их политические намерения.

Економічна криза розпочалась у 2009 році. Найглибшою та найгострішою вона стала для країн півдня Європи. Так, охопила по черзі Грецію, Іспанію, Португалію та навіть третю за розмірами економіки ЄС Італію. Уряди цих країни намагались застосовувати заходи по виходу з кризи, але швидких та дієвих результатів це не дало. Така ситуація в країнах одразу вплинула на рівень життя та забезпеченості населення. Підтримка урядів почала падати, що у результаті призвело до їх відставки.

Наприкінці 2011 року ці південноєвропейські країни одна за однією змінили керівників своїх урядів. У Греції та Італії політики урядів зазнали краху в результаті урядових криз та введення в дію законів, що мають вберегти держави від банкрутства. В Іспанії взагалі партія, що перебувала при владі, пішла в опозицію через неза-

доволення виборцями її роботою, які висловили своє незадоволення щодо економічної політики.

Першою серед цих країн стала Греція, саме її Рада міністрів першою була відправлена у відставку. Прем'єр-міністр Георгіос Папандреу неодноразово намагався за допомогою перестановок в уряді відкласти його відставку. Економічна та політична кризи, постійне зростання державного боргу, а крім того, тиск з боку ЄС та міжнародних фондів з вимоги впровадження заощаджень – усе це призвело до того, що 6 листопада Г. Папандреу подав у відставку. Порятунком Греції від поглиблення боргової кризи та стабілізації внутрішнього стану країни взяла на себе коаліція, у якій ПАСОК поділяє владу з правоцентристською партією “Нова демократія”.

Очолювати уряд національної єдності Греції взяв на себе відомий економіст Лукас Пападімос, який свого часу був віце-президентом Європейського центрального банку. Як у Греції, так і в усій Європі його вважають досить сильним фахівцем в галузі економіки, який здатний вжити заходів щодо виведення країни з кризи. Експерти заявляють, що тепер для Греції настав час професіоналів та технократів, а Л. Пападімос – це людина саме такої категорії. Новий уряд у Греції працюватиме до парламентських виборів, які відбудуться наприкінці квітня 2012 року.

Економічний стан держави є досить критичним, що породжує незадоволення населення владою, тому зміна уряду була неминучою. Та попри розчарування попередньою владою, населення Греції та ЄС покладають великі надії на нового Прем'єр-міністра.

Досить схожим шляхом пішла Італія, економіка якої болісно реагувала на кризу, в яку потрапила Єврозона. Проте Прем'єр-міністр, лідер правоцентристської партії “Народ свободи” та один із найбагатших італійців Сильвіо Берлусконі зміг піти у відставку більш вдало. Європейські партнери вимагали від Італії радикальних реформ та зменшення бюджетних витрат. Парламентська опозиція погодилася проголосувати за закони, що мають стабілізувати економічну ситуацію в країні, за умови зняття Сильвіо Берлусконі з посади голови уряду. Крім того, сам прем'єр-міністр погодився, голосування за прийняття антикризових законів завершилося успіхом, а Сильвіо Берлусконі 13 листопада подав у відставку. На посаду прем'єр-міністра було призначено Маріо Монті. Він є відомим економістом та багаторічним членом Європейської комісії.

Оскільки його було призначено на посаду глави італійського уряду та водночас міністра фінансів, це стало сигналом, що Італія зробить все можливе, аби уникнути банкрутства держави та вряту-

вати спільну європейську валюту. Колишній єврокомісар – Монті відмовився від урядової зарплатні та безкоштовно керуватиме Кабміном Італії до парламентських виборів, які заплановані на 2013 рік. Експерти називають його людиною, що здатна вивести Італію з кризи. Та й усі європейські чиновники покладають на нього великі надії як на колишнього єврокомісара, адже Італія є третьою економікою Європи, а її крах призведе до краху зони євро.

Ще однією серед країн ЄС за прикладом урядів у Греції та Італії змінила управління країною Іспанія. Проте якщо в Афінах та Римі зміни пройшли безпосередньо для уряду, то в Мадриді правляча партія повністю перейшла в опозицію, адже програла дострокові вибори. За результатами голосування, яке відбулося 20 листопада, Народна партія отримала 186 місць у нижній палаті, що складається з 350 депутатів. Соціалісти отримали близько 29 відсотків голосів, що дає партії 110 місць у парламенті. Тобто правлячу Соціалістичну робітничу партію прем'єра Хосе-Луїса Сапатеро замінила партія правого спрямування – Народна партія Маріано Рахоя.

Як у Греції та Італії, в Іспанії головним мотивом поразки соціалістів була економічна ситуація в країні, а в першу чергу рівень безробіття, який у цій державі перевищив 20% і став одним із найвищих у ЄС. Проте експерти вважають, що істинні причини економічної нестабільності не у загальній кризі Єврозони. Вони стверджують, що держава мала попередньо власні серйозні економічні проблеми. Тому така ситуація може потребувати більш глибокого вирішення кризи в Іспанії, це призведе до глобальніших реформ та зменшення бюджетних витрат.

Таким чином, у Греції та Італії при владі залишилися правлячі сили, а Ради міністрів були лише переформовані, а Іспанія провела повне урядове перезавантаження. Парламентських мандатів у Народній партії вистачить для того, щоб самостійно сформувати уряд. Офіційний Мадрид дуже активно брав участь у дискусіях через внутрішні проблеми протягом останніх років. Така тенденція має зберегтись, адже новий прем'єр М. Рахоя має зосередитися на вирішенні внутрішніх справ. Іспанія – п'ята в Єврозоні країна, яка змінила владу через економічну кризу. У цій країні також сподіваються, що зміна уряду приведе до того, що вона почне інтенсивніший та ефективніший вихід з кризи.

Не винятком стала серед країн півдня Європи та змінила владу Португалія. Колишній Прем'єр-міністр – Жозе Сократіш повідомив про свою відставку. Причиною якої стали парламентські вибори, що відбулись через економічну кризу в країні. За підсумками вибо-

рів соціал-демократи отримали отримали 105 з 230 місць у новому парламенті, а колишні очільники уряду – соціалісти – 73. Його наступником став Педру Пассуш Коелью. Він для реалізації програми по виходу з кризи заявив про дотримання домовленостей з Євросоюзом та МВФ і про намір провести радикальні економічні реформи. Саме таких реформ потребує країна, яка перебуває у гострій кризі.

Отже, економічна криза все більше відчувається та приносить політичні зміни на півдні Європи. З кінця 2011 року Греція, Італія, Іспанія та Португалії почали працювати з новими урядами. Прем'єр-міністри мають провести важкі, виважені та непопулярні кроки задля виходу з економічної кризи. Адже саме від них залежить майбутнє існування євровалюти та цілісність економічної системи Євросоюзу. Тому тепер все залежить від успіху їх політики щодо виходу з кризи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Берлусконі пішов у відставку // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/13/6751252/>.

2. В Іспанії на тлі важкої економічної кризи і боргових проблем відбулася зміна уряду. – Режим доступу: <http://www.vistkar.com/europe/v-ispniji-na-tli-vazhkoji-ekonomichnoji-kryzy-i-borhovyyh-problem-vidbulasya-zmina-uryadu.html>.

3. Дострокові вибори в Греції відбудуться через три місяці // Ukranews. – Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/world/2011/11/07/57171>.

4. На парламентських виборах у Португалії перемогу здобули опозиційні соціал-демократи // ZIK. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2011/06/06/291615>.

Кравчук Оксана

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Плевако І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА БРАЗИЛІЇ В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН

Бразилія – один із потенційних кандидатів на постійне членство в Раді Безпеки ООН. На сучасному етапі існує чимало суперечностей між державами-членами ООН щодо прийняття Бразилії як нового постійного члена. Постає питання: чи реально для Бразилії отримати статус постійного члена і що стоїть на заваді цьому.

Brazil is one of the potential candidates for permanent membership of UN Security Council. There are many contradictions between member states of United Nations about admission of Brazil as a new permanent member. The question is whether Brazil can get a permanent seat and what interfere.

Бразилія – один из потенциальных кандидатов на постоянное членство в Совете Безопасности ООН. Сейчас существует много разногласий между странами-членами ООН по поводу принятия Бразилии как нового постоянного члена. Возникает вопрос: реально ли для Бразилии получить статус постоянного члена и что может помешать этому.

Організація Об'єднаних Націй – це інституція, яка на міжнародній арені є арбітром у вирішенні будь-яких проблем, внутрішніх чи глобальних, економічних чи політичних. Проте на сучасному етапі світового розвитку вона вимагає вдосконалення, щоб залишатися й надалі універсальною. Необхідність реформ, по суті, стала вимогою часу. Як зазначає Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун: “Реформування Ради Безпеки ООН є предметом дискусій уже більше як два десятиліття. Враховуючи наскільки змінився світ, розширення є неминучим” [5].

Уже 22 вересня 2004 р. – наміри стати новими членами Ради Безпеки висловили бразильський президент Луїс Ігнасіо Лула да Сілва, німецький міністр закордонних справ Йошка Фішер, прем'єр-міністр Індії Манмохан Сінгх і прем'єр-міністр Японії Дзюньїтіро

Коїдзумі, які аргументували отримання постійного представництва в Раді Безпеки, так: Японія і Німеччина – як представники найбільш розвинених промислових країн світу та головних спонсорів ООН; Індія – як країна з мільярдним населенням, що стрімко розвивається, високими технологіями і ядерною зброєю, а Бразилія – як найбільша держава Латинської Америки [6].

Бразилія – регіональний лідер у Латинській Америці за числом населення, ВВП і територією, на додаток має один із найбільших військових бюджетів (на 11 місці) за розміром і збройні сили – (на 18 місці) за чисельністю в світі. Крім того, Південна Америка, разом з Африкою і Океанією, є одним з трьох населених континентів, що не мають постійного представництва в Раді Безпеки.

Бразилія неодноразово обиралася в Раду Безпеки ООН (останній раз на період 2009-2010 рр.). Її озброєні підрозділи надали сутєву допомогу ООН у процесі підтримки миру на Близькому Сході, в колишньому Бельгійському Конго (1960 р.), на Кіпрі (1964 р.), в Мозамбіку (1992-1994 рр.), Анголі (1996 р.), і пізніше – в Східному Тиморі (1999 р.) і на Гаїті (з 2004 р.). Бразилія є одним з найбільших спонсорів регулярного бюджету ООН – її річний внесок становить \$38 070 591 [1].

Сполучені Штати Америки спершу висловили підтримку намірів Бразилії стати постійним членом, але без права вето. Згодом, 8 листопада 2010 року Президент США Барак Обама заявив, що в разі розширення Ради Безпеки ООН статус постійного члена варто надати Індії. Отож, позиція США досить двозначна і впливає на наміри Бразилії далеко не позитивно.

Наступного дня, 9 листопада 2010 року, Міністр закордонних справ Великобританії Вільям Хейг від імені своєї держави висловився на підтримку кандидатури Бразилії як постійного члена РБ [7].

Франція також сприятливо ставиться до намірів Бразилії. Ніколя Саркозі зазначає: “Бразилія відіграє життєво важливу роль у глобальному процесі прийняття рішень. Я думаю, Бразилія потрібна нам як постійний член Ради Безпеки”. Крім того, 23 лютого 2011 року – міністр закордонних справ Франції Мішель Еліот-Марі на прес-конференції після зустрічі з Президентом Бразилії Ділмою Руссеф виступив за негайне реформування Ради Безпеки ООН і підтримку Бразилії на шляху до постійного членства, оскільки країна відіграє важливу роль на міжнародній арені [4].

Підтримка постійних членів РБ – Франції та Великобританії позитивно впливає на подальші перспективи Бразилії в Раді Безпеки ООН. Крім того, Бразилія отримала підтримку Російської Федерації.

Найсуттєвішою перешкодою на шляху Бразилії в РБ ООН є опір

Аргентини, впливової держави регіону Латинської Америки. Така позиція дисконсолідованості в регіоні не сприяє іміджу Бразилії в світі. Аргентина виступає категорично проти прийому Бразилії до Ради Безпеки ООН, вважаючи несправедливим той факт, що лише одна країна регіону представляє Латинську Америку. Крім того, Міністр закордонних справ Аргентини Хуліо Рока постійно висловлюється проти членства Бразилії в РБ ООН, передбачаючи, що це стане “фактором нестабільності в регіоні, шляхом встановлення гегемонії” [2].

Також варто згадати, що визнавши Китай країною з ринковою економікою, Бразилія вбачала в ньому союзника в процесі лобювання свого постійного членства в РБ ООН, проте Китай не виразив офіційної підтримки Бразилії.

Отже, Бразилія на сьогодні – розвинена впливова держава на міжнародній арені, країна, яка виконує свої міжнародні зобов'язання, і в останні роки розширює свою міжнародну присутність. Вважаємо, що все ж Бразилія отримає постійне місце в Раді Безпеки ООН, проте не найближчим часом. Питання в тому, яку ж позицію стосовно цього питання оберуть Сполучені Штати, адже це матиме прямий вплив на майбутнє їх взаємовідносин.

Список використаних джерел та літератури:

1. Взносы государств-членов в регулярный бюджет ООН в 2012 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/aboutun/finance/members.shtml>.
2. Argentina opposes Brazilian admission to UN Security Council ЛА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://english.peopledaily.com.cn/200504/15/eng20050415_181210.html.
3. Brazil campaigning for permanent U.N. Security Council seat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.upi.com/Top_News/Special/2009/10/16/Brazil-campaigning-for-permanent-UN-Security-Council-seat/UPI-71131255711794/#ixzz1nOMiZDlu.
4. France backs Brazil's permanent membership bid in UNSC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://english.people.com.cn/90001/90777/90856/7297741.html>.
5. General Assembly Concludes Annual Debate on Council Reform [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/ga11169.doc.htm>.
6. Security Council Reform [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franceonu.org/spip.php?article3767>.
7. UK backs Brazil bid for UN security council seat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ft.com/cms/s/0/6718897e-ec1e-11df-9e11-00144feab49a.html#axzz1nO5egH2F>.

Кухарук Оксана

Науковий керівник – кандидат історичних наук Плевако І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС ВЕНЕСУЕЛИ У ХОДІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИАМЕРИКАНСЬКОГО ПРОЕКТУ CELAC

У статті проаналізовано значення та можливий вплив новоствореного об'єднання CELAC на ситуацію в латиноамериканському регіоні, на Організацію американських держав та Сполучені Штати Америки. Реакція Організації американських держав та офіційного Вашингтона, між тим, є нейтральною й лише держави Латинської Америки позитивно сприйняли нову організацію.

In this article the importance and potential influence of newly-created CELAC on a situation in Latin America region, Organization of American States and United States of America are analyzed. However, OAS reaction and the USA's reaction to it are indifferent and only Latin American countries welcomed this new organization.

В статті подан аналіз значимості і вероятного впливу нового об'єднання CELAC на ситуацію в латиноамериканському регіоні, на Організацію американських держав та Сполучені Штати Америки. Реакція Організації американських держав та офіційного Вашингтона, між тим, є нейтральною й лише держави Латинської Америки позитивно сприйняли нову організацію.

Незважаючи на напруженість венесуельсько-американських відносин за часів президентства Рафаеля Кальдери (період перебування на посаді президента Венесуели – 1969-1974 рр., 1994-1999 рр.), вони були стабільними і США повністю у них домінували, безперешкодно втручаючись у справи Венесуели: починаючи з контролю над нафтовим сектором та його регулювання, закінчуючи особливою увагою до боротьби з наркотиками всередині країни та контролем над колумбійським кордоном, щоб уникнути надходження до-

© Кухарук Оксана, 2012

помоги повстанцям із партизанського загону “Революційні озброєні сили Колумбії” (FARC). Проте, починаючи з приходу Уго Чавеса у 1999 р. до влади у Венесуелі, ситуація помітно змінилась в бік протистояння, що виражається у різких висловлюваннях венесуельського президента про офіційний Вашингтон.

Сьогодні негативна риторика венесуельського президента спрямована саме проти США, які звинувачуються у підриві стабільності Венесуели, імперіалістичних підступних діях, а також у маніпулюванні країнами Латинської Америки через Організацію Американських Держав (OAS). Саме тому виникла ідея створення об'єднання, яке буде чинити опір “суто американській організації і буде відстоювати інтереси лише латиноамериканців. За словами венесуельського президента Уго Чавеса, створення Співтовариства країн Латинської Америки і Карибського регіону (CELAC) покладе кінець пануванню США.

Відтак, 22 лютого 2010 року у мексиканському місті Канкун пройшов саміт групи Rio. Сенсаційним на ньому стало рішення країн-учасниць сформувати нову регіональну організацію Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños (CELAC) – Співтовариство держав Латинської Америки і Карибського басейну, до якого ввійде 33 країни із цих регіонів. Принциповою відмінністю Співтовариства від Організації американських держав (OAS) стане те, що воно не буде включати в себе США і Канаду. Основними цілями CELAC стануть: прискорення регіональної інтеграції, відстоювання спільної позиції на міжнародній арені, захист і розповсюдження латиноамериканської та карибської ідентичності.

Таким чином, 2-3 грудня 2011 р. відбувся перший саміт CELAC, який об'єднав у собі 33 країни регіону Латинська Америка. На цьому саміті учасники обговорили 5 основних питань: офіційну основу CELAC як організації, включаючи її процес прийняття рішень і політичну структуру; енергетичну незалежність і спільну енергетичну політику XXI століття; соціальний розвиток, включаючи політику у сфері постачання продовольства, охорони здоров'я й освіти; екологічний розвиток і попередження кліматичних змін; світова економічна криза та її наслідки, а також незалежність від Міжнародного банку реконструкції і розвитку (IBRD) й Міжнародного валютного фонду (IMF). У найближчій перспективі організація планує займатись соціальними програмами, які спрямовані на задоволення найбільш важливих потреб населення, а надалі – сприятиме розвитку багатостороннього співробітництва з розширення регіональної інфраструктури.

Дев'ятого січня 2012 р. відбулась зустріч міністрів закордонних справ Чилі, Куби і Венесуели в чилійському місті Сантьяго, щоб обговорити шляхи досягнення прогресу CELAC, а також було повідомлено, що наступний другий саміт відбудеться у січні 2013 р. Бруно Родрігес Парілья, міністр закордонних справ Куби, Ніколас Мадуро Морос, міністр закордонних справ Венесуели, Альфредо Морено Чарме, міністр закордонних справ Чилі, заявили про те, що вони вирішили відкласти проведення цього саміту, щоб уникнути суперечностей з іншими країнами у Латинській Америці у 2012 р., зокрема, з G-20 та групою Rio+20. У зв'язку з питаннями, які розгляне Співтовариство у цьому році, вищезгадані міністри заявили, що основний наголос буде поставлений на економіку, науку й технології, інфраструктуру, фінансовий та соціальний розвиток, які будуть обговорені міністрами відповідних галузей. Передбачається, що поки що CELAC буде працювати як форум для діалогу і консультацій. Через рік учасники повинні визначитись, чи будуть його рішення прийматись консенсусом чи більшістю голосів і стануть обов'язковими до виконання для усіх країн-членів організації.

На першому саміті CELAC виникло питання: чи буде Співтовариство конкурувати з OAS, куди входять Канада і США, то всі відповіді були досить дипломатичними. “Я не проти CELAC, думаю, що ми будемо доповнювати один одного”, – прокоментував генеральний секретар OAS Хосе Мігель Інсульса.

Артуро Валенсуела, замісник держсекретаря США з питань країн Західної півкулі, висловив думку адміністрації американського президента Барака Обами: “Вашингтон не буде сприймати нову організацію як проблему до тих пір, поки вона не спробує замінити собою Організацію американських держав. Іншими словами, адміністрація США дала чітко зрозуміти, що OAS має зберегтись для того, щоб США все ще керував через неї усіма справами Західної півкулі, CELAC може функціонувати периферійно для “самовдоволення, не претендуючи ні на що серйозне.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що Сполучені Штати Америки все ж залишаються головним торговельним партнером багатьох держав у регіоні, за винятком Бразилії й Чилі, де Китай став великим торговельним партнером. У найближчій перспективі створення союзу навряд чи нанесе відчутний удар “ворогові”. Для офіційного Вашингтона створення CELAC не буде противагою вже наявній OAS, оскільки в латиноамериканську організацію увійшли країни з дуже полярною побудовою економічних принципів, повідомляє Міжнародний фінансовий холдинг *Fibo Group*. Навряд

цей блок із трьох різних політичних сил (ліворадикальної, поміркованої та правої) зможе протиставити OAS щось серйозне, яка відрізняється єдністю політики.

CELAC – це новий “літерний суп, який збільшив “меню, що складається із різноманітних регіональних об'єднань: CARICOM, MERCOSUR, UNASUR тощо. Однак всі ці організації об'єднують під регіони Америки південніше США, й тільки CELAC – усі країни, в тому числі й англомовні (Ямайка, Тринідад і Тобаго тощо), франкомовне Гаїті й Суринам, де розмовляють нідерландською мовою, що свідчить про згуртованість країн регіону спільно вирішувати сучасні виклики і проблеми й не бути осторонь важливих економічних подій, які відбуваються в Південній Америці. Цікавим є те, що Співтовариство склалося відразу після значної реалізації ідей Європейського Союзу. Очевидно, що ідея інтеграції, незважаючи на нестабільний ЄС, все ще захоплює політиків.

Список використаних джерел та літератури:

1. Латинская Америка решила объединиться без участия США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lenta.ru/news/2010/02/24/block/>. – Назва з екрана.
2. OAG без США. Альтернатива [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eifg.narod.ru/nykandrov13-10.html>. – Назва з екрана.
3. América Latina insiste en la necesidad de integrarse para luchar contra la crisis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://internacional.elpais.com/internacional/2011/12/03/actualidad/1322891998_463941.html. – Назва з екрана.
4. América Latina se sacude la tutela de EEUU y Europa al crear la Celac [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8531266.stm>. – Назва з екрана.
5. Americas bloc excluding US and Canada agreed [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8531266.stm>. – Назва з екрана.
6. CELAC Historic Birth in Caracas [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.cubadebate.cu/news/2011/12/04/celac-historic-birth-caracas/>. – Назва з екрана.
7. New regional bloc established at Caracas conference [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-16021120>. – Назва з екрана.

Рудчик Тетяна

Науковий керівник – кандидат історичних наук Павлюк В. В.,
Національний університет “Острозька академія”

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ НІМЕЧЧИНИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ НАТО

У статті йдеться про ФРН як один з найактивніших членів НАТО. Охарактеризовано діяльність у структурах НАТО, участь у місіях НАТО. Описано співпрацю у рамках НАТО – ЄС та ставлення ФРН до розширення блоку НАТО.

In this article we are talking about Germany as an active member of NATO. Described activity in the structures of NATO, Germany's participation in missions of NATO. Delineated the cooperation within NATO – EU relations and Germany's position about expansion of NATO.

В данной статье речь идет о ФРГ как один из активных членов НАТО. Охарактеризовано деятельность в структурах НАТО, участие в миссиях НАТО. Описаны сотрудничество в рамках НАТО – ЕС и отношения ФРГ к расширению блока НАТО.

Вступ у НАТО 1955 року, в результаті якого Федеративна Республіка Німеччина стала п'ятнадцятим членом Північноатлантичного союзу, став важливим кроком у повоєнній відбудові країни і підготовкою ґрунту для того, щоб Німеччина грала істотну роль в обороні Західної Європи під час “холодної війни”.

Бундесвер брав участь у різних заходах, спрямованих на підтримку миру, причому кожний з таких заходів потребує повної підтримки в Бундестазі.

Після возз'єднання Німеччини відбулася трансформація німецьких уявлень про рамки національної безпеки ФРН. Ці зміни зафіксовані в “Білій книзі” 1994 р., “Директиви з оборонної політики” 2003 р. Дії Бундесверу було сфокусовано на операціях у контексті запобігання конфліктів і кризового управління, а також на підтримці союзників, в тому числі за межами території НАТО. У “Концепції

бундесверу” 2004 р. і “Білій книзі” 2006 р. було обґрунтовано необхідність втручання Німеччини в конфлікти і кризи в інших країнах на основі легітимного міжнародно-правового мандата і в межах дій таких організацій, як ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС.

У Німеччині розташовані штаби та командування різного рівня, важливі об'єкти інфраструктури НАТО. Бундесвер ФРН інтегрований у багатонаціональні сили як самого блоку, так і в інші багатонаціональні з'єднання. Прикладами є 1-й германо-нідерландський корпус у Мюнстері, Єврокорпус у Страсбурзі, германо-датсько-польський корпус у Щецині або германо-французька бригада в Мюльхаймі. Таке активне представництво у військових структурах ФРН у НАТО свідчить про важливу роль альянсу для Німеччини.

Ще одним підтвердженням цього є те, що ФРН з фінансових витрат на особовий склад і озброєння займає серед країн НАТО третє місце після США і Франції.

Уряд Німеччини в рамках НАТО проводить політику гарантування безпеки в євроатлантичному регіоні. Підтвердженням цьому стала промова міністра оборони ФРН Р. Шарпінга від 18 червня 2002 р. – що з часів урядів Г. Шредера і Г. Коля розглядали НАТО як головний трансатлантичний форум для консультацій із зовнішньої політики та питань безпеки. Однак уже в 2005 р. Г. Шредер виступив з пропозицією реформи НАТО, оскільки, на його думку, блок перестав повністю ефективно погоджувати дії партнерів у режимі консультацій і координацій.

Надалі спостерігалось помітне розходження у визначенні зовнішньополітичних завдань і пріоритетів щодо НАТО між німецькими партіями: соціал-демократи орієнтуються на все більш самостійний зовнішньополітичний курс Німеччини, в той час як ХДС/ХСС наголошують на пріоритетному розвитку трансатлантичних зв'язків. А оскільки при владі перебуває остання, то Німеччина продовжує розвивати трансатлантичний напрям.

У вимірі ЄС та НАТО за ініціативи Німеччини у листопаді 2002 р. в Празі на саміті альянсу на вищому рівні було прийнято рішення про створення Сил швидкого реагування НАТО (СШР). СШР і бойові групи Сил швидкого реагування ЄС мали на меті зміцнювати один одного, при збереженні незалежності обох організацій. Відповідно до домовленостей “Берлін плюс” НАТО за запитом ЄС може передати в його розпорядження СШР. За сприяння ФРН у квітні 2009 р. на саміті в Страсбурзі/Келі було вирішено прийняти нову Стратегічну концепцію НАТО, в якій була б визначена “довгострокова роль НАТО в нових умовах безпеки XXI століття”.

Щодо розширення НАТО, то керівництво ФРН ще з 1993 року активно виступало за розширення на Схід. Активно просували цю ідею міністр оборони Ф. Рює, міністр закордонних справ К. Кінкель та М. Вернер, що займав посаду генерального секретаря НАТО. За їх сприяння пізніше у 1999 році до НАТО вступили Польща, Чехія та Угорщина.

На сучасному етапі канцлер А. Меркель вважає можливим прийом у НАТО пострадянських республік, але при наявності в них політичної стабільності та відсутності конфліктів із сусідніми державами. Проте у грудні 2008 р. на саміті альянсу на рівні міністрів закордонних справ представники Німеччини виступили проти пропозиції США і Великобританії про надання Грузії та Україні Програми дій щодо членства в блоці.

Крім широкого військового представництва, ФРН бере активну участь у місіях НАТО. Конституційним судом було знято обмеження на використання Бундесверу за територією Німеччини для участі у місії на Балканах у рамках операцій ООН та НАТО.

Істотно зросла роль ФРН і НАТО під час афганської кампанії, розпочатої США восени 2001 р. як відповідна реакція на трагічні події 11 вересня 2001 року.

Відгукнувшись на ці теракти, уряд ФРН відразу ж заявив про беззастережну підтримку США. На початку афганської кампанії Сполучені Штати відмовилися задіяти НАТО, що викликало серйозну стурбованість європейських союзників. Після коротких переговорів 7 листопада 2001 кабінет Г. Шредера направив в Бундестаг запит про виділення 3 900 солдатів бундесверу для участі в антитерористичній операції США. 20 грудня РБ ООН прийняла резолюцію № 1386, у якій передбачалося розміщення в країні міжнародних сил з підтримання безпеки – ISAF. Німеччина на підставі цієї резолюції прийняла рішення про участь у миротворчих силах 1 200 солдатів Бундесверу. У 2003 р. ФРН прийняла спільно з Нідерландами командування над ISAF відповідно до резолюції № 1444 РБ ООН.

ФРН виступає не лише за військове вирішення конфлікту, але і у ролі миротворця. Німецький уряд рішуче виступив проти початку іракської кампанії Сполученими Штатами Америки. В тісній співпраці з Францією і Росією Німеччина зробила чимало кроків із запобігання збройного вторгнення в Ірак: наприкінці липня 2002 року німецький канцлер і французький президент оприлюднили першу спільну декларацію, в якій вони висловлювалися проти односторонніх військових дій США; наприкінці лютого 2003 р. Німеччина, Франція і Росія направили спільний меморандум до Ради Безпеки

ООН, де висувалася вимога продовжити мандат військових інспекторів ООН ще на чотири місяці з тим, щоб “мирно роззброїти Ірак”; на початку 2003 р. ФРН, Франція і Бельгія практично на тиждень заблокували рішення НАТО про надання військової допомоги Туреччині у разі початку війни в Іраку. Позицію Німеччини, Франції та Росії підтримало багато інших європейських країн, що дало багатьом аналітикам і політикам підстави говорити про розкол НАТО. Відновлення трансатлантичних відносин розпочалося тільки влітку 2003 року.

Список використаних джерел та літератури:

1. НАТО после Праги / Окна в НАТО. – Режим доступу: <http://nato.w-europe.org/glist.php?rubr=31>. – Назва з екрана.
2. Вступление Германии в НАТО: 50 лет спустя // Вестник НАТО. – Режим доступу: <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/russian/history.html>. – Назва з екрана.
3. Інформаційно-аналітичний портал. – Режим доступу: <http://www.nato.bz/ru/germany.html>.
4. Системна історія міжнародних відносин у чотирьох томах. Події та документи. 1918-2003 / За редакцією А. Д. Богатурова. – Т. 1, 2. – М.: Науково-освітній форум з міжнародних відносин, 2004.

СЕКЦІЯ 3

МІСЦЕ УКРАЇНИ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ

Попач Аліна

Науковий керівник – кандидат історичних наук Рудько С. О.,
Національний університет “Острозька академія”

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті розглядаються особливості інституційно-правового забезпечення економічної співпраці між Україною та Польщею. Аналізується діяльність обох держав у сфері удосконалення інституційно-правового забезпечення з метою покращення співпраці у галузі економіки.

This article analyzes the features of institutional and legal support of economic cooperation between Ukraine and Poland. The activity of both countries in improving the institutional and legal support to enhance cooperation in economy.

В статье рассматриваются особенности институционально-правового обеспечения экономического сотрудничества между Украиной и Польшей. Анализируется деятельность обоих государств в области совершенствования институционально-правового обеспечения для улучшения сотрудничества в области экономики.

Інституційно-правове забезпечення є однією з основних ланок системи конституювання конкурентного економічного порядку в умовах європейської інтеграції України загалом та поглиблення її економічного співробітництва із Польщею зокрема. Його дефіцит призводить до заповнення відповідних інституційно-правових ніш із легальними засобами ліквідації “інституційно-правового вакууму”, спричиняючи зростання сектору тіньової економіки, яка має неконтрольовані суспільством видатки [5].

Свого часу Польща вирішувала аналогічні завдання, додаючи труднощі інституційно-правового характеру, тотожні тим, з якими сьогодні зіштовхується Україна. Так, наприкінці 90-х на монополізованих ринках Польщі працювала значна кількість малих і середніх підприємств, об'єднаних у відповідні товариства та асоціації, діяль-

ність яких спрямовувалась на формування в державі цивілізованих, за європейськими стандартами, інституційних правил і норм ведення бізнесу. В регіонах функціонували численні агенції регіонального розвитку та центри європейської інтеграції. Розвивалася транскордонна співпраця у межах єврорегіонів, створених на кордонах з Німеччиною, Чехією та Словаччиною. Ефективно діяли галузеві об'єднання і центри, зокрема в туристичній, аграрній та науково-освітній сферах [3, с. 68]. Важливу роль у створенні інституційно-правових основ європейської інтеграції польської економіки відігравали Торгово-промислові палати. На відміну від України, їх мережа у Польщі є достатньо розгалуженою і відрізнялася високим рівнем децентралізації. Окрім Торгово-промислової палати Польщі, яка є найбільшою інституцією господарського самоврядування Польщі і поширює свою діяльність на достатньо широку сферу економічних інтересів, об'єднуючи понад 500 тис. учасників, у країні діють також двосторонні торгові палати. Найвідоміші з них: Британсько-Польська, Польсько-Німецька, Польсько-Іспанська тощо. На східному кордоні своєю активністю відзначаються Польсько-Литовська та Польсько-Українська торгові палати. Крім того, у Польщі існують достатньо автономні Торгово-промислові палати окремих регіонів, що діють переважно на рівні воєводств, а також низка торгових палат, які об'єднують своїх учасників за галузевою ознакою чи сферою економічних інтересів: Польська палата текстилю та одягу, Господарська палата будівельних товариств, Рада Аграрних палат, Польська туристична палата, Господарська палата східних ринків, Господарська палата польської готельної справи, Польська палата друку тощо.

Важливу роль у формуванні адекватного інституційно-правового забезпечення європейської інтеграції Польщі у площині економічного співробітництва відіграли також: Агенція розвитку промисловості (реалізація програм реструктуризації економіки, пошук стратегічних інвесторів для польських підприємств), Фонд співробітництва, Польська агенція розвитку підприємництва, Агентство аграрного ринку, Інститут кон'юнктури цін і зовнішньої торгівлі на європейських ринках, а також проведення інформаційно-пропагандистської діяльності у регіонах шляхом співробітництва з агенціями регіонального розвитку та органами місцевого самоврядування [1].

На жаль, в Україні ситуація значно відрізняється. По-перше, Україна досі перебуває у полоні раціоналістичної традиції, розвиваючись у руслі механістичної парадигми. Як наслідок, більшість інституційних змін, що мають на меті сприяти євроінтеграції України, відзначаються переважно формальним характером і не ведуть до формуван-

ня адекватного інституційно-правового забезпечення економічного співробітництва України з країнами ЄС, включаючи Польщу. По-друге, політичні сили не є однаковими щодо пріоритетності євроінтеграції, як це було свого часу у Польщі. По-третє, значна частина українського суспільства перебуває у стадії неготовності сприйняти європейські цінності та європейську культурну традицію [4, с. 6]. У результаті більшість урядових ініціатив щодо інституційно-організаційного забезпечення економічної інтеграції України з ЄС призводить до "віртуалізації" діяльності багатьох інституцій. Тобто, такі інституції формально існують, але їхній вплив на забезпечення економічної інтеграції України практично не відчутний [7].

І це незважаючи на те, що ще наприкінці 90-х у парламентах обох країн працювали українсько-польська і польсько-українська парламентські групи, діяла громадська організація "Українсько-польський/польсько-український форум", метою якої було сприяння і підтримка політичного, економічного і культурно-наукового співробітництва на рівні громадськості обох держав, а також працювали українсько-польська міжурядова Координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва, Українсько-польська змішана комісія з питань економічного співробітництва і торгівлі та постійно діюча Українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції [2, с. 163]. На жаль, діяльність цих інституцій не принесла очікуваних результатів, а їхні аналоги на регіональному рівні виявились не набагато ефективнішими. Зокрема, у контексті українсько-польського співробітництва можна акцентувати увагу на щорічному інвестиційному ярмарку та Економічному форумі з питань транскордонного співробітництва в м. Львові, де найбільшу питому вагу серед учасників займають саме гості з Польщі, а також міжнародних українсько-польських економічних форумах у Ялті, Одесі, Донецьку тощо. Рекомендації чи меморандуми жодного з них не стали основою для формування відповідних правових нововведень, спрямованих на активізацію економічного співробітництва між Україною та Польщею.

Як наслідок, навіть ефективно діючі інституційні інструменти, які свого часу були успішно застосовані при вирішенні численних проблем на шляху інтеграції Польщі до ЄС, в українсько-польському економічному співробітництві застосовуються далеко не так результативно. Це стосується як тих самих виставково-ярмаркових заходів (польсько-українські економічні форуми у містах Гдиня, Ряшів, Вроцлав, Люблін, щорічний економічний форум у Криниць, Міжнародні познанські торги), так і діяльності торгових палат, єврорегіонів чи агенцій європейської інтеграції.

Одним із небагатьох винятків, який демонструє спроможність недержавних інституцій ефективно впливати на формування інституційно-правового забезпечення українсько-польського економічного співробітництва, можна вважати вироблення стратегії розвитку Львівської області до 2015 р., яка формувалася за участі українських і закордонних неурядових організацій із залученням закордонних експертів, насамперед польських, що представляли Європейський інститут регіонального й місцевого розвитку при Варшавському університеті, Фонд суспільно-економічних ініціатив тощо [2, с. 165].

Таким чином, з метою поліпшення інституційно-правового забезпечення українсько-польського економічного співробітництва, першочергову увагу необхідно сконцентрувати на децентралізації функцій державного управління, делегуванні значної частини його повноважень органам місцевого самоврядування та іншим самоврядним інституціям.

Пріоритетними напрямками розвитку інституційно-правового забезпечення українсько-польського економічного співробітництва слід вважати:

- реформування договірно-правової бази економічного співробітництва обох держав;
- створення та забезпечення ефективної діяльності спільних міжвідомчих інституцій;
- розвиток співробітництва між суб'єктами підприємництва та інституціями, дотичними до сектора малих і середніх підприємств;
- посилення впливу навчально-освітніх закладів і наукових установ, а також інноваційних структур з метою посилення інституційно-правового забезпечення;
- удосконалення ярмарково-виставкової діяльності у напрямі підвищення її інституційної спроможності;
- налагодження співробітництва політичних партій України та Польщі;
- реформування пенсійної системи та сфери охорони здоров'я як передумови налагодження співробітництва;
- створення належного ґрунту для активізації духовного та релігійного співробітництва України та Польщі, а також усунення негативних стереотипів у стосунках на їх території церков, що діють.

Найбільш наближеними до практичної реалізації в контексті українсько-польського економічного співробітництва із вищезазначених пунктів є модернізація договірно-правової бази, яка фактично вже почалася у зв'язку з проведенням Євро-2012, а також формування спільних міждержавних комісій та інституцій, спрямованих

на адекватне інституційне забезпечення підготовки до цього престижного міжнародного спортивного форуму.

Після зустрічі з керівником польського Кабміну 11 квітня 2011 р., Прем'єр-міністр України М. Азаров висловив задоволення щодо темпів підготовки до Євро-2012. Міністр спорту та туризму Польщі А. Герш та український віце-прем'єр Б. Колесніков підписали план спільних дій до і під час чемпіонату [6].

Отже, варто підсумувати, що важливим напрямом, здатним пришвидшити формування інституційно-правових засад українсько-польського економічного співробітництва, є проведення системних реформ у сфері соціальної та гуманітарної політики. Адже без інституційного та організаційного узгодження діяльності науково-освітніх закладів і соціальних інститутів України та Польщі економічна інтеграція держав наштовхуватиметься на серйозні випробування. Отже, проаналізувавши інституційне забезпечення розвитку українсько-польського економічного співробітництва, варто зазначити, що українська система адміністративно-управлінських важелів потребує значного реформування для того, щоб відповідати європейським стандартам. І в цьому є неоціненним досвід Польщі у реформуванні адміністративно-управлінських важелів напередодні вступу до ЄС. Важливим є також інституційно-правове забезпечення українсько-польського економічного співробітництва.

Список використаних джерел та літератури:

1. Декларація про принципи та напрями партнерства й співробітництва між Україною та Республікою Польща у сфері торгово-економічних зв'язків. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=616_077.
2. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції : монографія / за ред. В. Борщевського – Львів : Аверс, 2007. – 328 с.
3. Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі / за ред. Б. Геремека // Політична думка. – 1998. – № 1. – С. 68.
4. Гетьманчук О. Початок візового експерименту / за ред. О. Гетьманчук // Дзеркало тижня. – 2003. – С. 6.
5. Українсько-польські відносини після президентських виборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.urist.in.ua/archive/index.php/t-76127.html>.
6. Янукович розповів Туску про євроінтеграційні плани України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.com.ua/ua/news/2011/04/13/282460>.
7. Shuttle Trade and New Border Regimes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iiss.org/publications/russian-regional-perspectives-journal.

Якимчук Надія

Науковий керівник – кандидат історичних наук Рудько С. О.,
Національний університет “Острозька академія”

УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКА СПІВПРАЦЯ У ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

У статті аналізується українсько-французьке співробітництво у гуманітарній сфері після здобуття Україною незалежності й до сьогодні. Подається характеристика та аналіз змін у двосторонньому діалозі сторін.

This article examines the Ukrainian-French cooperation in the humanitarian field after Ukraine gained independence to this day. The description and analysis of changes in bilateral dialogue parties.

В статье анализируется украинско-французское сотрудничество в гуманитарной сфере после обретения Украиной независимости и до сегодня. Представлена характеристика и анализ изменений в двустороннем диалоге сторон.

Співпраця між Україною та Французькою Республікою у гуманітарній сфері здійснюється на основі таких основних угод, як Угода про культурне, наукове і технічне співробітництво підписана в жовтні 1995 року [5], Угода про взаємне визнання наукових ступенів та звань 2005 рік [6], Угода про співробітництво у галузі молоді і спорту, що діє з травня 1994 року [7], а також між країнами підписано “Дорожню карту” на 2011-2012 роки [1].

В Угоді про культурне та науково-технічне співробітництво між Урядом України та Урядом Французької Республіки, яка була підписана 19 жовтня 1995 року і набрала чинності для України 10 квітня 1996 року, зазначено, що сторони сприяють усім формам співпраці між такими закладами, як архіви, музеї, бібліотеки, зокрема співпраці між провідними бібліотеками України. Сторони сприяють забезпеченню доступу фахівців та дослідників однієї держави до книжкових фондів іншої, згідно з чинними нормативними актами обох держав [5]. Під час візиту Президента України В. Ющенка до Франції 22 червня 2005 року глави обох держав вирішили акти-

© Якимчук Надія, 2012

візувати розвиток культурних відносин між двома країнами. Було домовлено, що основні напрями двосторонньої діяльності буде викладено у “Дорожній карті”, реалізація якої буде відбуватися під контролем міністрів закордонних справ обох країн. Тісніше культурне співробітництво між Україною і Францією матиме на меті підтримку Францією реформ бібліотечної системи в Україні, спрямованих на засвоєння європейських стандартів [2]. Згідно з “Дорожньою картою”, розвиток культурного співробітництва в рамках багаторічної програми передбачав такі головні заходи: проведення в Парижі українських культурних заходів, виставок, присвячених трипільській культурі, а також щорічних фестивалів “Французька весна в Україні”. Задекларовано, що співробітництво між вищими навчальними закладами обох країн відбуватиметься з метою взаємного визнання дипломів між Україною й Францією та приєднання нашої держави до Сорбонсько-Болонського процесу. Метою освітнянського діалогу також є збільшення кількості українських студентів, що навчаються у Франції, шляхом запровадження спільних дипломів магістра за європейськими стандартами, а також набуття Україною статусу спостерігача при Міжнародній організації франкофонії і розширення викладання французької мови в Україні [2].

Між вищими навчальними закладами двох держав укладено майже 50 угод про співробітництво в різноманітних галузях: математиці, прикладних науках, медицині, праві, економіці, мові, літературі. У деяких українських університетах створені відділення з викладанням французькою мовою.

З метою подальшого розвитку українсько-французького співробітництва у галузі освіти в контексті розбудови Європейського освітнього простору Міністерства освіти України та Франції оголосили конкурс “Українсько-французьких партнерських магістерських програм”, які мають отримати трирічну фінансову допомогу двох сторін.

У вересні-грудні 1999 році вперше в історії двосторонніх зв'язків відбулися Дні української культури у Франції.

Дев'ятнадцятого березня 2004 року з візитом до Києва кіноактора Ж. Депардє, який був прийнятий Президентом України Л. Кучмою, започатковано програму Всеукраїнського благодійного фонду “Україна – дітям” під назвою “Митці Франції – дітям України” [4].

З 2004 р. в Україні щорічно проходить фестиваль “Французька весна”. З 2005 р. в Парижі та його передмістях за сприяння Посольства асоціація “Проліски України у Франції” організує фестиваль “Погляд з України”.

З 2004 року при Посольстві України діє Культурно-інформаційний центр. У його приміщенні на регулярній основі відбуваються мистецькі, інформаційні, культурологічні заходи, покликані сприяти створенню на постійній основі українського культурно-інформаційного “осередку” у столиці Франції. Зокрема, фактично раз на два місяці відбуваються експозиції робіт сучасних українських митців, щомісяця в рамках українського кіноклубу проходять покази документальних та художніх фільмів, проводяться творчі зустрічі літературного клубу, камерні музичні концерти та театральні вистави.

Під час офіційного візиту Президента України до Французької Республіки 7-8 жовтня 2010 року обидва президенти вирішили, що пріоритетні напрями двостороннього співробітництва на 2011-2012 роки будуть визначені у новій “Дорожній карті”, реалізація якої відбуватиметься під контролем міністрів закордонних справ обох держав.

Французька сторона також зобов’язалася допомогти Україні у проведенні Євро-2012, зокрема, як зазначається в “Дорожній карті”: “компетентні французькі підприємства готові брати участь у реалізації програм будівництва й адаптації об’єктів інфраструктури, розпочатих з метою прийняття широкої публіки під час проведення Євро-2012” [1].

Сьомого січня 2012 року в Українській школі мистецтв при Культурно-інформаційному центрі Посольства України у Франції за підтримки Посольства України відбулося свято Різдва для українських дітей-сиріт, які усиновлені французькими сім’ями. Цей захід відіграє важливу роль у вихованні усиновлених українських дітей, що проживають у французьких сім’ях, дає можливість не забувати рідну мову та звичаї, “доторкнутися” до своєї Вітчизни через пісні, танці, спілкування [3].

Отже, українсько-французька співпраця у гуманітарній сфері отримала сьогодні високий рівень розвитку. Країни підтримують двосторонній діалог у культурній, освітній, науковій та інших галузях, демонструють приклади плідної співпраці, а також значні перспективи для розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дорожня карта між Україною та Францією на період 2011-2012 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:j6ul5YF_v7MJ:www.kmu.gov.ua/document/243877440. – Назва з екрана.

2. “Дорожня карта” українсько-французьких відносин: набула чинності 11.11.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/frart34/idx34902.htm>. – Назва з екрана.

3. Свято Різдва для українських дітей, усиновлених французькими сім’ями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/france/ua/news/detail/74269.htm> – Назва з екрана.

4. Українсько-французькі відносини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/963.htm>. – Назва з екрана.

5. Угода про культурне, науково-технічне співробітництво між Урядом України та Урядом Французької Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/index.htm>. – Назва з екрана.

6. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про взаємне визнання документів про наукові ступені і вчені звання [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart45/idx45382.htm>. – Назва з екрана.

7. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про співробітництво і обміни у галузі молоді та спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/250_053. – Назва з екрана.

Пустовіт Анна

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Плевако І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”*

ПРОБЛЕМА ПЕРЕБУВАННЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ФЛОТУ РФ У ВІДНОСИНАХ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

У статті здійснено аналіз проблеми перебування Чорноморського флоту РФ на території України, а також проаналізовано негативні наслідки та ставлення населення Криму до базування Чорноморського флоту РФ на території України.

The article analyzes the problems of the Black Sea Fleet in Ukraine and negative effects with the attitude of people to Crimean-based Black Sea Fleet in Ukraine.

В статье осуществлен анализ проблемы пребывания Черноморского флота РФ на территории Украины, а также проанализированы негативные последствия и отношение населения к базированию Черноморского флота РФ на территории Украины.

Проблема базування Чорноморського флоту (ЧФ) Російської Федерації (РФ) у Севастополі була та залишається найбільш складною в українсько-російських відносинах. Низка положень угод України з РФ щодо перебування ЧФ РФ на території України не відповідає національним інтересам України. Це проявляється в інцидентах під час навчання російських підрозділів на території Криму, в проблемах контролю за діяльністю, чисельністю та озброєнням ЧФ, у нецільовому використанні відповідної інфраструктури і в багатьох випадках відсутності угод про її оренду, і незаконному утриманні гідрографічних об'єктів [7]. Україна також не має можливості гарантувати відсутність ядерної зброї на кораблях ЧФ, що базуються в українських портах та в арсеналах ЧФ, розміщених на українській території.

Присутність Чорноморського флоту РФ у Криму має геополітичний контекст, оскільки спрямована передусім на збереження

російського військово-політичного домінування в регіоні. Основними військово-політичними завданнями ЧФ Росії є: контроль над діями НАТО в Чорноморському регіоні, утримання України, Грузії і Молдови в єдиному оборонному просторі СНД, контроль над транспортними та енергетичними коридорами, посилення позицій Росії в зонах нестабільності на Північному Кавказі, Криму та Придністров'ї. Використовуючи базу ЧФ у Севастополі як плацдарм, Росія намагається нарощувати свою присутність і в Середземноморському регіоні [4].

Потрібно зазначити, що більшість населення Криму (51,4%) вважає позитивним вплив Чорноморського флоту Росії на політичну ситуацію в Криму, негативним цей вплив вважають лише 9,6% опитаних. Чверть респондентів (25%) переконані, що Чорноморський флот ніяк не впливає на політичну ситуацію в АРК; вагалися з відповіддю 14% опитаних [6].

У 2008 році міністр закордонних справ України В. Огризко під час візиту в Росію передав главі МЗС РФ С. Лаврову проект “Меморандуму про етапи і порядок виведення до 28 травня 2017 року військових формувань Чорноморського флоту РФ із місць його тимчасової дислокації на території України” [3]. Згідно з Рішенням РНБОУ “Про заходи щодо забезпечення розвитку України як морської держави” від 16 травня 2008 року, затвердженим Указом Президента України № 463/2008 від 20 травня 2008 року, уряд мав підготувати у двомісячний термін (до 20-го липня) законопроект щодо припинення з 2017 року дії міжнародних договорів про тимчасове перебування на території України Чорноморського флоту Російської Федерації та забезпечити внесення його в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України.

Однак варто зазначити, що між Україною і Російською Федерацією була підписана угода 21 квітня 2010 року у Харкові Президентом України В. Януковичем та Президентом Росії Д. Медведевим, згідно з якою термін перебування Чорноморського флоту Російської Федерації у Севастополі продовжено з 2017 до 2042 року з автоматичним продовженням на 5 років, якщо будь-яка сторона не висловить заперечення. Була також встановлена орендна плата [1]. Як зазначено в самій угоді, термін перебування флоту збільшено в обмін на здешевлення для України російського газу шляхом застосування знижки у вигляді анулювання митних зборів.

Серед основних негативних наслідків базування Чорноморського флоту Росії на Кримському півострові варто виділити такі:

- щорічні мільярдні збитки України через несплату за оренду землі, майна, баз, забруднення отруйними речовинами воєнного призначення української частини прибережних вод Чорного моря;
  - незаконне утримання морською піхотою ЧФ навігаційно-гідрографічних об'єктів, маяків та систем забезпечення безпеки мореплавства, самочинне захоплення землі й об'єктів у Криму;
  - підігрівання суспільного напруження, підтримка антиукраїнських організацій на Кримському півострові; поширення в Криму спецпідрозділами пропаганди ЧФ РФ друкованих засобів пропаганди антиукраїнського спрямування;
  - недотримання російською стороною базових угод між Україною та Росією щодо статусу ЧФ РФ в Криму [3];
  - незаконне втручання військовослужбовців ЧФ РФ у діяльність військовослужбовців ЗС України (неузгоджене з командуванням ВМС патрулювання підрозділів ЧФ РФ у місцях дислокації підрозділів ЗС України);
  - присутність ЧФ РФ у Севастополі і Криму стримує економічний розвиток півострова, зокрема розвиток туристичної інфраструктури на зайнятих Чорноморським флотом РФ прибережних територіях [2].
- Отже, Російська Федерація протягом 20 років здійснює свій політичний вплив використовуючи Чорноморський флот на території України. Присутність Чорноморського флоту РФ у Криму має геополітичний контекст, оскільки спрямована передусім на збереження російського військово-політичного домінування в регіоні. Українська сторона раніше не виступала відкрито із запереченням аргументів росіян, однак починаючи з 2005 року ця позиція змінилася.

Список використаних джерел та літератури:

1. Блінов О. Україна-Росія: Підсумки першої десятирічки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2007/11/27/143695/>. – Заголовок з екрана.
2. Близиуков С. Десятиріччя перебування Чорноморського флоту Росії на території України: підсумки і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nomos.com.ua/content/view/289/82/>. – Заголовок з екрана.
3. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/>. – Заголовок з екрана.
4. Микал О., Снігир, О. Українсько-російські відносини: зіткнення інтересів і цілей [текст] / О. Микал, О. Снігир // Зовнішні справи / голов. ред. О. Таукач. – К., 2009. – № 23. – Серпень. – С. 24-29.

5. Надтока Г. Російська військова присутність в Україні: шляхи вирішення існуючих проблем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/book/Vlasyuk_mon/09-3.pdf. – Заголовок з екрана.
6. Пritула В. Чи гарантує Чорноморський флот Росії безпеку України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/Article/1565421.html>. – Заголовок з екрана.
7. Угода між Російською Федерацією та Україною про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=643_076. – Назва з екрана.

Ющук Вікторія

Науковий керівник – кандидат історичних наук Сидорук Т. В.,
Національний університет “Острозька академія”

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: УКРАЇНА – ПОЛЬЩА – БІЛОРУСЬ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто етапи розвитку транскордонного співробітництва Україна-Польща-Білорусь. Увагу зосереджено на цілях та перспективах економічної інтеграції та співробітництва. Висвітлено проблеми у співробітництві між країнами, які потребують вирішення.

The stages of development of transboundary collaboration between Ukraine, Poland and Belarus have been examined. The attention was focused on aims of and outlooks on economical integration and collaboration. It was reported about interstate collaboration problems that require solution.

Рассмотрены этапы развития трансграничного сотрудничества Украина-Польша-Беларусь. Внимание сосредоточено на целях и перспективах экономической интеграции и сотрудничества. Отражены проблемы в сотрудничестве между странами, которые нуждаются в решении.

Внаслідок розширення ЄС зросло значення прикордонних регіонів для забезпечення безпеки ЄС. Транскордонне співробітництво (ТКС) надає можливість Україні, Республіці Польща та Білорусі оптимально поєднати зусилля і ресурси прикордонних регіонів і суміжних територій з метою розв'язання спільних проблем.

На польському, українському та білоруському кордонах створено і діє чотири євро регіони: Карпатський, Буг, Німан, Біловезька Пуща. Транскордонна співпраця охоплює частину території Польщі – країни-члени ЄС та України і Білорусі, які не є членами ЄС.

Спочатку розглянемо, як проходив перший період розвитку ТКС кожної з трьох країн у рамках євро регіонів від початку їх створення у 1993 р. і до 2005 р. У Польщі співпраця в напрямку польсько-українського та польсько-білоруського транскордонного співробіт-

ництва відбувалась у рамках програми PHARE “Східний кордон Польщі”. Ця програма була створена в 1997 році і функціонувала як частина Національної програми PHARE, але не мала окремої бюджетної лінії, як, наприклад, Програма транскордонного співробітництва. Програма охоплювала чотири воеводства на східному кордоні Польщі. Її фінансування головним чином було спрямоване на реалізацію завдань, пов'язаних з посиленням безпеки на східному кордоні Польщі. Більшість ресурсів використовувалось для закупівлі додаткового обладнання, яке необхідне поліцейським та прикордонним службам для виконання своїх обов'язків. Крім того, програма мала два додаткові елементи, безпосередньо пов'язані з ТКС, які включали великі інфраструктурні проекти на Східному кордоні Польщі, а також фонд малих проектів і фонд малих інфраструктурних проектів.

Фонд малих інфраструктурних проектів діяв у рамках програми PHARE “Східний кордон Польщі”. Починаючи з осені 2003 року підтримка надавалася програмам, пов'язаних з економічним розвитком, охороною навколишнього середовища, культурною співпрацею, туризмом.

Програма сусідства в Польщі діє відповідно до програм допомоги: SAPARD та ISPA. Реалізацію двох цих акцесійних програм допомоги розпочато в Польщі у 2000 році. Програма SAPARD пропонувала допомогу у питаннях надання інвестицій, спрямованих на покращення якості ферм і продукції переробних підприємств, інвестицій, які сприяють адаптації цих підприємств до санітарних і ветеринарних обов'язкових вимог ЄС, а також інвестицій в інфраструктуру сільської місцевості. Своєю чергою, програма ISPA спрямована на розвиток транспортної інфраструктури та охорону довкілля країн-вступників.

Співпраця між Польщею, Білоруссю та Україною була продовжена (почався II етап розвитку ТКС) в рамках нової Програми сусідства “Польща-Білорусь-Україна (INTERREG III A / TACIS CBC 2004-2006)”, затвердженої у листопаді 2004 року. Її мета – піднесення рівня життя і суспільно-економічної інтеграції прикордонних регіонів. Програма складається з трьох пріоритетів: зростання конкурентоспроможності прикордонних регіонів шляхом модернізації та розбудови відповідної інфраструктури; розвиток людського капіталу та інституційних форм транскордонної співпраці, покращення безпеки на кордонах ЄС, а також технічної допомоги.

Мета, вибрана в рамках Програми сусідства, пов'язана із розвитком пріоритетів Польщі, Білорусі та України, визначених в осно-

вних програмних та планових документах, ухвалених урядами цих трьох країн. Наприклад, пріоритети Програми сусідства у Польщі відповідають стратегічній меті Національного плану розвитку (НПР) на 2004-2006 рр., яка спрямована на перспективу розвитку конкурентоспроможної економіки, забезпечення працевлаштування і покращення соціального, економічного і просторового єднання з ЄС на регіональному та національному рівнях.

Третій етап співробітництва розпочався у 2007 році з моменту введення в дію нового інструмента сусідства, який покращить координацію між різними інструментами фінансування програм INTERREG і TACIS CBC в наявних правових і фінансових рамках.

Співробітництво “Польща-Білорусь-Україна” відповідає стратегічним документам, які були прийняті білоруським урядом: “Концепції національної стратегії сталого розвитку Республіки Білорусь до 2020 року”; “Концепції соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь до 2015 року”; “Основним напрямкам соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь до 2010 року”; “Програмі соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь у 2001-2005 рр.”.

Головні пріоритети участі Білорусі у Програмі сусідства: створення умов для сталого соціально-економічного розвитку шляхом збільшення продуктивності реального сектора економіки, передусім, через підвищення його якості; збільшення пропозиції товарів та послуг для населення; розвиток виробничої та соціальної інфраструктури й ефективне включення економіки в структури світової економіки, розширення співпраці з ЄС.

Проте етапи ТКС країн містять і слабкі сторони, зокрема: неповне використання бюджету програми “Польща-Білорусь-Україна 2004-2006”, пов’язане з недостатньою поінформованістю потенційних бенефіціарів про можливості залучення більшої кількості фінансових ресурсів, поширило свій вплив на наступний етап тристоронньої співпраці 2007-2013 років; підвищення життєвого рівня населення на локальному рівні, а меншою мірою – на транскордонній інтеграції, адже у більшості проектів участь українських партнерів полягала тільки в спостереженні реалізації проекту, а польська сторона реалізувала інвестиції самостійно; транскордонна інтеграція відбувається в основному між інституціями і незначною мірою між цільовими групами; залучення недостатньої кількості експертів для здійснення оцінки заявок, що гальмує процес реалізації програми, спричиняє відсутність будь-яких даних про майбутні проекти; незначна частка економічного складника в ре-

лізованих транскордонних проектах, що переважно мають політичну або культурну спрямованість. Все ж, попри недосконалість ТКС трьох країн, їх діяльність включає конкретні цілі, спрямовані на: перспективу розвитку конкурентоспроможної економіки кожної з країн, забезпечення працевлаштування і покращення соціального, економічного і просторового єднання з ЄС на регіональному та національному рівнях, поліпшення соціально-економічної ситуації в прикордонних регіонах.

Таким чином, транскордонне співробітництво Україна-Польща-Білорусь окреслюється трьома етапами. I етап – з моменту початку функціонування євро регіонів за участю областей України з 1993 р. до 2005 р.; II етап – у період 2005-2006 рр., в межах дії Програм сусідства, коли ТКС почало виходити на новий вищий рівень розвитку відповідно до принципів та механізмів, загальноприйнятих в ЄС у нових геополітичних умовах; III етап – розпочався у 2007 році, з моменту введення в дію згідно з Повідомленням Європейської комісії нового Інструмента Сусідства. Транскордонне співробітництво, початковою і головною метою якого є поліпшення соціально-економічної ситуації в прикордонних регіонах, набуло вагомості внаслідок розширення ЄС. ТНК Україна-Польща-Білорусь – це можливість розвитку спільних проблем прикордонних регіонів і суміжних територій цих країн.

Список використаних джерел та літератури:

1. Філіповська О. О. Транскордонне співробітництво: Україна – Польща – Білорусь (інструменти фінансового забезпечення) / О. О. Філіповська // Регіональна економіка: Науково-практичний журнал. – Львів, 2007. – № 1. – С. 43-55.
2. Стоцький С. Концепція стратегічного партнерства в політиці Республіки Польща щодо України / С. Стоцький // Політичний менеджмент. Український науковий журнал. – Київ, 2005. – № 3. – С. 147-158.
3. Шостак О. Польський вектор Європи / Шостак О. // Галицькі контракти: Діловий тижневик. – Київ, 2004. – № 14. – С. 30-31.
4. Петенко Є. Білоруська гра: [переговори міністрів закордонних справ Польщі й Білорусі] / Є. Петенко // Демократична Україна: Громадянсько – політична. – Київ, 2008. – № 46. – С. 5.
5. Програма транскордонного співробітництва: Україна-Польща-Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pl-by-ua.eu/ua/>.
6. Транскордонне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investvolyn.com.ua/en/component/content/article/94-2010-07-01-14-14-49.html>.

Мікор Олександра

*Науковий керівник – доктор історичних наук Віднянський С. В.,
Закарпатський державний університет*

УКРАЇНСЬКА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ДО ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються основні аспекти трудової міграції з України до Чеської Республіки, позитивні і негативні наслідки міграційних процесів. Особлива увага зосереджена на проблемних питаннях еміграції із Закарпатської області, оскільки основну масу українських емігрантів до ЧР становлять саме жителі цього регіону.

The article deals with the main aspects of the labor migration from Ukraine to the Czech Republic, the positive and negative consequences of the migration processes. Special attention is paid to the problem issues of emigration from Transcarpathian region because the main mass of Ukrainian emigrants to the CR consists of the residents of this region.

В статье рассматриваются основные аспекты трудовой миграции с Украины в Чешскую Республику, позитивные и негативные последствия миграционных процессов. Особое внимание сосредоточено на проблемных вопросах эмиграции из Закарпатской области, поскольку основную массу украинских эмигрантов в ЧР составляют именно жители данного региона.

У світлі євроінтеграційних пріоритетів України все більшої актуальності набуває тема міграції. Враховуючи, що сукупна кількість емігрантів України становить близько 6,5 млн. осіб, що відповідає понад 14% населення нашої країни [5], все гостріше постає питання пошуку шляхів зменшення щорічних відтоків українського населення за кордон. Це, своєю чергою, потребує глибоко аналізу причин, стану та перспектив міграційних процесів, з виокремленням позитивних та негативних наслідків для соціально-економічного розви-

тку країни. За даними Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні, до 2050 року країна ризикує втратити до 10 млн. осіб, якщо сьогодняшня тенденція щодо еміграції збережеться у додаток до постійного зниження рівня народжуваності [5].

Чеська Республіка входить в п'ятірку країн-рецепієнтів української робочої сили. Сумну статистику першого місця за рівнем трудових мігрантів до цієї країни очолює Закарпатська область, яка посідає це ж місце і в загальному рейтингу трудової міграції з України. Тому не дивно, що саме у Закарпатському селі Колочава 8 травня 2011 року був встановлений перший в Україні пам'ятник заробітчанами.

У ХХІ століття Чехія увійшла із значною динамікою показників українських трудових іммігрантів. Так, якщо у 2002 році майже кожен четвертий іммігрант, який прибував до цієї країни, мав паспорт громадянина України, то у 2006 – майже кожен другий. З метою регулювання трудової діяльності іноземців на території Чеської Республіки та впровадження селективної політики щодо мігрантів у 2003 році розпочато проект “Відбір кваліфікованих працівників з-за кордону”, який почав діяти для українців з 2006 року [6, с. 105]. Сучасні тенденції чеської міграційної політики стосовно трудових мігрантів відобразило Розпорядження Уряду ЧР від 20.02.2009 р., яким було передбачено суттєве обмеження оформлення довгострокових віз до ЧР з метою працевлаштування [7].

Станом на лютий 2010 року, за даними Міністерства праці та соціальних відносин ЧР, у країні офіційно працювали 52 тисячі 623 громадянина України [1]. Проте кризові явища 2009 року внесли свої корективи у міграційну політику Чеської Республіки. Після прийняття чеським урядом у березні 2010 року рішення про припинення видачі і продовження громадянам України та інших країн, які не входять до ЄС, дозволів на працевлаштування, більше 2 тисяч українських мігрантів втратили роботу в Чехії і були змушені повернутися додому.

Варто зазначити, що в Чехії найменша частка трудових мігрантів з України, які працюють у країнах Європи нелегально, враховуючи, що термін дії угоди про працевлаштування між Україною і Чехією вже закінчився [4, с. 19]. Чехія – країна переважно чоловічої міграції, адже домінуючим видом діяльності мігрантів у цій країні залишається будівництво. Виконуючи за кордоном у більшості некваліфіковану роботу, мігранти зазвичай втрачають свою кваліфікацію. І це далеко не єдині втрати.

Викликає занепокоєння вплив трудової міграції на соціально-економічний та демографічний розвиток регіону. Попри те, що перекази із-за кордону позитивно впливають на добробут окремих домогосподарств Закарпаття, дають можливість здобути молодому поколінню вищу освіту, яка є переважно платною, не можливо не відмітити негативні наслідки. Внаслідок масової трудової міграції значний відсоток дітей у закарпатських селах довгий час виховуються не тільки одним із батьків, й без батьків взагалі, проживаючи у бабусь та дідусів. Крім того, все більше заробітчан не планують повертатися на батьківщину, якщо видасться така можливість. За даними обстеження Держслужби статистики, 14% трудових мігрантів України не планують повертатися на Батьківщину [3].

Просто жахливим є статистичні дані Центру з профілактики та боротьби із СНІДом м. Ужгорода на кінець 2011 року: близько 78% нових випадків захворювання на СНІД на Закарпатті зареєстровано серед чоловіків-заробітчан. Понад 60% хворих – їх дружини. Саме трудова міграція, за словами головного лікаря І. Миронюка, – один із головних чинників розповсюдження ВІЛ-інфекції у Закарпатській області.

Беззаперечно, держане регулювання міграційної політики вкрай необхідне. Якщо буде виконаний хоча б один із стратегічних напрямів, заявлених у 2011 році у Концепції державної міграційної політики, такий як “створенням сприятливих умов для повернення в Україну громадян України, які постійно проживають на території інших держав” [2], ситуація значно покращиться. Проте зрозуміло, що це довготривалий та багаторівневий процес, який потребує комплексного вирішення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гаврош О. Українські заробітчани в Чехії: хто, що, чому і за скільки? / Олександр Гаврош / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://www.ukrajinci.cz/ua/publikaciji-statti/detail/-----_1/.
2. Концепція державної міграційної політики (від 30 травня 2011 року N 622/2011) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <http://www.dmsu.gov.ua/images/stories/files/konceptija.pdf>.
3. Малиновська О. А. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання. Аналітична записка / Олена Анатоліївна Малиновська [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>.
4. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. Аналітична доповідь / Олена Анатоліївна Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – 40 с.

5. Міграція в Україні: факти і цифри. – Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні, 2011 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://iom.org.ua/ua/pdf/Facts&Figures_b5_ua_f.pdf.

6. Населення України. Трудова еміграція в Україні. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.

7. Розпорядження Уряду ЧР № 171 від 20.02.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>.

Кривенкова Руслана

Науковий керівник – доктор наук з державного управління
Черленяк І. І.,
Закарпатський державний університет

ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ НАЙБЛИЖЧИХ 10 РОКІВ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ

У статті розглянуто визначення поняття “геополітика”, “геополітичний виклик”, його основні види та висвітлено теорію “Виклик-і-Відгук” А. Дж. Тойнбі. Крім цього, охарактеризовано найважливіші геополітичні виклики, які очікують Україну у найближчі 10 років та спрогнозовано можливі варіанти геополітичних відгуків нашої держави протягом вказаного періоду.

The article deals with the definition of “geopolitics”, “geopolitical challenge”, its main types and the author is covered the theory of “Challenge-&-Review” A.J.Toynbi. Moreover, the main geopolitical challenges expected of Ukraine in the next 10 years are characterized, the possible versions of geopolitical reviews of our state during this period are predicted.

В статье рассмотрено определения понятия “геополитика”, “геополитический вызов”, его основные виды и освещено теорию “Вызов-и-Отзыв” А. Дж. Тойнби. Кроме этого, охарактеризованы самые важные геополитические вызовы, которые ожидают Украину в ближайшие 10 лет и спрогнозированы возможные варианты геополитических отзывов нашей страны в указанный период.

Актуальність теми статті зумовлена цілою низкою чинників, найголовнішим серед яких є те, що останнім часом з'являється все більше підстав замислюватися над майбутнім світу загалом і України зокрема хоча б через десять років. Світова фінансово-економічна криза, масові соціальні протести конфронтаційних груп у багатьох містах світу внаслідок недосконалості дій влади, перегрупування нових так званих “центрів сили” на міжнародній арені, численні

природні катаклізми – ці та багато інших факторів дають достатню кількість підстав сумніватися у спокійному поступальному розвитку практично кожної країни. Особливості розвитку нашої держави полягають у тому, що Україна знаходиться на “перехресті геополітичних інтересів” [2, с. 89] і на “лінії цивілізаційного розлому” завдяки своєму важливому геополітичному розташуванню між різними цивілізаціями світу та “розміщенню між принаймні двома геополітичними центрами (ЄС та Росією)” [5, с. 25]. Актуальність статті полягає також у тому, що в ньому приділено увагу детальному розгляду майбутніх “сценаріїв” геополітичних змін внаслідок можливих “відповідей” нашої держави на розглянуті у статті геополітичні виклики протягом найближчих 10 років.

На цей час існує кілька десятків, якщо не сотень, різноманітних визначень поняття “геополітика”, серед яких одним із найуживаніших є таке: “Геополітика – це наука про контроль над простором” [5, с. 14].

Щодо терміна “виклик”, то він був введений у науковий обіг англійським вченим А. Дж. Тойнбі, який вважав, що “людина як така живе на Землі принаймні триста тисяч років, але тільки в останні п'ять-шість тисяч років люди знайшли внутрішню силу відгукуватися на відгуки” [6, с. 371]. З цієї причини А. Дж. Тойнбі впровадив терміни “challenge” (“виклик”) та “response” (“відгук”) і вперше сформував так звану концепцію, або теорію “Виклик-і-Відгук”: “Розвиток відбувається там, де виклик спонукає успішну відповідь, що, своєю чергою, породжує подальший і вже відмінний виклик” [6, с. 77]. Зокрема А. Дж. Тойнбі дослідив “виклик природного середовища”, до якого він зараховував своєрідні “стимули” п'ятьох видів: 1. Суворий клімат. 2. Нові землі (заморська колонізація). 3. Удар. 4. Тиск. 5. Гноблення [6, с. 371].

Сьогодні перед нашою державою особливо загострюється проблема геополітичного виклику та вибору. На нашу думку, сучасні геополітичні виклики, які очікують Україну протягом найближчих 10 років, потрібно розглянути в ракурсі стратегічного з точки зору геополітики так званого “трикутника “США-ЄС-Росія” [2, с. 24]:

Геополітичний виклик ЄС, або інша назва – “виклик Заходу” [4, с. 431] – наша держава хоча й залишатиметься одним з пріоритетних сусідів для ЄС, увага та можливості підтримки її інтеграційних прагнень з часом дедалі більше розпорозуватимуться. У найближчі 10 років Україна, можливо, все-таки підпише з ЄС Угоду про асоціацію та створить зону вільної торгівлі [3, с. 5]. Впродовж цього часу між Україною і ЄС, швидш за все, буде встановлено безвізовий

режим, але головним геополітичним викликом для зовнішньої політики нашої держави з боку ЄС може стати вичерпання так званого “порядку денного” співпраці з цією організацією. На підтвердження цієї думки можна скористатись словами французького науковця Д. Моїзі: “Для європейських структур Україна, як і Росія, є надто велика, надто нестабільна, а її економіка ще надто слабка” [4, с. 166]. Очевидно, що ЄС не надасть Україні офіційного статусу країни-кандидата, навіть якщо наша держава подасть відповідну заяву (що також малоймовірно), адже прогрес України в економічних та політичних перетвореннях буде недостатнім для того, щоб наблизитися до виконання Копенгагенських критеріїв ЄС.

Геополітичний виклик Росії, або “виклик євразійства” [4, с. 360] – українсько-російські відносини є найскладнішими в усьому комплексі зовнішньополітичних відносин нашої держави [2, с. 115], хоча Росія є так званим “природним партнером” України, і не тільки через економічну взаємозалежність двох країн, спільність історичної долі, багатовіковий досвід культурного обміну й взаємопроникнення, сімейно-родинні зв'язки тощо. Нашій державі потрібно особливо мудро і розважливо вести свою внутрішню та зовнішню політику, адже Росія, як і будь-яка інша держава, має власні національні інтереси, які, звичайно, ставить вище за інтереси інших країн.

Моделлю для українсько-російських відносин можуть слугувати відносини між США і Канадою, які є різними країнами за економічним потенціалом, політично незалежні одна від одної й такі, що поважають національні особливості одна одної. Проте їхні громадяни не відчують кордонів, а товарообмін між США і Канадою сягає 1 млрд. доларів на день! [5, с. 121] Однак українсько-російські відносини складаються “за іншим сценарієм”, тому що ключовим моментом в українсько-російській співпраці є питання енергетичної залежності.

Геополітичний виклик США – на цей час цю країну відкрито визнають єдиною сучасною наддержавою і наймогутнішою країною у світі [5, с. 122]. Так, “США займає домінуючі позиції в 4-х сферах, які найбільше впливають на світову владу, а саме: у воєнній області, в економічній сфері, у технологічному відношенні та в області культури” [1, с. 104-105]. США зацікавлені у розвитку партнерських відносин з нашою державою, враховуючи особливості її геополітичного положення і розглядаючи Україну як своєрідний геополітичний центр Центрально-Східної Європи. Проте в умовах посилення регіональних центрів сили у світі, випереджального росту країн, що розвиваються, та збільшення загальної нестабільності

вага України у зовнішній політиці США як країни, що має стратегічне значення у Східній Європі, значно зменшується. Варто підкреслити, що час, коли США займалися активною промоцією євроатлантичної інтеграції нашої країни, відійшов у минуле, тому в політиці адміністрації Барака Обами, на відміну від попередньої, нашій державі відводиться “скромніше місце” [3, с. 5].

Звичайно, існує багато інших геополітичних викликів, на які Україні згодом прийдеться відповісти, але як це загалом зробити найкращим чином? Погоджуємося з думкою більшості українських вчених про те, що Україні обов'язково потрібно готуватися адекватно відповісти на всі геополітичні виклики, які очікують її у найближчі 10 років, долаючи складні перешкоди та ухвалюючи якісні й вчасні рішення [2; 3; 4; 5]. Зокрема, наша держава насамперед повинна розуміти те, що відбувається на сьогодні у світі та адекватно відповідати-реагувати на всі геополітичні виклики за допомогою ефективної й активної зовнішньої та внутрішньої політики щодо захисту власних національних інтересів і реалізації наявних можливостей, тобто Україна повинна мати чітку модель власної геостратегії, внутрішню стабільність і скоординованість дій усіх гілок влади.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бжезинський З. Велика шахівниця / Збігнєв Бжезинський; переклад з англ. – Львів-Івано-Франківськ, 2000. – 367 с.
2. Гальчинський А. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. / Анатолій Гальчинський. – К. : Знання України, 2002. – 180 с.
3. Донський С. Україна-2020: віз і завтра там? / С. Донський, І. Пресняков, О. Львова, В. Чумак // Дзеркало тижня. – 2011. – № 28. – 13-19 серпня. – С. 5.
4. Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе: проблеми суспільної трансформації : монографія / Василь Кремень, Василь Ткаченко. – К. : Видавничий центр “Друк”, 1998. – 446 с.
5. Мадіссон В., Шахов В. Сучасна українська геополітика : навч. посібн. / Вадим Мадіссон, Валерій Шахов. – К. : Либідь, 2003. – 176 с.
6. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. Скорочена версія томів I-VI Д. Ч. Сомервелла / Арнольд Джозеф Тойнбі [пер. з англ. В. Шовкуна]; У 2-х томах. – Т. 1. – К. : Основи, 1995. – 614 с.

Хижевська Вікторія

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Павлюк В. В.,
Національний університет “Острозька академія”*

ВАРШАВСЬКИЙ САМІТ І УКРАЇНА: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕАЛІЇ

У статті проаналізовано очікування та наслідки Варшавського саміту ЄС зі Східного партнерства для України. Також визначено вплив чинників внутрішньої політики України на результати даного саміту.

In the article expectation and consequences of the Warsaw summit EU for Ukraine are analysed. Influence of factors of domestic policy of Ukraine is also certain on the results of this summit.

В статье проанализировано ожидание и последствия Варшавского саммита ЕС из Восточного партнерства для Украины. Также определено влияние факторов внутренней политики Украины на результаты данного саммита.

У Варшаві 29-30 вересня 2011 року проходив саміт Східного партнерства. Невипадково саме Варшава стала місцем проведення цієї зустрічі, адже відомо, що Польща є “локомотивом” східної політики в Європейському Союзі.

Варшавський саміт Східного партнерства тестував спроможність країн-членів польської ініціативи до модернізації. Тобто рівень готовності цих держав до послідовних, глибоких і швидких реформ на всіх рівнях: політичному, соціальному та економічному.

Варто зазначити, що як Україна, так і Польща поклали великі надії на саміт: Польща прагнула реалізувати свою ініціативу в рамках головування в Раді ЄС, а Україна – здобути нові перспективи в євроінтеграції, а точніше – укласти нову базову угоду з Європейським Союзом.

Ще до початку саміту польська сторона провела колосальну підготовку до нього в плані просування українського питання. Лідерів країн Спільноти та керівників європейських інституцій (Єврокомісії та Ради ЄС) переконували поставитись із більшим розумінням

до ситуації офіційного Києва. Щодо останнього, то його також схилили до поступок. Перед самим початком роботи саміту Президент України Віктор Янукович провів остаточну звірку орієнтирів із вищим політичним керівництвом Польщі – президентом Броніславом Коморовським та прем'єр-міністром Дональдом Туском [3].

Якщо говорити про очікування України від саміту у Варшаві, то це, перш за все, підтвердження намірів ЄС щодо підписання угоди про асоціацію з Україною до кінця 2011 року, а також угоди про всеохоплюючу зону вільної торгівлі. Крім того, Президент України прагнув отримати не тільки гарантію підписання угоди, а й підтвердження перспективи членства України в ЄС. Ця тематика пройшла червоною ниткою під час його двосторонніх зустрічей у Варшаві з Жозе Мануелем Баррозу, Германом Ван Ромпеєм та Ангелою Меркель [3].

Варто зазначити, що Україна з самого початку поставилася до Східного партнерства стримано, оскільки польсько-шведська ініціатива як новий формат відносин ЄС із шістьма країнами Східної Європи та Південного Кавказу (Білоруссю, Молдовою, Україною, Азербайджаном, Вірменією і Грузією) був втиснутий у вузькі для України рамки Європейської політики сусідства й нічого особливо нового та перспективного Україні не обіцяв. Важливо, що досі Україна розглядає східне партнерство як додатковий, а не основний інструмент співробітництва з ЄС [4].

Щодо очікувань Польщі, то головна мета, яку вона ставила перед форумом – “надати новий імпульс Східному партнерству”. З цією метою польські дипломати “готували” глав держав і урядів країн ЄС та керівників центральних інституцій Спільноти до “гнучкої поведінки”, яка б дала можливість ухвалити підсумковий документ. Також Польща прагнула перетворити ініціативу у реальне співробітництво; будучи головним провідником Східного партнерства в ЄС, успішне ведення політики в східному напрямку мало б стати для Польщі достойним здобутком у рамках її головування в Раді ЄС.

Щодо країн-лідерів ЄС, Франції та Німеччини, то варто зазначити, що їхнє ставлення до ініціативи Польщі неоднакове.

Президент Франції, Ніколя Саркозі, не був присутнім на саміті, що пояснює його більшу зацікавленість іншою ініціативою, в південному напрямку, а саме – Союзом для Середземномор'я, який і був ініційованим самою ж Францією [2].

Активна участь у саміті канцлера Німеччини Ангели Меркель, попри глибоку кризу її коаліції, свідчить про її зацікавленість у цьому напрямі. У Польщі офіційний Берлін вважають одним з найміцніших стовпів ЄС із підтримки Східного партнерства. Для

Німеччини важливо, щоб Східне партнерство надалі сприймали як важливий вимір зовнішніх відносин ЄС, особливо в часи, коли головна увага всіх прикута до південного сусідства та до подій у арабських країнах [3].

Як повідомляють джерела в МЗС ФРН, А. Меркель їхала до Варшави, щоб висловити українському президентові свої сумніви щодо стандартів демократії та поставити питання щодо дальшого розвитку ситуації в Україні.

Що ж стосується безпосереднього розгляду українського питання на саміті, то його провал був очевидним вже 29 вересня під час урочистої “інавгураційної вечери” форуму за участі всіх його високоповажних учасників – 27 країн-членів ЄС, 6 делегацій країн-партнерів, а також керівництва ЄС. За даними польських та німецьких дипломатичних джерел, українську владу гостро критикували за судову справу експрем’єра Юлії Тимошенко, яку більшість у ЄС продовжує вважати політичним процесом. Саме це питання стало основним каменем спотикання на шляху до досягнення нових домовленостей. “Київ сам собі нашкодив”, – так було прокоментовано представниками Ради ЄС ситуацію в Україні, маючи на увазі справу Тимошенко [1].

Європейська сторона негативно сприйняла відновлення судового процесу та вимогу прокурора позбавити Тимошенко волі на сім років. Швидше за все, “останні європейські попередження”, озвучені Януковичу у Варшаві Меркель, Ромпеєм та Баррозу, справді мали всі підстави бути останніми.

Поляки відчайдушно боролись, щоб домовленості стосовно угоди про асоціацію з Україною були досягнуті безумовно, тобто незалежно від результату процесу над Тимошенко. “Ми переконуємо скептиків у ЄС, що “справа Тимошенко” не мусить гальмувати укладання угоди з Україною, – повідомив держсекретар польського МЗС у європейських справах Миколай Довгелевич. – Позиція Польщі така: Україна не може бути заручницею цієї ситуації. І, хоч нам не подобається те, що відбувається з Тимошенко, ми вважаємо, що вся Україна не повинна за це розплачуватися” [4].

Таке відстоювання інтересів України можна пояснити двома чинниками: по-перше, Польща розуміє, що не включивши Україну в новий формат співробітництва з ЄС, надасть шанс Росії включити останню в митний союз. По-друге, завершення переговорів про асоціацію з Україною поляки планують оголосити чи не головним досягненням Польщі під час її головування в ЄС (особливо після провалу польської ініціативи включити Румунію та Болгарію до Шенгену) [4].

Що ж до здобутків цього саміту, то їх важко назвати однозначними і крізь призму подальшої долі Східного партнерства в цілому. У підсумковому документі головної в Раді ЄС Польщі вдалося лише підтвердити європейські прагнення шести країн-адресатів. Більшість експертів схильні вважати, що попри зусилля Польщі надати східному партнерству новий імпульс, успішним саміт вважати не можна, причому як для Польщі, так і для України [3].

Саме непоступливість останньої у справі Тимошенко призвела до відсутності якихось конкретних перспектив у європейському напрямі. Україна не отримала остаточних гарантій не тільки перспективи членства, а і підписання угоди про асоціацію. Звісно, це не посилює ентузіазму в цьому напрямі ні в українській, ні в європейській еліті.

Шанс, який отримала Україна, було знівельовано. Наміри Польщі відстоювати українські інтереси в ЄС вже вкотре розбилися об стіну нестабільності, відсутності консенсусу та спільної бази для подальшої співпраці. Абсолютно очікуваним, з огляду на об’єктивні обставини, стало те, що у підсумковому документі саміту немає нічого схожого на “перспективу членства” у ЄС не тільки України, а й решти його східних партнерів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Витягов О. В очікуванні на перспективу [Електронний ресурс] / О. Витягов // Главред. – Режим доступу: <http://glavred.info/archive/2011/10/12/132910-6.html>. – Назва з екрана.
2. Гавриш С. Немодерна модернізація [текст] / С. Гавриш // День. – 2011. – № 185-186.
3. Козловський І. Варшавський саміт або біг на місці “Східного партнерства” [Електронний ресурс] / І. Козловський // Вголос. – Режим доступу: <http://vgolos.com.ua/politic/6614.html>. – Назва з екрана.
4. Силіна Т. Останнє європейське попередження [Електронний ресурс] / Т. Силіна // Дзеркало тижня. – 2011. – № 35. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/ostanne_evropeyske_poperedzhennya-88813.html. – Назва з екрана.

Бондар О. І.

Науковий керівник – кандидат історичних наук Рудько С. О.,
Національний університет “Острозька академія”

НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА ТА ЗАХІДНА ЄВРОПА: ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглядається тема, яка в умовах сучасних геополітичних реалій набуває для України особливої актуальності. Оскільки Україна оголосила зовнішньополітичний курс на європейську інтеграцію, то в статті проаналізовано пріоритет політичної, економічної, соціально-культурної співпраці з країнами Західної Європи (Німеччина, Франція, Великобританія, Італія), оскільки саме ці країни формують основи політики ЄС на європейському просторі, є виразниками інтересів України в ЄС.

This article describes foreign policy of Ukraine in the current conditions of geopolitical realities. Ukraine declared European integration in their foreign policy and this article analyzes the priority of political, economic, social and cultural cooperation with countries of Western Europe (Germany, France, Britain, Italy). These countries are formed basic principles of the EU policy in the European space and represent Ukraine's interests in the EU.

В статье рассматривается тема, которая в условиях современных геополитических реалий приобретает для Украины особую актуальность. Поскольку Украина объявила внешнеполитический курс на европейскую интеграцию, то в статье проанализированы приоритеты политического, экономического, социально-культурного сотрудничества со странами Западной Европы (Германия, Франция, Великобритания, Италия), поскольку именно эти страны формируют основы политики ЕС на европейском пространстве и являются выразителями интересов Украины в ЕС.

У статті розглядається західноєвропейський напрям зовнішньої політики України. З прийняттям незалежності Україна постала як самостійний міжнародний актор на європейській та світовій арені.

Разом з усвідомленням власної незалежності перед нашою державою постало багато проблем, пов'язаних із самоідентифікацією у геополітичному просторі. Важливими питаннями для нової української влади стало визначення стратегії розвитку в світовому співтоваристві та налагодження співпраці зі світовими партнерами та міжнародними організаціями. Головним завданням для України було визначено курс на європейську інтеграцію, тому одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики стала розбудова відносин політичного і військового партнерства, взаємовигідної економічної співпраці, широких культурних, наукових, гуманітарних зв'язків з країнами Заходу.

Варто зауважити, що геополітичний баланс інтересів на європейському континенті не можливо підтримувати без цих високо-розвинутих держав, що заклали підвалини європейської цивілізації. Для України вони, насамперед, виразники українських інтересів у європейських інтеграційних структурах, тому аналіз цього вектора зовнішньої політики є актуальним для України на сучасному етапі.

Мета цього дослідження – проаналізувати характер двосторонніх відносин України з країнами Західної Європи. Розбудова стосунків із західноєвропейськими державами створює для України підґрунтя для відновлення давніх політичних, економічних, культурних, духовних зв'язків України з європейською цивілізацією, прискорення процесів демократизації, проведення ринкових реформ та оздоровлення національної економіки.

Основні завдання:

- проаналізувати сучасне геополітичне становище України;
- дослідити характер двосторонньої співпраці України з Німеччиною, Італією, Францією, Великобританією;
- проаналізувати ставлення країн Західної Європи до перспективи євроінтеграції України.

Дослідивши характер співпраці між Україною і країнами Західної Європи, констатуємо наявність потужного потенціалу двосторонньої співпраці як у політичній, так і в соціальній, і економічній сферах. Активно розвиваються відносини в усіх сферах суспільно-політичного життя, однак, варто відзначити поглиблення співпраці в економічній площині, про це свідчить зростання рівня торговельної співпраці, створення сприятливих умов для діяльності британського, німецького, французького бізнесу. Послідовна підтримка курсу України на розбудову демократії та ринкової, конкурентоспроможної економіки України є основою ефективної реалізації цього потенціалу.

Незважаючи на досягнення певних успіхів у рамках двосторонньої співпраці, досить неоднозначними залишаються питання щодо головної стратегії зовнішньої політики України – європейської інтеграції з позиції країн-членів ЄС. Зовнішня політика ЄС дотепер не є цілісною: процес її вироблення – це, фактично, узгодження зовнішньополітичних стратегій та підходів держав-членів ЄС. Аналізуючи позиції країн, які найбільше впливають на формування зовнішньої політики ЄС (Франції, Німеччини та Великобританії), можна зазначити, що перспектива вступу України в ЄС була і залишається яскравим прикладом протистояння зовнішньополітичних інтересів держав-членів ЄС.

Однак, незважаючи на всі проблемні моменти, які існують у відносинах України з її іноземними партнерами, варто продовжувати рух на поглиблення співпраці в усіх сферах суспільно-політичного життя. Для цього необхідно шукати власну модель прагматичної зовнішньої політики. Для України це означає: покладання насамперед на власні сили та використання можливостей партнерського співробітництва на різних напрямках; визначення досяжних цілей, що враховують нову політичну реальність принаймні на середньострокову перспективу; національна зовнішня політика повинна перейти від декларацій на твердий ґрунт інтересів і потреб громадян України.

Для покращення стосунків України із західноєвропейськими державами потрібно: подолати власну “невизначеність” у зовнішньополітичному вимірі; реформувати внутрішню суспільно-політичну і соціально-економічну модель; зробити оцінку нової геополітичної ситуації, усвідомивши, що підвалини зовнішньої політики, закладені на початку 90-х рр. ХХ ст., вже не діють; усвідомити, що можливості української зовнішньої політики обмежуються інтересами наших партнерів; створювати нову європейську дипломатію, засновану на підборі нових кадрів з підвищеною якістю європейської освіти; проводити проукраїнську, прогнозовану і передбачувану зовнішню політику.

Список використаних джерел та літератури:

1. “Стан та перспективи розвитку відносин України та Великобританії” [Електронний ресурс] // Аналітична записка. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/342/>. – Заголовок з екрана.
2. Двосторонні українсько-італійські відносини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.amb-ucraina.com/Relazioni_ucraino_italiane/Ucraino/Dvostoronka.htm. – Заголовок з екрана.

3. Інвестиційне співробітництво між Україною та Італією. Двосторонні інвестиційні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukrita/3827.html>. – Заголовок з екрана.

4. Ковальов В. Стратегія “успішного прецеденту” [Електронний ресурс] / Вадим Ковальов // Народна армія. – Режим доступу: <http://na.mil.gov.ua/number/4807/1660.htm>. – Назва з екрана.

5. Сокол С. Місце України в зовнішній політиці Німеччини в Східній Європі на сучасному етапі [Електронний ресурс] / С. Соколов. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/.../Ist/2007.../08_sokol_sm.pdf. – Назва з екрана.

6. Соколов В. Україна–Франція: соціально-політичні, економічні та культурно-освітні відносини [Електронний ресурс] / В. Соколов // Віче. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1742/>. – Назва з екрана.

7. Maruśak J. Stosunki Ukrainy z Niemcami. Ukraina w stosunkach międzynarodowych [tekst] / J. Maruśak, M. Pietrasia, T. Kapuśniak. – Wydawnictwo UMCS, Lublin. – 2007. – 421 s.

Тарковська Світлана

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Рудько С. О.,
Національний університет “Острозька академія”*

УКРАЇНА ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ

У статті аналізується вплив України на врегулювання Придністровського конфлікту на сучасному етапі. Подається характеристика та аналіз змін у зовнішньополітичних діях України у цьому напрямі.

This article analyzes the impact of Ukraine on settlement of the Transnistria conflict at the present stage. The characteristics and analysis of changes in foreign operations in Ukraine in this area.

В статье анализируется влияние Украины на урегулирование Приднестровского конфликта на современном этапе. Дается характеристика и анализ изменений во внешнеполитических действиях Украины в данном направлении.

Придністровська Молдовська Республіка – невизнана держава на південному сході Європи. Згідно з Конституцією Молдови, територія Придністров'я є частиною Республіки Молдова, але фактично територія Придністров'я Кишиневом не контролюється (за винятком кількох сіл).

Зникнення Радянського Союзу з політичної карти світу спричинило вивільнення “заморожених” міжнаціональних конфліктів. Ще за часів Радянського Союзу в Придністров'ї концентрувалося близько 60% економічних потужностей Молдовської РСР. Молдова, навпаки, як аграрна держава намагається усіма силами не втратити такого “ласого шматка” – економічно розвиненого Придністров'я [5, с. 125].

У цілому, дії України щодо врегулювання Придністровського конфлікту є досить не чіткі. Аналізуючи 1993-1996 роки, можна побачити, що за цей період існує незначна кількість документів, за допомогою яких можна було б надати оцінку українській позиції у процесі врегулювання Придністровського конфлікту.

Суттєві зміни у формуванні позиції України щодо врегулювання Придністровського конфлікту спостерігаються з 1996 року, так упродовж 1996-1999 років найбільш чітко засвідчують роль України у врегулюванні конфлікту чотири найважливіші документи. Першим є “Спільна Заява про найшвидше політичне врегулювання Придністровського конфлікту”, яку разом із Президентом Республіки Молдова та Російської Федерації 19 січня 1996 року підписав у Москві Президент України Л. Кучма [6, с. 1]. Цей документ слід вважати початком якісного нового етапу формування української позиції, кульмінацією якого став меморандум “Про основи нормалізації відносин між Республікою Молдова і Придністров'ям” від 8 травня 1997 року [4, с. 1]. Згідно з ним, Україна набувала статусу країни-гаранта і в такий спосіб ставала повноправним суб'єктом переговорного процесу. Певним продовженням цієї кульмінації стала “Угода про заходи довіри і розвитку контактів між Республікою Молдова і Придністров'ям”, яка була укладена 20 березня 1998 року під час одеської зустрічі на високому рівні з питань врегулювання Придністровського конфлікту [1, с. 112].

16 липня 1999 року Україна висунула ініціативу поетапного врегулювання конфлікту. Частково своє втілення вона знайшла у “Спільній заяві учасників київської зустрічі з питань нормалізації відносин між Республікою Молдова і Придністров'ям” [7, с. 82]. Документ також зафіксував домовленість про створення п'яти “спільних просторів” – територіального, економічного, правового, оборонного і соціального просторів. Існують також й інші документи, але вищезазначені найбільш підтверджують значне посилення впливу України на процес врегулювання Придністровського конфлікту.

Події 2004 року внесли серйозні зміни у формування української зовнішньої політики. 22 квітня 2005 року на саміті ГУАМ була оприлюднена “Декларація про ініціативу України щодо врегулювання Придністровського конфлікту”. План “Ющенко” передбачав внутрішню демократизацію в Придністров'ї, проведення там демократичних виборів; моніторинг українсько-придністровського кордону спеціальними силами ОБСЄ та розміщення у зоні конфлікту нового миротворчого контингенту. План Ющенко не передбачав створення федеративної держави у Молдові, але передбачав прийняття спеціального закону про статус Придністров'я, а також його право вийти зі складу Молдови, якщо та приєднається до Румунії.

Уряд ПМР відхилив цей Закон. Виконання плану Ющенко було призупинено насамперед з двох причин: демократизація Придністров'я розходилася із інтересами авторитарного режиму

Президента ПМР Смирнова, а розширення миротворчого контингенту за рахунок зменшення російської його частини не відповідало інтересам Росії в конфлікті.

Представники від України в Об'єднаній контрольній комісії (ОКК) протягом 2008-2009 років брали активну участь у діяльності робочих груп з питань ліквідації миротворчих та інших постів сторін, які були виставлені в Зоні безпеки без дозволу ОКК та робочої групи з питань створення умов взаємодії правоохоронних органів сторін у Зоні безпеки [2, с. 237].

Опрацьовується питання з областями України про економічне співробітництво з районами Придністров'я, а також розробляється документація щодо створення євро регіону "Дністер", що дозволить створити сприятливі умови для укріплення співпраці Молдови, України та Придністров'я в області соціального, економічного та культурного розвитку за рахунок залучення європейських фондів.

Отже, аналіз вищезазначених дій дає можливість оцінити зовнішньополітичну активність України щодо врегулювання Придністровського конфлікту. Україна як одна з країн-гарантів найпоширеніше демонструє свою політичну волю, спрямовану на остаточне врегулювання Придністровського конфлікту, адже він безпосередньо торкається проблеми її національної безпеки. Остаточна урегульованість придністровської проблеми важлива для України ще й тим, що створює умови для швидкого просування її шляхом європейської інтеграції. Дотримуючись обраного курсу на євроінтеграцію, Україна й далі активно сприятиме якнайшвидшому вирішенню конфлікту, оскільки це дасть їй певні бонуси на шляху до Європи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Буркут І. Придністров'я: шляхи врегулювання у світлі балканського досвіду / І. Буркут // Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин / Міжнародна наукова конференція. – Чернівці, 2002. – С. 68-77.
2. Девятков А. Перспективи урегулювання придністровського конфлікту / А. Девятков // Вестник Евразии. – 2006. – № 2 (32) – С. 235-246.
3. Заява уряду України // Факт. – 1992. – 3 липня. – С. 5.
4. Меморандум про основи нормалізації відносин між Республікою Молдова і Придністров'ям // Гомін. – 1997. – 19 травня. – С. 1.
5. Перепелица Г. Конфликт в Приднестровье. Причины, проблемы и прогноз развития / Г. Перепелица. – К.: Стилос, 2001. – 144 с.

6. Промова Президента України Л. Кравчука на зустрічі глав держав і урядів країн-учасниць НБСЄ в Гельсінкі // Урядовий кур'єр. – 1992. – 17 липня. – С. 1.

7. Совместное заявление Президентов Республики Молдова, Российской Федерации и Украины о скорейшем политическом урегулировании Приднестровского конфликта от 19 января 1996 года // Перепелица Г. Конфликт в Приднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. – К.: Стилос, 2001. – С. 82-83.

СЕКЦІЯ 4**ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ****Жуковський Максим***Науковий керівник – кандидат політичних наук Мартинюк Р. С.,
Національний університет “Острозька академія”***ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ
ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ТРАНСАТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ
ВПРОДОВЖ ПЕРШОГО ТЕРМІНУ ПРЕМ'ЄРСТВА
ТОНІ БЛЕРА 1997-2001 РР.**

У статті проаналізовано зовнішньополітичну діяльність Великобританії з питань Євроатлантичної безпекової політики. Подано загальну характеристику пріоритетів Сполученого Королівства в розбудові колективної безпеки та оборони європейського та трансатлантичного простору після приходу до влади лейбористського уряду на чолі з Тоні Блером.

This article examines the foreign policy of Great Britain on the Euro-Atlantic security policy. General description of the priorities of the United Kingdom in the development of collective security and defense of European and transatlantic space after coming to power Labour government under Tony Blair.

В данной статье проанализирована внешнеполитическая деятельность Великобритании по вопросам Евроатлантической безопасности. Представлена общая характеристика приоритетов Соединенного Королевства в развитии коллективной безопасности и обороны европейского и трансатлантического пространства после прихода к власти лейбористского правительства во главе с Тони Блэром.

З початку 90-х років ХХ ст. Великобританія займала позицію противника поглибленої Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) ЄС та особливої ролі в ній Сполученого Королівства, аргументуючи це тим, що безпеку в Західній Європі повинно забезпечувати НАТО. Головною перешкодою розширення компетенції Європейського Союзу у сфері безпеки й оборони була нездатність Великобританії та Франції досягнути згоди з основних питань.

Однак вже після перемоги лейбористів на виборах 1997 року відбувається еволюція поглядів на суть і завдання оборонної політики. У програмній промові “Принципи сучасної британської зовнішньої політики” Тоні Блер підтвердив роль Великобританії як “моста між Європою і США”. Він заявив, що глобальні інтереси країни будуть і далі реалізовуватися за допомогою таких інститутів, як постійне членство в Раді Безпеки ООН, участь у НАТО, ЄС, Співдружності націй [2].

Лейбористський уряд підкреслював на важливості коаліційного характеру рішення зовнішніх задач з опорою як на постійні, так і на тактичні коаліції. Була визначена роль Великобританії як “регіональної держави з глобальною відповідальністю і особливими інтересами”. Передбачалося, що Великобританія повернеться “в серце Європи” та займе там лідируюче положення. Відповідно до такої зовнішньополітичної настанови і були розроблені нові завдання британського оборонного планування [2].

Згодом перед Британією постала проблема підтримки французько-німецької пропозиції стосовно майбутньої інтеграції Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) в структури Європейського Союзу після закінчення в 1998 році терміну Угоди про ЗЄС. Звичайно, сам характер “особливості” відносин зі Сполученими Штатами мав зазнати переоцінки через зникнення традиційного для Британії атлантично-європейського інституційного розмежування.

Прагнення Великобританії посилити свій політичний вплив у сфері політики безпеки й оборони в Європі особливо проявилось із запровадженням нею “нової динаміки” ЄС. Маючи “особливі відносини” зі Сполученими Штатами, Лондон традиційно не розглядав ЄС як дійовий механізм кардинального вирішення проблем безпеки континенту, водночас підтримуючи співробітництво і зближення ЄС із ЗЄС. Це співробітництво, однак, у розумінні Британії, не означало їхнього злиття, і держава традиційно була в опозиції прискореному просуванню ЗЄС-ЄС до “спільної оборони” [4].

У 1998 році міністерство оборони Великобританії вперше дало комплексний визначення діяльності ЗС щодо забезпечення інтересів країни на міжнародній арені після закінчення “холодної війни” і ввела в обіг сам термін “оборонна дипломатія” (ОД). Її поява була продиктована не тільки зміною міжнародної обстановки, але і необхідністю аргументовано обґрунтувати збереження значних бюджетних асигнувань на оборону [2].

Але в ОД спочатку було закладено стратегічне протиріччя. З одного боку, Лондон продовжував претендувати на особливі відноси-

ни з США, з іншого – на провідну роль у ЄС, особливо в питаннях оборонної політики. Лейбористи відчували необхідність зміцнення своїх позицій на континенті в міру посилення позицій ЄС як нового центру сили. Одночасно вони не бажали розлучатися з положенням найближчого союзника Вашингтона. У результаті Британії доводилося діяти одночасно на двох напрямках: проводити “дипломатію оборонну” яка відповідала інтересам США, і здійснювати масштабні ініціативи на європейському театрі, щоб задовольнити власні ліdersькі амбіції [2].

Амстердамський договір 1997 року, узгоджений урядом Тоні Блера, зробив СЗБП більш гнучкою. З’явилася можливість т. зв. “конструктивного утримання при голосуванні”, що дозволяла погоджувати проведення спільних операцій в умовах, коли до третини держав-членів ЄС відмовляються від участі в них. До договору були включені так звані “Петерсберзькі завдання”, пов’язані з виконанням гуманітарних і рятувальних місій, операцій з підтримання миру та управління кризовими ситуаціями, включаючи миротворчість. Було прийнято рішення інтегрувати структури ЗЄС (діяльність якого міцно погоджувалася з європейською основою НАТО) в Європейський Союз, чому протягом попередніх років перешкоджав Лондон [1].

Тоні Блер та його уряд дійшли висновку, що Сполучені Штати вже не гарантуватимуть безпеку західноєвропейських союзників на тому ж рівні, як це відбувалося протягом “холодної війни”. Офіційний Лондон став вважати, що розвиток оборонної складової ЄС не ставить під загрозу збереження та посилення атлантичного альянсу; навпаки, ця складова сприятиме його зміцненню.

Напередодні саміту в Портшасі 24-25 жовтня 1998 року британський прем’єр-міністр зазначив, що його країна змінює свій курс, виступаючи віднині за формування оборонної складової в ЄС, що дало б змогу державам-членам здійснювати спільні військові операції, особливо миротворчі. Він визнав також можливою інтеграцію ЗЄС у ЄС [4].

Підсумком зусиль лейбористів з вироблення нової оборонної політики стала публікація в 1998 році “Стратегічної оборонної програми” (СОП). Роботою керував тодішній міністр оборони Джордж Робертсон, який згодом займав пост Генерального секретаря НАТО. У ній враховувалося становище країни як постійного члена Ради Безпеки ООН, особливо відзначався той факт, що Великобританія відіграє одну з провідних ролей у НАТО, що британськими військами накопичений великий досвід врегулювання конфліктів в умовах зростаючої нестабільності [2].

Спільна франко-британська декларація про європейську оборону, прийнята 4 грудня 1998 року під час двосторонньої зустрічі Тоні Блера і Жака Ширака в Сен-Мало, ініціатива проведення якої належала Лондону, передбачала необхідність прийняття рішень Європейською радою щодо включення спільної оборонної політики у рамки ЄС-ЗС; створення механізму прийняття рішень про використання збройних сил у кризових ситуаціях; зміцнення збройних сил країн ЄС-ЗС на основі розвитку адекватної європейської військової промисловості. В Сен-Мало Британія фактично приєдналася до французької ідеї автономної оборони в рамках НАТО, що раніше заперечувалося Лондоном.

І все ж французько-британська ініціатива в Сен-Мало свідчить про прагнення Британії діяти в обхід комунітарних інститутів, вирішувати кардинальні проблеми на базі двосторонніх відносин з європейськими партнерами або силами груп обмеженої кількості держав-членів [4].

Положення, підписані в Сен-Мало, були підтримані з боку НАТО на ювілейному саміті Північноатлантичного договору, що 23-24 червня відбувся у Вашингтоні 1999 р. Відповідно до якого берлінські зобов'язання НАТО 1996 щодо ЗС переходять до Євросоюзу (угода була названо "Берлін плюс") для того, щоб надати йому доступ до колективних засобів і потужностей НАТО для операцій, у яких вона не задіяна [3].

Як розвиток ідей саміту Сен-Мало, в 1999 році британський уряд виступив з ініціативою формування "європейської оборонної ідентичності". 25 листопада 1999 р. під час франко-британського саміту в Лондоні було затверджено спільний проект утворення до 2003 року державами ЄС мобільної армії, яка має самостійно функціонувати в тих регіонах континенту, де не задіяні сили НАТО [4].

На саміті в Кельні була зафіксована інституційна база ЄПБО, а на саміті в Хельсінкі – сформульована "головна мета", що трансформувалася згодом у "Каталог сил". Ця мета полягала в створенні до 2003 року можливості для оперативного розгортання контингенту чисельністю в 50-60 тис. військовослужбовців (сили швидкого реагування) та підтримці його протягом мінімум одного року. Положення були остаточно зафіксовані в Договорі Ніцци, підписаному в лютому 2001 року [1].

До приходу до влади уряду лейбористів у 1997 році Великобританія всіляко опиралася поширенню інтеграції на сферу спільної зовнішньої політики та політики безпеки, особливо в питаннях оборони, не бажаючи обмежувати атлантичні зв'язки. Проте побоюван-

ня залишитися на узбіччі процесу інтеграції в Євросоюзі змусило британський уряд змінити свій курс. Крім того, особливі відносини з США вже не були гарантією достатньої ваги її голосу в Європі. Після того, як у 2000 р. було прийняте рішення про ліквідацію ЗС як військово-політичної організації та передача її структур і функцій Європейському Союзу. Позиція Великої Британії та її активність у названому інституціональному реструктуруванні зумовлена її бажанням формувати політику ЄС в галузі безпеки та оборони згідно зі своїми інтересами. Як підтверджено документами, Велика Британія не бажала того, щоб ініціатива держав-членів ЄС у формуванні "європейської оборонної ідентичності" призвела до підриву НАТО з усіма негативними наслідками щодо американських гарантій для Західної Європи. Британія неодноразово наголошувала на тому, що її стратегічною метою щодо ЄС виступає налагодження якомога тіснішого співробітництва з США, і що формування "європейської оборонної ідентичності" виступає як посилення європейської складової в НАТО, яка, як і раніше, є ключовим моментом безпеки Сполученого Королівства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Морозов А. Великобритания и общая европейская политика в области безопасности и обороны [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : <http://www.wpec.ru/text/200711261843.htm>. – Заголовок з екрана.
2. Третьяков А. Оборонная политика Великобритании (новый этап) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ieras-library.ru/erbo.htm>.
3. Толкачев Виталий Европейская политика безопасности и обороны: уроки истории и современности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imperiya.by/politics3-7623.html>.
4. Яковенко Н. Л. Європейська інтеграційна політика Великої Британії та міжнародні чинники її формування (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) [Електронний ресурс] автореф. дис. док. іст. наук: 07.00.02 / Донецький національний ун-т. – Електрон. дан. (1 файл). – Донецьк, 2005. – Режим доступу до статті: www.ucrianica.com.ua/downloads/?pub=803. – Заголовок з екрана.

Павлюк Роман

Науковий керівник – доктор історичних наук Кулаковський П. М.,
Національний університет “Острозька академія”

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЄС

У статті розглянуто проблеми і перспективи енергетичної безпеки ЄС. Проаналізовано сучасну стратегію та політику Європейського Союзу у сфері енергетичного комплексу. Окреслено роль альтернативних джерел енергії у розбудові стабільного енергосектора.

This article addresses the main problems and perspectives of power safety of EU. The modern strategy and policy of EU in the branch of energetics are analyzed. The role of alternative power sources in achieving energy safety are determined.

В статье рассмотрены проблемы и перспективы энергетической безопасности ЕС. Проанализировано современную стратегию и политику Европейского Союза в сфере энергетического комплекса. Определена роль альтернативных источников энергии в развитии стабильного энергосектора.

Енергетична безпека – гарантія стабільного функціонування всієї державної структури, а її досягнення – ключова мета у стратегічних політичних концепціях провідних держав світу.

Для Європейського Союзу ця сфера також залишається однією із пріоритетних, адже економічний добробуту альянсу безпосередньо залежить від ступеня розвитку енергосистеми. Тому не дивно, що ЄС на початку ХХІ ст. намагається виробити таку стратегію в енергополітиці, яка б дозволяла підтримувати рівень розвитку енергосектора на високому рівні. Перші кроки у реалізації цієї мети – це прийняття та оформлення нормативно-правової бази, яка є фундаментом для здійснення енергетичної політики. Сюди варто зарахувати директиви 2004 та 2005 року щодо постачання природного газу (EEAPs–Energie–Effizienz–Actions–Plane), програми, що окреслюють основні цілі європейського альянсу в найближчі роки: “Євростратегія сталості, стабільної енергетики” (2006 р.), “Енергетична політика для Європи” (2007 р.) [2].

Не менш важливими проектами стали публікація так званої “Зе-

леної книги” у 2006 році, в якій окреслено нову енергетичну стратегію, її центральні завдання, та розробка у 2008 р. “Плану ЄС з енергетичної безпеки та солідарних дій”, який передбачає п’ять основних кроків у досягненні поставлених цілей, зокрема, диверсифікацію постачань енергопродукції, розроблення довгострокового стратегічного плану (таким є стратегія “20-20-20”) [1].

Останнє ж нововведення, яке стосується політики безпеки енергосектора це – прийнятий 17 листопада 2011 р., проте ще не затверджений План інтегрованої енергетичної мережі (“Інфраструктурний пакет”), який підкреслює три головні риси, що є ключовими для формування розвиненого енергосектора: сталий розвиток, безпека та конкурентоспроможність, про що зокрема і заявив заступник міністра енергетики Маце Калісті 10 жовтня в Кракові на конференції з питань енергокомплексу “Конкурентоспроможний та інтегрований ринок як гарант енергетичної безпеки в ЄС” [2].

Щодо основних актуальних загроз енергетичної безпеки ЄС в цей час, то країни-члени окреслюють такі з них: 1) необхідність інвестицій, що потрібні для модернізації старої інфраструктури, а це приблизно 1 трл. євро протягом наступних 20 років; 2) зростання залежності від імпорту, за підрахунками експертів, за умови збереження сучасних тенденцій, до 2050 р. ЄС постачатиме 70% імпортованих енергоресурсів; 3) зосередження головних енергоресурсів на територіях декількох держав (половину імпорту енергосировини ЄС постачає від Росії, Алжиру, Норвегії), прогнозується зростання цієї частки до 80%; 4) збільшення загального попиту на ПЕР (паливно-енергетичні ресурси); 5) підвищення ціни на нафту та газ, зокрема за останні два роки, майже вдвічі; 6) недостатня розвиненість європейських енергетичних ринків, що знижує їх конкурентоспроможність; 7) загроза, пов’язана із суттєвим потеплінням [5].

Ключовим елементом у вирішенні наростаючих загроз та проблем у сфері безпеки енергосистеми є фінансування та застосування альтернативних джерел енергії та енергозберігаючих технологій, що наразі активно впроваджує в практику європейська спільнота. Під час головування Іспанії в 2010 р., наприклад, було започатковано Європейську вітрову ініціативу (European Wind Initiative), яка включає десятирічне дослідження у цій сфері і на реалізацію якої планується виділити 6 млрд. дол. [6]. У цілому ж, найбільшим досвідом з використання альтернативи традиційним газу та нафті, зокрема, енергії вітру, в європейській спільноті володіє Німеччина, де впроваджено в дію понад 10 тис. вітряних станцій. Сьогодні ця країна по праву вважається світовим лідером у використанні енергії вітру [7].

Цікавим та досить ефективним досвідом у цьому секторі є і діяльність Данії, яка ефективно отримує енергію від спалювання тирси, соломи, сміття. Держава також реалізує геотермальні установки, використовує енергію вітру.

Варто звернути увагу на один із інноваційних проектів ЄС потужність якого, за умови реалізації, дорівнюватиме 15% енергетичної необхідності всієї Європи. Ідеться про проект під назвою "Desertec". Можливість втілення проекту з'явилася після схвалення меморандуму 2009 р. Подальшим кроком, який наблизив його реалізацію стали переговори в грудні 2011 р., які завершилися згодою на розробку 12 держав-учасниць. Сутність проекту полягає у використанні потенціалу Сахари щодо сонячній енергії. Звичайно, що основні завдання попереду, зокрема, узгодження будівництва з країнами Африки та Близького Сходу, але вагомий вклад вже здійснено [8].

Отже, можна дійти такого висновку. Сьогодні ЄС намагається адаптувати свою енергетичну систему до нових реалій XXI ст. Пріоритетні цілі, які ставить перед собою спільнота у цій сфері, ґрунтуються на 3 головних принципах: стабільності, безпеці енергозабезпечення, конкурентоспроможності. Завдяки продуманій та зваженій енергетичній політиці європейській спільноті зараз вдається тримати ситуацію стабільною, проте вона все ж не є ідеальною. Модернізації та розбудови потребує інфраструктура, оскільки сучасний рівень її розвитку не може дозволити використання всіх її можливостей. ЄС усвідомлює переваги та недоліки такої ситуації і тому приймає відповідні ініціативи, зокрема, ухвалює різного роду директиви на політичному рівні, здійснює розбудову нових енергокоридорів (Пінічний потік, проект Набукко тощо).

Список використаних джерел та літератури:

1. Аналіз проектів в енергетичній сфері ЄС та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/56-592-1>. – Назва з екрана.
2. Єдиний ринок ЄС гарантуватиме енергетичну безпеку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esbs.kiev.ua/uk/novini/yediniy-riнок-yes-garantuvati-energetichnu-bezpeku>. – Назва з екрана.
3. ЄС-Україна: енергетична залежність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1639/>. – Назва з екрана.
4. Використання енергозберігаючих технологій в країнах ЄС: досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/262/. – Назва з екрана.

5. Системи енергетичної безпеки в країнах ЄС та СНД. Досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/05.htm> <http://www.niss.gov.ua/articles/262/>. – Назва з екрана.

6. Євросоюз буде витрачати гроші на розвиток вітрової енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enefcities.org.ua/uk/news/technology/242-2010-06-06-20-14-46> <http://www.niss.gov.ua/articles/262/>. – Назва з екрана.

7. Портал альтернативної енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://i-energy.com.ua/wind.html>. – Назва з екрана.

8. Проект Десертек [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://power-group.com.ua/jenergeticheskij-proekt-desertec.html>. – Назва з екрана.

Форманюк Анна

Науковий керівник – кандидат історичних наук Сидорук Т. В.,
Національний університет “Острозька академія”

ПОЗИЦІЇ УРЯДІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РАТИФІКАЦІЇ ЛІСАБОНСЬКОЇ УГОДИ

У статті здійснено спробу дослідити хід ратифікації державами-членами Європейського Союзу Лісабонського договору. Проаналізовано основні проблеми, які виникли під час цього процесу, та ініціативи національних лідерів для його завершення.

The report made an attempt to explore the course of ratification of the Lisbon Treaty by members of the European Union. In this article are analyzed the main problems, which occurred during the process and initiatives of national leaders for its completion.

В докладе підприємця попытка исследовать ход ратификации странами-членами Европейского Союза Лиссабонского договора. Проанализировано основные проблемы, которые возникли в ходе этого процесса и инициативы национальных лидеров для его завершения.

13 грудня 2007 року лідери 27 країн-членів ЄС підписали Лісабонську угоду, яка була схвалена замість Конституції ЄС, що не вступила в силу через провал її ратифікації на референдумах у Франції і Нідерландах 2005 року. Лісабонська угода не заміняє попередні основоположні угоди, а лише доповнює та уточнює чинні правові акти, а отже, не потребувала проведення референдумів у всіх державах-членах і могла бути затверджена парламентами. Лише в Ірландії було ініційовано національний референдум, як того вимагало законодавство країни, на якому 12 червня 2008 року 53,4% ірландців проголосувало проти. Десятого вересня уряд опублікував детальний аналіз опитування виборців, які вказали такі причини свого вибору, як “відсутність знань / інформації / розуміння”. Прем’єр-міністр Ірландії Брайан Ковен надав на засіданні

Європейської Ради 15-16 жовтня 2008 року аналіз результатів референдуму, на основі яких на засіданні Європейської Ради в грудні 2008 року було випрацьовано рішення, яке гарантувало ірландцям виконання їхніх вимог: пільговий податковий режим, право на життя (заборона абортів), освіту та сім’ю, соціальні та етнічні питання і традиційну політику Ірландії щодо нейтралітету в спільній зовнішній та безпековій політиці. Крім того, після набуття угодою чинності, Європейська комісія продовжуватиме включати по одному національному представнику від кожної держави-члена.

Ще одним чинником, який сприяв зміні ставлення ірландців до договору, була фінансова та економічна криза. Згідно з Пет Кокс, колишнім Президентом Європейського парламенту, падіння ірландської економіки дозволило громадськості зрозуміти, що “мала економіка в великий економічний шторм виграє від перебування в безпечній гавані”. Другий референдум відбувся 2 жовтня 2009 року й за угоду проголосувало 67,1% ірландців.

У Чехії, незважаючи на розкол у правлячій еліті після відставки уряду Мірека Тополанека, обидві палати парламенту ратифікували договір у лютому та травні 2009 року. Проте Президент Вацлав Клаус виступав проти ратифікації Лісабонського договору з тих причин, що референдум в Ірландії було провалено, Конституційний суд не схвалив відповідність договору національному законодавству й погодження договору сенатом – це помилка чеської політичної еліти. Крім того, Вацлав Клаус оголосив необхідною для підпису документа відмову від Хартії основних прав, яка поставила б під загрозу декрети Бенеша¹, що є частиною внутрішнього права Чехії.

Після заяви чеського соціал-демократа, члена Європарламенту, Джірі Гавела, що, відкладаючи ратифікацію, Чехія ризикує місцем в Єврокомісії, успішного референдуму в Ірландії, переговорів з урядом головуючої в ЄС Швеції та схваленням Конституційним судом договору 3 листопада, Вацлав Клаус підписав його, заявивши, що його опір процесу даремний.

У Німеччині ситуація була тотожною до чеської, проте Конституційний суд визнав, що Лісабонський договір суперечить особливій частині права, яке регулює діяльність парламенту, зокрема пункту Passerelle².

¹ Укази про конфіскацію без надання компенсації, власності німців та угорців під час Другої світової війни.

² Норма в рамках угод Європейського Союзу, яка дозволяє Європейській Раді одногослоно вирішити замінити голосування одногослосям кваліфікованою більшістю в Раді ЄС

Опір прийняттю нового закону здійснювала опозиція, яка хотіла проведення референдуму з європейських питань для припинення подальшої інтеграції, до якої входять партії Die Linke та Християнсько-соціальний союз Баварії, очолюваний Петером Гаувайлером.

У відповідь Елмар Брок, член Європарламенту, заявив, що якби всі національні парламенти були прихильниками такої ідеї, настав би кінець інтеграції, а так лише Німеччина втрачає свій міжнародний вплив. Подібно до цього, член Європарламенту Маркус Фербер попередив власну партію (ХСС), що вона стає антиєвропейською партією, “повертаючись до часів Бісмарка”, і що вона обмежує діяльність парламенту. На захист Угоди виступили також міністр закордонних справ Франк-Вальтер Штайнмайер, міністр внутрішніх Справ Вольфганг Шойбль та віце-голова Конституційного суду – Андреас Воссганг, позиції яких ґрунтувались на тому, що завдяки Угоді Німеччина набуде більшого впливу в світі, а делегування відбудеться лише тих повноважень, які не зашкодять суверенітету держави й допоможуть вирішити проблеми спільної компетенції. Після того, як Бундесрат одностайно схвалив законопроектпроект 18 вересня, Хорст Колер підписав ратифікацію Лісабонської угоди.

За близьким до чеського сценарію розвивалися події в Польщі. З початку 2009 року наростала напруга, адже польська громадськість позитивно ставиться до Європейського Союзу та до ратифікації Лісабонської угоди, й нижня палата Польського парламенту – Сейм, прийняла резолюцію 23 січня 2009 року, яка закликала до швидкого завершення ратифікаційного процесу і схвалення угоди Президентом.

Тиск на Президента здійснювався й ззовні: Аксель Понятовскі, близький радник французького Президента Ніколя Саркозі, який має польське походження, намагався переконати Л. Качинського під час зустрічі з Президентом в січні 2009 року. З іншого боку, колишній польський Президент Лех Валенса, член європейської Групи відображення¹, приєднався до антилісабонського руху Лібертас і виступив з промовою, що Лібертас⁴ має потенціал змінити Європу на краще.

Ратифікація Лісабонського договору була офіційно завершена усіма державами-членами Європейського Союзу 13 листопада 2009 року, коли Чеська Республіка здала на зберігання документ про ратифікацію італійському уряду. Лісабонський договір набув чинності в перший день наступного місяця – 1 грудня 2009 року.

¹ Група, створена відповідно до висновків Європейської Ради, з метою надання допомоги Європейському Союзу в передбаченні та вирішенні проблем в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Czech Senate approves Lisbon Treaty // EurActiv|European Union Information Website (EU and Europe). 2009. – 07 May. – Access mode: <http://www.euractiv.com/future-eu/czech-senate-approves-lisbon-treaty/article-182063>.
2. Hyland J. Ratification of Lisbon Treaty provokes crisis for Britain's Conservatives//World Socialist Web Site.2009. – 10 Nov. – Accession mode: <http://www.wsws.org/articles/2009/nov2009/tori-n10.shtml>.
3. Schmidt A. Lisbon Treaty Ratification Monitor//Trans European Policy Studies Associationю – Access mode: Lisbon Treaty Ratification Monitor
4. The Treaty of Lisbon// CIVITAS. 2011. – 27 Jul. – Accession mode: <http://www.civitas.org.uk/eufacts/FSTREAT/TR6.htm>.
5. Timeline: The road to Lisbon//BBC News|Europe. 2009. – 3 Nov. – Access mode: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8337791.stm>.

Тищенко Дмитро

Науковий керівник – кандидат історичних наук Сидорук Т. В.,
Національний університет “Острозька академія”

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті висвітлюється історія двосторонніх відносин Норвегії та ЄС з 1960-х років і до сьогодні. Розглядаються причини провалу референдумів про вступ країни до ЄС, а також дається характеристика поглядів основних партій у питанні євроінтеграції країни.

The article highlights the history of bilateral relations between Norway and the EU from 1960 till now. The reasons of the failure of referenda on accession to the EU were analyzed and the views of the main parties on the issue of integration of the country were described.

В статье освещается история двусторонних отношений Норвегии и ЕС с 1960-х годов до сегодня. Рассматриваются причины провала референдумов о вступлении страны в ЕС, а также дается характеристика взглядов основных партий в вопросе евроинтеграции страны.

Відносини між Норвегією та Європейським Союзом розпочалися у 1962 році, коли Велика Британія, Ірландія, Данія та Норвегія подали заявку на вступ до Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС). Тоді, внаслідок вето Францією заявки Лондона, переговори про вступ з Норвегією та іншими країнами були припинені, оскільки між Великобританією та Скандинавськими країнами були сильні економічні зв'язки. Ситуація з Британією повторилася у 1967 році через друге вето Ш. де Голля, хоча Норвегія продовжила переговори про вступ [5].

Офіційно переговори завершилися 22 січня 1972 року. Тоді ж питання про вступ до ЄЕС було винесено на розгляд парламенту, і більшість депутатів підтримала вступ. Після схвалення парламентом уряд прийняв рішення про винесення питання вступу до ЄЕС на всезагальний референдум, що був проведений 25 вересня 1972

© Тищенко Дмитро, 2012

року, і в якому взяли участь 78% населення [6]. За результатами референдуму, 53,5% населення проголосували проти членства Норвегії в ЄЕС, а 46,5% за [5]. Голосували проти в основному представники сільського господарства, які побоювалися конкуренції, рибалки, які не бажали погоджуватися з обмеженнями, що вводилися спільною рибпромисловою політикою, а також представники різних політичних кіл, які остерігалися обмеження незалежності своєї країни [1].

Внаслідок результатів референдуму уряд Норвезької лейбористської партії на чолі з Трігве Браттелі¹ пішов у відставку, і був сформований новий коаліційний уряд з новим Прем'єр-міністром Ларсом Корвальдом. Новий уряд уклав угоду з ЄЕС, що враховувала результати референдуму, тобто не передбачала уніфікація законодавства Норвегії та країн ЄЕС, справа йшла лише про розвиток економічних відносин. Ця угода діяла до 1994 року, коли Норвегія вступила до Європейської економічної зони.

Після падіння біполярної системи, підписання Маастрихтського договору, що саме по собі було значним успіхом європейської інтеграції, Європейський Союз став центром тяжіння для багатьох країн, які залишилися за його рамками. Шанси на приєднання до нього в першу чергу мали країни, які дотримувалися політики нейтралітету – Швеція, Австрія та Фінляндія [2, с. 92]. Одночасно з ними переговори про вступ до ЄС з квітня 1993 року повторно вела і Норвегія. У червня 1994 року вона підписала договір про вступ до ЄС [2, с. 93]. Вже 24 листопада 1994 року питання про входження в ЄС було винесено на референдум, за результатами якого 52,2% висловилися проти членства, а 47,8% за приєднання до Євросоюзу. Відтак Норвегія залишилася за рамками об'єднаної Європи [4].

У тому ж 1994 році увійшла в дію Угода про Європейський економічний простір між країнами ЄАВТ та ЄС, що була підписана 1992 року. Згідно з цією угодою, Норвегія, як і інші країни ЄАВТ, адаптовувала своє законодавство відповідно до правового “доробку спільноти”.

Світова економічна криза 2008 року негативно позначилася на двосторонніх відносинах Осло та Брюсселя. У 2009 році Норвегія ухвалила рішення про відмову від участі у проектах ЄС та відмовилася надавати внески у рамках ЄЗ, які пов'язані з участю у таких проектах: Шенгенська угода, Європол, Центр моніторингу нар-

¹ Трігве Браттелі (норв. Trygve Martin Bratteli) (11 січня 1910 – 20 листопада 1984) – норвезький політик, член Лейбористської партії, Прем'єр-міністр Норвегії у 1971–1972 та 1973–1976 роках [7]

котиків ЄС, Фронтекс, Європейське оборонне агентство та бойові підрозділи ЄС. Уряд також зменшив фінансування проєктів, що займалися зменшенням соціальної та економічної нерівності у ЄС (Гранти ЄЕП та Норвегії) [3].

Питання вступу Норвегії до ЄС має значний політичний підтекст. Норвезькі політичні партії ставляться до цього по-різному. Центристська партія продовжує виступати проти членства, а Консервативна та Лейбористська партії у своїх програмах підтримують членство, однак, щодо цього питання вони є в меншості. У середині Ліберальної партії думки щодо “європейського” майбутнього Норвегії розділилися на з’їзді партії в місті Ророс ще у 1972 році, коли відбувся перший референдум щодо вступу в ЄС.

Розбіжності щодо євроінтеграції існують і на регіональному рівні – в середині громад. Існує також загальна закономірність, що прихильниками вступу до ЄС є місцеві жителі, а противники – сільські громади. Питання майбутнього Норвегії в об’єднаній Європі ускладнює також велика кількість політичних та емоційних чинників, які були підняті під час дебатів. Радикальні соціалісти виступають проти членства через опозиційність до консервативних економічних і політичних сил у межах Європи, праві сили стурбовані можливим тиском на норвезьку культуру, інші сили виступають проти зменшення самостійності Норвегії.

Отож, історія євроінтеграційного руху Норвегії триває ще з 1960-х років минулого століття і, швидше за все, не закінчиться у найближчому майбутньому. За критеріями членства Норвегія повністю готова до вступу: будучи членом ЄЕЗ, країна має уніфіковану з ЄС правову та економічну систему, демократичні стандарти знаходяться на високому рівні і рівень добробуту населення є одним з найвищих у світі. Найбільшою проблемою на шляху до ЄС є негативне ставлення населення до зменшення суверенітету країни всередині ЄС, що активно підтримується різними політичними партіями.

Список використаних джерел та літератури:

1. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського. – К. : Знання, 2009. – 751 с.
2. Сидорук Т. В. Інтеграційні процеси в сучасній Європі : навч. посіб. – Львів : ЛА “Піраміда”, 2010. – 354 с.
3. 10 Basic facts about the European Economic Area [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.eu-norway.org/ARKIV/newsarchives/EEA_agreement_facts/. – Title from the screen.

4. 1994: Norway votes ‘no’ to Europe [Electronic resource]. – Mode of access: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/november/28/newsid_4208000/4208314.stm. – Title from the screen.

5. Norway and the EU – Historical Overview [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.eu-norway.org/eu/History/>. – Title from the screen.

6. The referendum in Norway (25 September 1972) [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.cvce.eu/obj/referendum_norway_25_september_1972-en-ce0ab381-e7c3-45dd-9a93-3e34ef66476f. – Title from the screen.

7. Trygve Bratteli [Electronic resource]. – Mode of access: http://en.wikipedia.org/wiki/Trygve_Bratteli. – Title from the screen.

Дунай Марія

*Науковий керівник – кандидат історичних наук Рудько С. О.,
Національний університет “Острозька академія”*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті досліджено особливості розвитку транскордонного співробітництва України в контексті євроінтеграції.

In this article was explored the peculiarities of cross-border cooperation of Ukraine in the context of European integration.

В статье исследованы особенности развития трансграничного сотрудничества Украины в контексте евроинтеграции.

Європейський Союз дуже обережно формуватиме відносини зі своїм східним сусідом – Україною. Про це свідчать документи ЄС, виступи його провідних політиків та реальна практика взаємовідносин ЄС та України. Так, європейська спільнота, враховуючи комплекс серйозних проблем на своїх східних рубежах, власне реформування та необхідність додаткового фінансування потреб адаптації нових членів, намагається відкласти “українське питання” на пізніший термін.

На цей час Європейський Союз пропонує нам чи не єдиний сегмент співпраці – формування європейського рівня транскордонного співробітництва.

Проблема формування системи транскордонного співробітництва за європейськими стандартами в Україні є актуальним питанням теорії та практики європейської інтеграції України.

У найближчі роки ЄС буде прагнути зміцнити власну безпеку, зокрема, на східних кордонах. Тому основними проблемами, що їх вирішуватиме ЄС з Україною, стануть припинення нелегальної міграції та боротьба з міжнародною організованою злочинністю. Західні прикордонні регіони України є зоною економічних, екологічних та безпекових інтересів ЄС, що продовжує відігравати значну роль у справі європейського об'єднання і солідарності. Роль тран-

скордонного співробітництва ЄС та України зростатиме з огляду на значний транзитний потенціал України [4, с. 133].

В Україні транскордонне співробітництво розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій та як чинник реалізації євроінтеграційних прагнень. Транскордонне співробітництво прикордонних областей України і сусідніх країн умовно можна розділити на два “напрямки”: транскордонне співробітництво, що відбувається на кордоні з ЄС, а також транскордонне співробітництво у так званому “прикордонні”, зокрема України, Росії, Білорусі та Молдови [3, с. 39].

Сьогодні територія України включена у пан-європейську мережу транспортних коридорів: 1) коридор № 3: Берлін – Львів – Київ; 2) коридор № 5: Трієст – Любляна – Будапешт – Братислава – Львів; 3) коридор № 7: Дунайський від Кельхайма до Суліни; 4) коридор № 9: Гельсінкі – Київ – Одеса – Димитровград – Александрополіс.

Транспортний коридор – це система, яка включає мінімум два взаємодіючі види транспорту і відповідну сервісну інфраструктуру, що формується з метою забезпечення доставки великих обсягів вантажів та пасажирів “від дверей до дверей”. Вплив такого транспортного коридору на господарський комплекс території, через яку він проходить, розповсюджується в зоні 200 км [2, с. 68].

Україна активно включилася у процес створення євро регіонів на початку 1993 р. і сьогодні бере участь у шести з них: Карпатський, Буг, Нижній Дунай, Верхній Прут, Дніпро та Слобожанщина [5, с. 43].

Варто зазначити, що оскільки європейський інструмент сусідства і партнерства має на меті розв'язати спільні проблеми прикордонних територій, його застосування регулює Закон України “Про транскордонне співробітництво”.

Закон України “Про транскордонне співробітництво” визначає завдання, принципи державної політики, права й обов'язки суб'єктів у сфері транскордонного співробітництва, принципи й форми державної підтримки, фінансові ресурси для транскордонної співпраці [1]. Проте цей документ, по-перше, не розглядає транскордонне співробітництво як складову регіональної політики України. По-друге, він не враховує зміну механізмів підтримки транскордонного співробітництва з боку ЄС, особливо нові інструменти сусідства й реформування відповідних програм. По-третє, він фактично консервує чинні сьогодні форми державної фінансової допомоги без визначення джерел і механізмів її отримання. По-четверте, цей закон містить суперечливі правові норми в частині, що регулює різні

питання участі місцевих органах влади у міжрегіональному та транскордонному співробітництві [6, с. 42].

В Україні серед основних чинників, що стримують розвиток транскордонного співробітництва, можна виділити такі:

- недооцінка з боку центральної влади транскордонного співробітництва як інструменту регіонального розвитку і покращення якості життя людей, які проживають у прикордонних територіях України;

- обмеженість стратегічного бачення завдань та перспектив розвитку транскордонного співробітництва як з боку уряду, так і з боку місцевих органів влади України;

- низький рівень фінансової підтримки спільних транскордонних проєктів як з боку уряду, так і з боку місцевих органів влади;

- слабкість інституційної бази регіонального розвитку, яка у прикордонних територіях має відгравати роль одного з рушіїв транскордонного співробітництва;

- до впровадження проєктів транскордонного співробітництва залучається надто мало підприємців та неурядових організацій;

- низький рівень соціально-економічного розвитку територій, які є учасниками транскордонного співробітництва, порівняно із середніми національними показниками.

З огляду на перераховані проблеми, які існують у сфері транскордонного співробітництва України, потрібно здійснити низку заходів:

- збільшити повноваження місцевих органів влади та місцевого самоврядування, надати їм більшої самостійності у вирішенні спільних завдань регіонального та місцевого розвитку (зокрема, це стосується формування місцевих бюджетів та їх використання) з регіонами сусідніх держав;

- посилити економічну спрямованість співробітництва з ЄС, зокрема у сфері зовнішньої торгівлі, орієнтуючись на список довготермінових пріоритетів;

- посилити інформаційну підтримку транскордонних програм;

- підвищити рівень забезпеченості органів місцевого самоврядування спеціалістами з питань транскордонного співробітництва;

- розробити і запровадити ефективну, прозору систему проєктного менеджменту, моніторингу та оцінки вже реалізованих проєктів.

Отже, у довгостроковій перспективі внаслідок реалізованих заходів з нівелювання проблем у сфері транскордонного співробітництва передбачається створення сприятливих умов для активної участі в євроінтеграційних та глобалізаційних процесах, а саме:

- просування позитивного іміджу України загалом та прикордонних регіонів зокрема, підвищення довіри до українських інституцій як партнерів для співробітництва, що сприятиме залученню зовнішніх ресурсів з боку приватних інвесторів та міжнародних організацій;

- посилення інтегральної конкурентоспроможності України у контексті інтенсифікації зовнішньоекономічних зв'язків із сусідніми державами;

- поглиблення євроінтеграції України з перспективою набуття асоційованого членства в ЄС.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2006 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 499.

2. Біляк Н. І. Визначення інвестиційної привабливості галузей сільськогосподарства Карпатського регіону / Н. І. Біляк // Економіка АПК. – 2005. – № 9. – С. 67-72.

3. Дацій О. І. Державна підтримка інновацій / О. І. Дацій // Держава та регіони. – 2003. – № 3. – С. 39-43.

4. Кіш С. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу / С. Кіш // Політичні менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 131-144.

5. Луцишин П. В. Європейське транскордонне співробітництво: сутність і структура / П. В. Луцишин, Н.П. Луцишин // Український географічний журнал. – 1998. – № 2. – С. 41-44.

6. Транскордонне співробітництво – стратегічний курс розвитку прикордонних територій України / За ред. В. Борщевського. – Львів : Інститут міжнародних економічних досліджень – Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові, 2008. – 180 с.

Семенюк Мар'яна

Науковий керівник – кандидат історичних наук Конопка Н. О.,
Національний університет “Острозька академія”

БЕЗВІЗОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНИ З ЄС У ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА В. ЯНУКОВИЧА

Актуальним питанням сьогодні є перехід на спрощений візовий режим. Україна отримала довгоочікуваний план дій щодо безвізового режиму з ЄС. Він складається з 4 частин. Але після останнього саміту Україна отримала “незалік” за таких питань: зовнішні відносини, громадський порядок і безпека.

Topical issue today is the transition on simplified visa regime. Ukraine has received long-awaited plan of action for visa-free regime with EU. It consists of 4 units. But after last summit Ukraine received “misses” on such items like external relations, public order and safety.

Актуальным вопросом сегодня является переход на упрощенный визовый режим. Украина получила долгожданный план действий по безвизовому режиму с ЕС. Он состоит из 4 частей. Но после последнего саммита Украина получила “промахи” по таким вопросам: внешние отношения, общественный порядок и безопасность.

На саміті Україна-ЄС 22 листопада 2010 р. Україна отримала довгоочікуваний План дій щодо безвізового режиму з ЄС [2].

План дій складається з 4 основних блоків:

- безпека документів;
- нелегальна міграція і реадмісія;
- громадський порядок і безпека;
- зовнішні відносини і фундаментальні права [1].

На першому етапі Євросоюз вимагає від України назвати точні терміни введення в обіг біометричних закордонних паспортів і терміни повної відмови від закордонних паспортів старого зразка для забезпечення належного рівня захисту персональних даних. Крім того, Україні необхідно було створити незалежний орган з питань

захисту персональних даних. Україна також мала укласти угоди про співпрацю з європейськими агентствами Європол і Євроюст.

Перший звіт Єврокомісії в цілому позитивний. Україна більше, ніж на 80% виконала першу фазу плану лібералізації візового режиму, але ще залишається низка важливих питань для її завершення і переходу до другої фази [3].

Другий етап Плану дій щодо безвізового режиму з ЄС передбачає здійснення практичних кроків з імплементації зазначених законодавчих та програмних документів.

Як відомо, у грудні 2011 року пройшов саміт Україна – ЄС, де Європейська комісія попередила, що питання підготовки до лібералізації візового режиму гальмується з вини української сторони [6].

Україна отримала “незалік” за такими пунктами, як зовнішні відносини, громадський порядок і безпека. Досі Київ не може похвалитися й успіхами в боротьбі з корупцією, погано справляється з організованою злочинністю, торгівлею людьми та наркоманією і т. д.

Також варто погодитися з думкою багатьох аналітиків, що Україна сама винна у провалі саміту. Спочатку потрібно розібратися, чи прагне Україна, а точніше чинна влада, втілювати у реальність задекларований зовнішньополітичний курс, який стосується вступу України в ЄС. На думку французького дипломата, сьогодні Янукович сам хоче зірвати підписання угоди про асоціацію з Європою. “Великі олігархи виступають за Європу заради того, щоб отримати доступ на її ринок. Але вони хочуть зберегти свої монополії в українській економіці”. За словами Тейшейри, угода являє собою єдине ціле і внесення змін до неї не обговорюється [5].

На нашу думку, саме прагнення помсти політичним опонентам і будь-якою ціною утримати владу і призвело до провалу переговорів. Останнє є найголовнішим, оскільки засудивши Ю. Тимошенко, Янукович “прибрав” у наступних президентських виборах свого головного конкурента. На що європейська дипломатія відреагувала роздратовано і заявила, що після надій, які вселила “помаранчева революція” 2004 р., Україна розчарувала Європу [5].

Також представник лондонського Кінгс Коледжу Фрідберт Пфлюгер на форумі “Україна та ЄС на порозі нової угоди про асоціацію” заявив: “Я не бачу жодних ознак, що ситуація із угодою Україна-ЄС зміниться, якщо не буде змін в Україні. Справа Тимошенко є символом, і месидж ЄС був дуже чітким. Євросоюз зрадив би принципам свого існування, якби змінив свою позицію”. “Протистояння із ЄС не зникне, прогресу не буде, допоки не зміниться ситуація із Юлією Тимошенко”, – додав Фрідберт Пфлюгер [4].

Отже, головною причиною провалу саміту є не тільки, як зазначає Єврокомісія та Європейська служба зовнішньої діяльності, відсутність прогресу в трьох напрямках:

- прийняття Закону, яким вводяться біометричні документи для виїзду за кордон;
- прийняття Закону про створення окремого антикорупційного органу;
- затвердження Стратегії боротьби з дискримінацією в Україні та прийняття окремого антидискримінаційного закону
- найголовнішою причиною є порушення Києвом прав людини (зазначається про справу Ю. Тимошенко), принципів ринкової економіки та правової держави, що є несумісними зі зближенням з Євросоюзом. І поки Україна не вирішить цих проблем, ворота до ЄС не відчиняться.

Список використаних джерел та літератури:

1. Новий базовий договір між Україною та ЄС: пропозиції українських експертів. – К., 2007. – 28 с.
2. Нова посилена угода “Україна – ЄС”: здобутки та перспективи для України / О. Бабанін [Електронний ресурс]: Економічна та соціальна стратегія. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/1.htm>. – Заголовок з екрана.
3. ЄС не поспішає спрощувати візовий режим для українців [Електронний ресурс]: Кореспондент / Р. Демчак. – 2012. – Режим доступу: http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/demchak/a56305. – Заголовок з екрана.
4. Західні експерти: після провалу саміту Україна-ЄС нічого не змінилося [Електронний ресурс]: ВВС Україна / С. Дорош. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2012/01/120126_eu_ukraine_forum_sd.shtml. – Заголовок з екрана.
5. Україна втрачає нагоду зблизитись з Європою [Електронний ресурс]: Преса. – Режим доступу: <http://newsru.ua/press/20dec2011/ukraina.html>. – Заголовок з екрана.
6. Як Україна виконує План дій з візової лібералізації? Підсумки громадського моніторингу [Електронний ресурс]: Європа без бар'єрів. – 2012. – Режим доступу: <http://novisa.org.ua/analitic/evropa-bez-bareriv-opriludnila-rezultati-gromadskogo-monitoringy-vikonannya-ukrainou-pliny-dii-z-vizovoi-liberalizacii/ua>. – Заголовок з екрана.

Івасюк Галина

Науковий керівник – доктор політичних наук Федуняк С. Г.,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

РОЛЬ НІМЕЧЧИНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

У тезах мова йде про значення Німеччини для європейського інтеграційного процесу.

The theses focus on the role of Germany in the European integration process.

В тезисах речь идет о значении Германии в европейском интеграционном процессе.

Ще у Нові часи ідея повного вилучення війни з міжнародних відносин та запровадження Вічного миру ґрунтувалася на концепції загальноєвропейської конфедерації. Проекти оптимального політичного устрою Європи подавали П. Дюбуа, герцог де Сюллі, Е. Роттердамський, В. Пен, Жан-Жак Руссо та інші мислителі. Їх погляди об'єднувала пропозиція створити наддержавні інститути (Раду монархів – П. Дюбуа, Європейський парламент – В. Пен, Раду конфедерації – Руссо), в компетенцію яких входив не лише арбітраж у міждержавних спорах, а й спільне покарання агресора. Дж. Бентам пропонував ідею “обмеження сили”, що включала також створення міжнародної організації європейських держав. Погляди Еммануїла Канта заклали основу ліберальній демократії та міжнародному праву, а це зумовлює сучасний розвиток інтеграційних процесів у Західному світі. Проте погляди цих мислителів не мали практичного застосування, і до них світ повернувся внаслідок подій Першої світової війни. Зокрема Вудро Вільсон прагнув трансформувати міжнародні відносини шляхом міжнародного права та створення глобальної організації універсального характеру [2, с. 265-269], проте недієздатність Ліги Націй та фактична невіршеність проблем, що зумовили Першу світову війну, призвели до виникнення Другої світової війни.

Внаслідок розгортання другого системного конфлікту у міжнародних відносинах актуальним став пошук причин та створення

механізму, який би запобіг повторенню сценарію надалі. Одними з базових підстав для розгортання загальноєвропейської війни були багатовікова німецько-французька ворожнеча, панування в Німеччині підданської політичної культури, що дозволяла приход до влади диктатора, і труднощі з зовнішньополітичною орієнтацією Німеччини, пов'язані з її геополітичним розташуванням. Тому основним завданням було поєднати Німеччину та Францію партнерськими зв'язками, змінити суспільні, в тому числі і зовнішньополітичні цінності в Німеччині та інтегрувати її в західний військово-політичний блок, що було необхідною умовою його вагомості в Європі та запобігало німецьким маневрам у сфері зовнішньої політики.

На думку першого канцлера ФРН Конрада Аденауера, найбільшою помилкою Бісмарка було маневрування між Сходом і Заходом. Він вважав, що навіть сильна Німеччина, яка, проте, не може знайти свого місця у складних міжнародних відносинах, знову становитиме загрозу своїм сусідам і насамперед самій собі через небезпеку відродження мілітаризму й реваншизму. Ось чому він віддав перевагу інтеграції на Захід, нехай і ціною тимчасового розколу країни [3]. К. Аденауер відкидав обіцянки Сталіна про об'єднання Німеччини взамін за нейтральний статус країни. «Лише включивши в себе вільну Німеччину, – стверджував Аденауер, – Європа може побудувати греблю проти червоного потопа». А ще він казав: «Ми сьогодні знаємо, що тепер потрібен інший погляд, ніж той, який встановить нові кордони в Європі, змінить їх або пересуне. Ми повинні кордони ліквідувати, щоб у Європі виникли господарські регіони, які могли б стати основою європейської єдності народів». Тому Аденауер по праву вважається одним із батьків-засновників Європейського Союзу [4].

Черчіль говорив: «Першим кроком на шляху відтворення європейської сім'ї народів має бути налагодження партнерства між Францією і Німеччиною, духовне відродження Європи без участі Франції та Німеччини просто неможливе». Варто було подолати довічну ненависть між двома сусідніми народами, що так часто воювали один з одним. Із 1958 р. до 1962 р. між Аденауером та де Голлем відбулося 15 зустрічей. Результатом цієї попередньої роботи було підписання 22 січня 1963 р. в Єлисейському палаці угоди про примирення і дружбу, яка діє досі [3]. Таким чином, було вирішене питання німецько-французького конфлікту, закладалася економічна база партнерства та створювався західний політичний блок, що вирішувало питання ключового вектору німецької зовнішньої політики.

Хоча нова влада вже не загрожувала порушенням миру в Європі, значно складніше було змінити цінності, а це загрожувало приходом до влади диктатора. Основними напрямками переорієнтації було створення відчуття спільної відповідальності за злочини нацизму, формування ненацистської еліти, прищеплення ліберально-демократичних цінностей та закріплення прозахідної зовнішньої політики на рівні цінностей. Щоб виключити можливість німецької агресії в майбутньому, необхідно було викликати всенародне почуття вини і каяття. За пропозицією філософа Карла Ясперса, це не моральна вина особисто кожного, а колективна метафізична вина поколінь, що відійшли від Бога, кульмінацією цього розвитку став приход до влади Гітлера [5, с. 63-64]. Для виходу з цієї кризи пропонувалися два варіанти – повернення до німецької християнської культури чи повернення до християнства. Концепт християнської Європи був одним із найпопулярніших у першому повоєнному десятилітті. З початком холодної війни пропагувалося протиставлення європейської свободи і тоталітарного колективізму. На місце зла замість Гітлера ставився Сталін. Це справляло заспокійливий вплив на німців, оскільки їм здавалося, що принаймні стосовно цього зла вони завжди займали правильну позицію [5, с. 64-66]. До початку холодної війни ідеологічна робота зводилася до двох основних напрямів: підтримки будь-яких політичних сил, що виступали проти більшовизму, та пропаганда американської демократії і ліберальних цінностей [5, с. 66-67].

Незначний вплив мали документальні фільми, і стало зрозуміло, що не одразу можна буде впроваджувати думку про спільний світ західних цінностей, необхідний для створення єдиної Європи, європейської ідентичності та співробітництва в рамках НАТО [5, с. 52-61]. Відшукати прецеденти демократії в німецькій політичній культурі – завдання, яке американська окупаційна влада ставила перед політично-культурними журналами та церковними діячами [5, с. 66-67]. Загалом їх завданням було змінити ментальність німців, зробивши пріоритетними такі в минулому традиційні стереотипи поведінки, як сором'язливість, чесність, відвертість та самозречення, сформувавши на основі традиційної німецької культури суспільство і політику [5, с. 61-63].

Завдяки зусиллям західних союзників та нової німецької еліти Німеччина стала економічним двигуном Європи і бар'єром від радянської експансії. Проте гострою проблемою, що перешкоджала реальному політичному впливові на світову політику, залишався розкол німецької держави. Гельмут Коль увійшов в історію як кан-

цлер німецької єдності. Коль був гарячим прихильником інтеграції Європи. Він отримав прізвисько “канцлера двох Є – єдності і євро”. Проти введення “євро” виступали праві партії, чимало бізнесменів і провідних фінансових експертів, проте канцлер Коль здобув перемогу. Сенс цієї перемоги для нього – бачення Європи, яку не потрясають війни, у якій гроші витрачають не на новітні системи озброєння, а на добробут [1].

Наступники Коля продовжували проєвропейську політику канцлера, зважаючи, проте, на соціальні наслідки для Німеччини поглиблення та розширення євроінтеграційного процесу. Для Німеччини ЄС дає реальну можливість впливати на світову політику, а сама євроінтеграція без участі Німеччини втрачає сенс. Проте нові виклики спонукають до еволюції бачення Європейського Союзу, і від позиції Німеччини не в останню чергу буде залежати його подальша доля.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бойові слони не здаються: Політичний портрет канцлера ФРН доктора Гельмута Коля // День. – 19 вересня 1998. – № 179. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/114468>. – Дата перегляду: 2.12.11.
2. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 2-е вид., перероблене і доп. – К.: Кобза, 2003. – 528 с.
3. Райхель Ю. Найрозумніший німецький державний діяч із часів Бісмарка // День. – № 19. – 31 жовтня. – 2009. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/282616>. – Дата перегляду: 2.12.11.
4. Підлужський О. Конрад Аденауер: батько нової Німеччини // Дзеркало тижня. – № 2 (581), 21 – 27 січня 2006. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/konrad_adenauer_batko_novoyi_nimechchini-45649.html. – Дата перегляду: 2.12.11.
5. Schildt A.Siegfried D. Deutsche Kulturgeschichte: die Bundesrepublik – 1945-bis zur Gegenwart.-Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2009. – 696 s.

Семенюк Марія

Науковий керівник – кандидат історичних наук Сидорук Т. В.,
Національний університет “Острозька академія”

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА ЯК ВАЖИЛЬ ВПЛИВУ ЄС НА ПРОЦЕСИ ВНУТРІШНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Європейський Союз зацікавлений у стабільному політичному та економічному розвитку сусідніх держав. Європейська політика сусідства сьогодні є важливим інструментом впливу ЄС на внутрішні перетворення у Республіці Молдова. Для цієї держави характерне нестабільне політичне життя та наявність невирішеного територіального конфлікту, тому ЄС намагається долучитися до нормалізації ситуації.

The European Union is interested in a stable political and economic development of neighboring countries. The European Neighborhood Policy is an important instrument of EU's influence on internal reforms in Moldova. For this state is characterized political instability and the presence of unresolved territorial conflict, which is the reason why EU seeks to contribute to the normalization of the situation.

Європейський союз заінтересован в стабільном політичском и экономическом развитии соседних государств. Европейская политика соседства на сегодняшний день является важным инструментом влияния ЕС на внутренние преобразования в Республике Молдова. Для этого государства характерно нестабильность политической жизни и наличие нерешенного территориального конфликта, поэтому ЕС пытается присоединиться к нормализации ситуации.

ЄС зацікавлений у стабільній ситуації на своїх кордонах та підтримці країн-сусідів, тому у 2004 році Молдові було запропоновано приєднати до Європейської політики сусідства. Придністровський конфлікт також став чинником особливої уваги європейських дер-

жав до Молдови, оскільки він становить загрозу у регіоні. Згодом Республіка Молдова долучилася і до політики Східного партнерства.

22 грудня 2005 року було прийнято План дій Європейський Союз – Республіка Молдова. Цей документ визначає цілі та напрями співпраці між Молдовою та ЄС. Згідно з Планом дій, Молдові пропонується розвивати більш інтенсивні політичні, безпекові, економічні та культурні зв'язки з ЄС, розширювати транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у справі запобігання конфліктам та вирішення конфліктів.

Існують прецеденти, коли Європейська інтеграція як пріоритетний напрям зовнішньої політики Молдови виступала консолідуючим чинником для політичних еліт цієї країни. Зокрема, у результаті парламентських виборів, що відбулися в березні 2005 року було обрано новий парламент, який на першому засіданні від 24 березня одностайно прийняв Декларацію про політичне партнерство в ім'я європейської інтеграції. Декларація проголосила встановлення політичного партнерства між усіма партіями, представленими в законодавчому органі, заради досягнення фундаментальної стратегічної мети Молдови – європейської інтеграції [3].

ЄС виконує роль спостерігача нарівні зі Сполученими Штатами Америки, у п'ятисторонньому форматі переговорів щодо Придністровського врегулювання, які відновилися в жовтні 2005 року після перерви майже в п'ятнадцять місяців. Одночасно була відкрита Місія ЄС з моніторингу молдовсько-українського кордону. На тлі більш активного залучення ЄС до дій у сфері Придністровського врегулювання і поліпшення відносин з Україною виникли нові перспективи вирішення конфлікту [3]. Європейський Союз, виступаючи як другий за значимістю центр сили (після США), демонструє готовність вступити з Росією в жорстку конкуренцію за право домінувати у зоні Молдово-Придністровського конфлікту [5].

У жовтні 2011 року міжнародний фонд “Відродження” та фонд “Відкрите суспільство” опублікував пілотне видання “Індекс європейської інтеграції країн Східного партнерства”. Під час дослідження до уваги бралися три складові інтеграції: 1) зв'язки: рівень росту політичних, економічних та соціальних зв'язків між державами-учасницями Східного партнерства та ЄС; 2) наближення: наскільки структури та інституції в країнах Східного партнерства наближаються до стандартів ЄС та відповідно до вимог ЄС; 3) управління: розвиток структур управління з питань європейської інтеграції в країнах Східного партнерства.

За підсумками дослідження першу позицію посіла Молдова, оскільки вона показала найкращі показники у таких складових, як зв'язки та наближення. Крім того, Молдова лідирує у таких напрямках, як свобода, безпека та справедливість, освіта та міжособистісні контакти. Молдова має найвищий показник розвитку демократії серед держав Східного партнерства, а також поступово покращує якість державного управління [6].

27 жовтня 2011 року Європейський Союз і Молдова у Кишиневі парафували угоду про спільний авіаційний ринок. Цією угодою, зокрема, передбачається, що Молдова приведе своє законодавство у сфері авіаційного транспорту у відповідність зі стандартами ЄС. Угодою передбачається скасування кількісних і часових обмежень для авіакомпаній Молдови і ЄС на здійснення рейсів між будь-якими аеропортами Молдови і будь-якими аеропортами Євросоюзу [4].

Незважаючи на досягнення Європейської політики сусідства за роки її реалізації Молдова переживала не лише піднесення, а й політичні кризи, особливо критичної форми набула ситуація навесні 2009 року, коли після парламентських виборів у Кишиневі розпочалися акції протесту. Опозиціонери заявили про фальсифікацію результатів, хоча ОБСЄ не виявила фальсифікацій під час голосування. Демонстранти вимагали від президента Володимира Вороніна піти у відставку. Ці події отримали назву “цегляна революція” [1]. Після оголошення рішення Конституційного суду Молдови результати виборів не змінилися, а кризова ситуація у політичному житті держави продовжується і надалі.

У найближчому майбутньому можлива зміна політики ЄС стосовно Східної Європи. Вже зараз багато хто в Євросоюзі визнає провал своєї східної політики. Білорусь є найяскравішим прикладом цього. Україна також не відповідає очікуванням столиць країн ЄС. Залишається лише Молдова, з якою Брюссель зараз пов'язує особливі надії, але це навряд чи доводить успішність усього східного виміру політики Євросоюзу [2].

Отже, на сьогодні ЄС не має можливості істотно впливати на внутрішні політичні та економічні процеси у Республіці Молдова. Проте навіть незначний поступ у питанні демократизації, стабілізації політичного життя та спрямуванні економічних реформ є важливим для поліпшення статусу Молдови у регіоні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Червінчук І., Каневська Г. У Молдові почалася “цегляна революція” / І. Червінчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/post/288512>.
2. Солодкий С. Арабська весна. Українські приморозки / С. Солодкий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/arabska_vesna_ukrayinski_primorozki-77204.html.
3. План действий Европейский Союз – Республика Молдова: Справочник. – К.: Gunivas, 2006. – 88 с.
4. Євросоюз і Молдова домовилися про спільний авіаційний ринок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-464728.html>.
5. Гулевич В. Роль и степень влияния “третьих лиц” на политические процессы в Молодово-Приднестровском регионе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csef.ru/studies/politics/projects/russia_future/articles/1557/.
6. European Integration Index for Eastern Partnership Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irf.ua/files/ukr/programs/euro/eap%20index%20pilot%20edition.pdf>.

СЕКЦІЯ 5**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ**

Кравець Ольга

Науковий керівник – кандидат історичних наук Шишкін І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

ОБ'ЄКТИ ПАЛОМНИЦТВА ЄВРЕЇВ У СТРУКТУРІ ПОЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ М. ЛОДЗЬ)

У статті охарактеризовано об'єкти паломництва євреїв як предмет туристичної привабливості та архітектурної цінності. Зокрема, показано роль об'єктів паломництва євреїв у розвитку польської туристичної структури на прикладі м. Лодзь.

The article described the objects of pilgrimage for Jews as an object of tourist attraction and architectural value. In particular, the role of objects of pilgrimage for Jews in the development of Polish tourism structure in case of Lodz.

В статті охарактеризовані объекты паломничества евреев как предмет туристической привлекательности и архитектурной ценности. В частности, показана роль объектов паломничества евреев в развитии польской туристической структуры на примере г. Лодзь.

Одним із важливих і надзвичайно цікавих носіїв культури кожного народу є цвинтар. У багатьох країнах із надбанням культурних цінностей, відвідування місць поховань є не менш важливим звичаєм, ніж зустріч із сучасниками. Адже цвинтарі є невід'ємною частиною буття людини та історичним свідченням про певний період існування того чи іншого етносу на визначеній території, а отже – це музеї під відкритим небом. Вони є пам'яттю про померлих. Кладовище привертає увагу відвідувачів будівельними, культурними та мистецькими особливостями різних епох; пов'язує минуле, сучасне, майбутнє; у ньому відображається менталітет, звичаї, традиції, а також, звичайно, віра людей.

Найбільший єврейський цвинтар в Європі знаходиться в польському містечку Лодзь. Його площа становить понад 42 гектари.

Перше поховання на цвинтарі датується 1811 роком, ця дата вважається також початком відкриття кладовища. Воно було офіційно закрито у 1892 році. Проте на “сімейних територіях” поховання продовжувалися до 1922 року. В цей рік відбулася консервація кладовища. Під час Другої світової війни німецькі окупанти зруйнували кладовище: надгробні плити використали для прокладання вулиць, а могили були зрівняні з землею. Фактично кладовище втратило всі зовнішні ознаки. Після війни ця територія була віддана під забудову житлових будинків. Лише на незабудованій площі, яка знаходилася між двома вулицями у 2004 році був збудований пам'ятний знак на згадку про кладовище. Будівництво було профінансоване євреями міста, які виїхали до Ізраїлю.

По причині того, що наприкінці XIX ст. на кладовищі не було місця для нових поховань, а потреба в цьому була, бо єврейське населення зростало, тому у 1892 році був відкритий новий цвинтар. Архітектурна оздоба гробниць не мала собі рівних на території Польщі. У період Першої світової війни кладовище не зазнало особливих руйнувань. Проте політика окупантів в період Другої світової війни змінила його вигляд. В 1939 році в східній частині території кладовища було створено гетто. До 15 листопада 1940 року в ньому не проводилися масові розстріли, а лише обмежували його межами і право пересування євреїв. З осені 1940 року розпочалися масові вбивства. Так, у період 1940-1944 рр. на території кладовища загинуло 200 тис. євреїв. За цей період на незайманій частині території кладовища було здійснено 43 тис. поховань. Ця частина цвинтаря отримала назву “Геттове поле”. Більшість людей, які тут поховані, померли від голоду, холоду і хвороб, зокрема тифу. Однак тут знаходилися могили не лише євреїв, які проживали в м. Лодзь, але й тих, які були депортовані з Німеччини, Австрії, Чехословаччини та Люксембургу, в 1941 році. У 1956 році на згадку про жертви Голокосту в Лодзі було зведено меморіал у формі мінори і зламаного дуба з листям, що символізує смерть, особливо смерть у молодому віці.

У 1980 році кладовище було внесено до реєстру пам'яток єврейської архітектури. У 1995 році в Лодзі за підтримки організації колишніх мешканців міста, які емігрували в Ізраїль, було створено Монумент Юдаїки. Тут, поряд з традиційними надгробними плитами гробниць різних витончених форм, знаходяться надгробки в античному стилі, еkleктиці, модерні. Надгробки з кінця XIX ст. і початку XX ст. робили як з місцевого матеріалу, так і каменю, який привозили з інших країн. Наприклад, гробниця Маркуса Зільберштейна була побудована спеціально з італійського мармуру Каррара.

Серед форм надгробків є: гробниці, мавзолеї, обеліски, саркофаги, і різноманітні огелі. Розкіш, багатство, витонченість виконання, артистизм зробити кладовище в Лодзі визначною пам'яткою єврейської архітектури. Кладовище містить близько 180 тисяч могил, зазначено близько 65 тисяч надгробків, огелів і мавзолеї, багато з яких мають архітектурну цінність. Сто з них були оголошені історичними пам'ятниками і знаходяться на різних стадіях відновлення.

Єврейський цвинтар в Лодзі відзначається не лише привабливістю архітектурних стилів пам'ятників різних епох, але й тим, що тут знаходяться поховання відомих особистостей. Щорічно кладовище відвідує понад тисячу туристів, половина з яких є паломники-хасиди з США, Канади, Великобританії, Швейцарії, Бельгії та Ізраїлю. В Лодзі знаходяться поховання цадиків та рабинів з династії Александров – найбільшої хасидської династії довоєнної Польщі, що робить його надзвичайно популярним серед релігійних паломників.

Єврейський фонд Лодзя нещодавно висунув ідею про внесення кладовища до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Сьогодні ця пропозиція офіційно представлена в парламенті. Воно продовжує функціонувати як єврейське поховання.

Таким чином, єврейське кладовище в Лодзі є не лише місцем пам'яті, яке приваблює євреїв-паломників, а й об'єктом архітектурного мистецтва, яке мріє оглянути не один турист.

Список використаних джерел та літератури:

1. Dylewski A. Zabytki żydowskie w Polsce. – Wydawnictwo Dragon Sp.z o.o. – Bielsko-Biala, 2009.
2. Podolska J., Walicki J. Przewodnik po cmentarzu żydowskim w Łodzi. – Oficyna Bibliofilów, 2004.
3. Wojalski M. Z. Cmentarz Żydowski w Łodzi. – Widzewska Oficyna Wydawnicza ZORA, 2002.
4. Abramson S. The New Cemetery in Lodz.: E-resource: <http://kehilalinks.jewishgen.org/lodz/newcem.htm>.
5. Cyruk A., Frąckowiak M. ŁÓDŹ.: E-resource: <http://kirkuty.xip.pl/lodz.htm>.

Кузняр Мар'яна

Науковий керівник – доктор історичних наук Кулаковський П. М., Національний університет “Острозька академія”

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ МЕРКОСУР

Регіон Латинської Америки досить багатий на туристичні ресурси. Ефективна політика з боку держав позитивно впливає на збільшення туристичного потоку та економічний розвиток країн.

Latin America is quite rich in tourist resources. Effective policy has a positive effect on increasing tourist flow and economic development.

Región Latinoamericana es bastante rica en recursos turísticos. Una política efectiva de los gobiernos tiene un efecto positivo en el aumento del flujo turístico y el desarrollo económico de los países.

МЕРКОСУР (ісп. Mercado Común del Cono Sur – об'єднаний ринок країн південного конусу) – це Субрегіональне торгово-економічне об'єднання країн Південної Америки. Сюди входять Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай та Венесуела на правах постійних членів, асоційованими членами є Чилі, Болівія, Перу, Колумбія та Еквадор.

Об'єднавши величезну територію Південної Америки, значні людські та туристичні потенціали, організація ефективно здійснює свою діяльність не тільки в напрямі розвитку торгово-економічних відносин, а й над перетворенням туризму на одну з головних галузей доходів.

За даними Всесвітньої туристичної організації (WTO), в 2010 році Південну Америку відвідали 23,5 млн. осіб, що на 9,7% більше, ніж у 2009. Аргентина є одним з найбільших ринків туризму, вона займає четверте місце на Американському континенті (після США, Канади та Мексики) та перше місце в Латинській Америці за кількістю прибулих туристів – майже 5,3 млн. осіб (2010 р.). За даними статистики, число іноземних туристів збільшилося на 22,8 %, порівняно з 2009 р. Доходи від туристичної галузі сягнули 5 млн. доларів.

Першим пунктом відвідин стає саме столиця – Буенос-Айрес. Найпопулярніші туристичні об'єкти знаходяться в історичному центрі міста, включаючи Монтсеррат і Сан-Тельмо. Не менш цікавою є і провінція Кордоба, в якій з 1984 року щорічно проходить раллі Аргентини. На всьому шляху на північ можна знайти багато каплиць і маєтків XVII-XVIII ст., успадковані від єзуїтів. В регіоні Куйо знаходяться природні парки Ісчігуаласто та Талампая, які переносить відвідувачів в епоху динозаврів. Також у цьому регіоні розташована найвища точка Південної півкулі – згаслий вулкан Аконкагуа (6 959 м). На кордоні з Бразилією знаходиться водоспад Ігуасу, який простягається майже на 2 милі за течією річки Ігуасу та складається з 275 каскадів у формі кінської підкови.

Найбільшою країною членом МЕРКОСУР як за площею, так і за населенням є Бразилія. Першість за кількістю туристів посідає Ріо-де-Жанейро, головним символом якого є знаменита статуя Христа (розмах рук 30 м) на горі Корковадо, автором якої став Ектор да Сілва Коста і кристалічна скеля Пау-ді-Асукар (“Цукрова голова”) біля входу в бухту Гуанабара. В країні розвивається також і екологічний туризм. Основний центр – Амазонія. Саме в Амазонських джунглях виробляється 50% всього кисню. Не менш цікавим туристичним центром є і могутня річка Парана, яка протікає на півдні країни. В цей час у Бразилії розроблений грандіозний план спорудження на річці Парані та її притоках системи гідроелектростанцій. Всього він нараховує більше тридцяти проектів, з яких частина перебуває ще на етапі підготовки, а частина вже в стадії будівництва. Реалізація плану дозволить виробляти 25 мільйонів кіловат електроенергії. Важливою подією для розвитку туризму в країні стане проведення Чемпіонату світу з футболу в 2014 році.

Парагвай. Саме тут розташована найбільша дамба планети – гребля Ітайпу (1977 р.) і колосальна гребля Якірета на річці Парана – її довжина становить близько 69,6 км. Сьогодні гребля Ітайпу, що знаходиться на межі між Бразилією і Парагваєм, є основним джерелом електроенергії для цих країн – вона майже на 100% забезпечує електроенергією Парагвай і дає п'яту частину потреби Бразилії. До туристичних центрів зараховують також столицю – місто Асунсьйон, містечко Ітагуа – відомий центр виробництва найтонших плетених і в'язаних виробів, курортне озеро Арегуа, Національний парк Сьєрра-Коро, місто Тринідад, величезний посушливий простір рівнин Чако (Гран-Чако) – одне з найбільших осередків дикої природи в Південній Америці.

Ще однією країною-членом МЕРКОСУР є Уругвай. Один з основних центрів туризму в цій країні – столиця місто Монтевідео. Цікаво, що саме тут в 1930 році відбувся перший в історії Чемпіонат світу з футболу. Великою популярністю серед туристів користується парк Родо (25га), стадіон “Сентенаріо”, досить привабливий район Прадо та Серро, які пропонують туристам досить красиві краєвиди.

Останнім постійним членом організації є Венесуела, яку ще називають “маленькою Венецією” Південної Америки. До туристичних ресурсів країни зараховують місто Меріда, Каракас (столиця Венесуели), велику савану та острів Маргарита. На півдні країни у великій савані знаходиться національний парк Канайма, відомий найвищим у світі водоспадом Анхель (висота вільного падіння води 978 м), названий на честь відкривача Джеймса Крофорда Енджела. 20 грудня 2009 року Президент Венесуели Уго Чавес перейменував водоспад Анхель в Керепакупаї-міру, пояснивши це тим, що водоспад був власністю Венесуели і частиною її національного багатства задовго до того, як з'явився Джеймс Енджел, і водоспад не повинен носити його ім'я.

Щодо асоційованих членів, то кількість туристичних притоків становив 9,2 млн. осіб, доходи від туристичної галузі – 7 млн. доларів.

Чилі. Незважаючи на значну протяжність території, узбережжя не достатньо використовується для організації масового пляжно-купального відпочинку через потужні холодні течії біля берегів. Країна перетворилася на визнаний осередок гірськолижного відпочинку. Головні гірськолижні центри – Вальє-Невадо, Портільо, Ло-Вальдес.

Перу. Туристичною “візиткою” Перу є Мачу-Пікчу – найбільш відоме і найбільш загадкове давнє священне місто інків, яке у 1911 році відкрив американський дослідник Хайрам Бінгем. Також цікавим туристичним центром є високогірне реліктове озеро Тітікака, розташоване на кордоні Перу і Болівії, на висоті 3 811 м вище рівня моря. Ще одне природне диво – каньйон Колка, який вважається найглибшим у світі. Його глибина становить майже 3 500 м, а довжина – близько 100 км. А невелике льодовикове озеро Лаурікоча відоме тим, що з нього бере свій початок грандіозна Амазонка. Також до туристичних центрів зараховують пустелю Наска з невідомими, помітними лише з повітря загадковими малюнками велетенських розмірів.

Станом на 2010 рік Колумбію, Еквадор та Болівію відвідали більше 4 млн. осіб. Особливо цікавими для них стали Богота (сто-

лища Колумбії), Долина статуй, Лос Катіос, Сан-Августин (Колумбія); місто Кіто, Галапагоські острови (Еквадор); солончак Уюні (Болівія).

Отже, країни-члени МЕРКОСУР достатньо забезпечені туристичними ресурсами для перетворення цієї галузі в одне з основних джерел доходів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Смаль, І. В. Туристичні ресурси світу [текст] / І. В. Смаль. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 336 с.
2. Барометр міжнародного туризму ЮНВТО [текст] : статистическое приложение / осн. ЮНВТО. – Январь 2012.
3. UNWTO Tourism Highlights 2011 Edition [Text] : annual report / based WTO. – 2011.

Плетюк Тетяна

Науковий керівник – кандидат історичних наук Шишкін І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В АВСТРІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ

У статті здійснено спробу визначити основні чинники, що стоять на перепоні динамічного розвитку туристичної галузі в Австрії та Швейцарії, а також окреслено вірогідні варіанти подальшої трансформації цієї галузі у зазначених країнах.

In the article was made an attempt to define the key factors that prevent dynamic development of touristic sphere in Austria and Switzerland and was traced the veritable versions of further transformation of this sphere in mentioned countries.

В статье делается попытка определить основные факторы, которые препятствуют динамичному развитию сферы туризма в Австрии и Швейцарии, а также определить вероятные варианты дальнейшей трансформации этой области в указанных странах.

Невід’ємною частиною державної економіки як Австрії, так і Швейцарії є туристична галузь. Це практично головне джерело надходження коштів, що живить прибуткову частину національного бюджету. Проте враховуючи інтенсивний розвиток сфери туризму в Азійських країнах, перед Австрією та Швейцарією постало завдання утриматись на позиціях, які вони займають на міжнародному ринку туристичних послуг. Відтак першочерговим завданням для кожної з країн стало визначення та подолання нагальних проблем у туристичній галузі.

Провівши порівняльний аналіз популярності серед туристів курортів Австрії та Швейцарії в період між 1993 та 2011 рр. не важко помітити таку тенденцію: число проведених туристами діб на австрійських курортах збільшилось на 6%, у порівнянні із 12% зниженням популярності за цим показником швейцарських курортів [2]. Однією з причин такого спаду стала фінансова криза, що, ско-

лихнувши світ, спричинила значне падіння попиту на туристичні послуги в обох країнах. Свого піку зниження туристичного потоку досягло у 2009 р. Це відчутно позначилось на економіці кожної з країн. Проте ситуація для Австрії почала покращуватись вже в 2010 р., оскільки потік туристів до цієї країни з Великобританії зріс на 10%, а з Іспанії, Німеччини, Італії, Швейцарії та Швеції став ще вищим. Стосовно 2011 р., то, окрім стабільного зростання потоку туристів впродовж року, літній сезон поставив новий рекорд перевершивши показники попередніх років починаючи від 1995 р. Саме в літній період Австрію відвідало 18,8 млн. туристів. Водночас станом на 2011 р., туристична галузь Швейцарії все ще потерпала від фінансової кризи та високого курсу швейцарського франка, який робить відпочинок у горах Конфедерації надто дорогим. Зокрема, дослідження комісії експертів The BAK Basel Economics показало, що кількість проведених туристами днів у 2011 р. знизилась на 2,4% [6]. Невтішні дані подані і в *Neue Zürcher Zeitung*, де зазначається, що Швейцарія втратила 8,6% німецьких туристів, 8,5% нідерландських, 8% бельгійських туристів та 6% туристів із Великобританії [7]. У зв'язку із сильною позицією швейцарського франка відпочинок у Швейцарії коштує на 25% дорожче, ніж у попередні роки. Відтак, окрім зменшення потоку іноземних туристів, Швейцарія потерпає і від того, що громадяни цієї країни, на час своїх відпусток, надають перевагу австрійським і німецьким курортам.

Окрім фінансових негараздів швейцарська туристична індустрія змушена боротись і з неефективною діяльністю консульських служб за кордоном, які, останнім часом, не в змозі вчасно видавати туристам візи. В той час, як через високий курс франка туристи з Західної Європи обходять Швейцарію стороною, швейцарські консульські служби не поспішають видавати візи туристам із країн Азії. Заяви на видачу туристичних віз від громадян цих країн не розглядаються в допустимі строки й інколи навіть губляться в бюрократичних лабіринтах. Ця проблема потребує негайного вирішення, адже гості з країн Азії (передусім з Китаю) можуть цілком компенсувати відсутність туристів із країн Західної Європи. Зокрема, об'єднання швейцарських готелів "Hotelleriesuisse" (Verband der Schweizer Hotellerie) зареєструвало в минулому році приріст на 50% ночівель туристів із Китаю, на 21% із Індії та на 13% із країн Перської затоки. Ще одним аргументом збільшення інтересу до туристів з Азії є й те, що вони проявляють готовність відвідувати Швейцарію в міжсезоння (наприклад, у листопаді). Яскравим прикладом неспроможності консульств Швейцарії задовольнити зростаючий попит туристич-

них віз в Азії є консульство в Джакарті (Індонезія), яке обробляє в день на кожного туроператора лише по 5 візових заяв [3].

На противагу Швейцарії, в Австрії суттєвих проблем із видачею віз на цей час немає. Оскільки "візова криза" в цій країні проявилась ще в 2006 р., відтак було визначено чимало недоліків, які поступово було усунуто. Проблемними залишилися лише регіони Російської Федерації, адже до 2011 р. подати документи на оформлення візи можна було, крім консульства в Москві, лише в Санкт-Петербурзі (в генеральне консульство Фінляндії) і в Єкатеринбурзі (в представництво Угорщини). Проте зволікання з видачею віз тут вирішується відкриттям візових центрів у ключових містах Росії. Зокрема, лише за 2011 р. було відкрито 6 візових центрів австрійського консульства, а саме: в Нижньому Новгороді, Краснодарі, Казані, Новосибірську, Самарі й Ростові-на-Дону. Австрійське консульство не зупиняється на досягнутому і планує в 2012 р. відкрити ще 7 візових центрів [1].

Роблячи спроби окреслити можливий план розвитку туристичної галузі на декілька наступних років, державне керівництво кожної з країн опирається на прогнози валютних коливань та наявну кон'юнктуру ринку. Більшість австрійських експертів прогнозує, що туристична галузь в Австрії буде розвиватись досить стабільно і лише вагомим коливанням євро можуть нести загрозу подальшому процвітанню. Щодо вірогідного сценарію розвитку туристичного сектора Швейцарії на 2012-2014 рр., то тут більшість експертів у своїх прогнозах сходяться на тому, що після короткострокового спаду має збільшитися попит на туристичні послуги. Загалом у 2012 р. слід очікувати спад внутрішнього попиту на готельні послуги на 0,5%, а закордонні запити на рівні 3%. Переломним роком у тривалій тенденції спаду має бути 2013 р. Зокрема впродовж цього року очікується збільшення проведених туристами ночей на 2,1%, а саме зростання внутрішнього та іноземного попиту на 0,5% і 3,4% відповідно. Ще кращі показники має продемонструвати 2014 р., оскільки саме тоді попит іноземних громадян на послуги швейцарських готелів має перетнути позначку в 5% та становитиме, за приблизними підрахунками, 5,2%. На додаток до зростання попиту очікуються і значні інвестиційні вливання в розвиток готельної та ресторанної справи [8]. Надалі в обох країнах передбачається збільшення частки туристів із азійських країн, які вже сьогодні облюбували альпійські схили. Також найвірогідніше найближчими роками зберуться і встановлені зміни в розподілі туристських потоків між регіонами.

Незважаючи на значні снігопади, що випали як в Австрії, так і в Швейцарії взимку 2011-2012 рр., прогнози кліматологів все ж залишаються невтішними. Тенденція до потепління може мати драматичні наслідки, які повною мірою проявляться в 2020-х рр. За останніми опублікованими дослідженнями, температурні показники в зоні Альп підвищуються вдвічі швидше, ніж у середньому у світі. Температура в Альпах почала нагріватись ще з 1980-х років, після надзвичайно прохолодного періоду, що тривав з 1950 р. Метеоролог Рейнхард Бем, який працював над вивченням альпійських температур, дає таке пояснення цьому явищу: “наявне потепління частково є наслідком того, що регіон розташований в центрі європейського континенту, далеко від океанів, які реагують більш помірно на глобальні тенденції потепління”. Також немає сумнівів щодо згубного впливу туристичної галузі на зміну клімату [4].

Розташування більшості швейцарських гірськолижних станцій на вершинах надає цій країні низку переваг перед іншими європейськими країнами, в тому числі й Австрією, курорти якої, більшою мірою, розташовані в середніх висотах [4]. На сьогодні в Австрії 83% гірськолижних курортів мають надійний сніговий покрив протягом 100 днів у році. Якщо температурні показники піднімуться хоча б на 1°C, достатню кількість снігу матимуть лише 67% курортів, а зростання температури на 2°C призведе до зниження припустимої норми снігу для функціонування майже 50% курортів. За найскромнішими підрахунками до 2030 р. лінія сніжного покриву в Альпах підвищиться на 200 – 250 метрів при зростанні літніх температурних показників на 2,6 °C, а зимових на 1,8°C [5].

Отож, сьогодні для розробки конкурентоздатної моделі подальшого розвитку як Австрія, так і Швейцарія як головні регіональні конкуренти мають враховувати слабкі та сильні сторони один одного. Незважаючи на досить різний перелік практичних завдань, що потребують нагального вирішення, все ж спільною для країн є проблема глобального потепління, яка вже у найближчі роки може зумовити вимушену переорієнтацію частини гірськолижних курортів на інший пакет послуг.

Список використаних джерел та літератури:

1. Австрія взялась за регіони Росії [Електронний ресурс] // EUROMAG. – 2011. – Режим доступу : <http://www.euromag.ru/no-visa/13316.html>.

2. Бредлі С. Швейцарські гірськолижні курорти повинні диверсифікуватись для того, щоб вижити [Електронний ресурс] // Swissinfo. – 2011. – Режим доступу : swissinfo.ch. – Назва з екрана.

3. Васелишин А. Визовий затор мешає туризму в Швейцарії // Русская Швейцарія. – 2011. – Режим доступу : <http://www.ruswiss.ch/news/?id=4398>.

4. Юркина О. Швейцарському туризму угрожает глобальное потепление [Електронний ресурс] = Le tourisme suisse face à la menace des changements climatiques // Наша газета. – 2011. – Режим доступу : www.nashgazeta.ch/news/12253. – Назва з екрана.

5. Der Schweizer Tourismus im Klimawandel Auswirkungen und Anpassungsoptionen [Elektronish Ressource] / Forschungsinstitut für Freizeit und Tourismus (FIF) Universität Bern. – Bern, 2011. – 64 s. – Mode of access : <http://www.news.admin.ch/NSBSubscriber/message/attachments/24181.pdf>.

6. Gupta M. Swiss Tourism Faces Crisis [Electronic resource] // Travel News. – 2011. – Mode of access : <http://www.easydestination.net/blog/index.php?itemid=48>. – Title from the screen.

7. Lang E. Switzerland is suffering from euro crisis [Electronic resource] // Global travel industry news. – 2011. – Mode of access : <http://www.eturbonews.com/24237/switzerland-suffering-euro-crisis>. – Title from the screen.

8. Prognosen für den Schweizer Tourismus [Elektronish Ressource] / Staatssekretariat für Wirtschaft SECO. – Basel, 2011. – 14 s. – Mode of access : [http://www.innotour.ch/web/media/archive1/BAK_Tourismusprognosen_Bericht_2011_10_D_\(141011\).pdf](http://www.innotour.ch/web/media/archive1/BAK_Tourismusprognosen_Bericht_2011_10_D_(141011).pdf).

Шилак Оксана

Науковий керівник – доктор історичних наук Кулаковський П. М.,
Національний університет “Острозька академія”

ПЕКІН – ТУРИСТИЧНИЙ ЦЕНТР КИТАЮ

Пекин один из основных туристических центров Китая. У столицы КНР сохранилась великая коллекция дворцов, гробниц, вилл, парков, пагод и храмов. Все достопримечательности Пекина можно с полным правом причислить к “чудесам света”. Они поражают своими масштабами, вышуканностью и неповторимым колоритом.

Beijing is one of the main tourist centers of China. In the capital of China kept a large number of palaces, tombs, altars, monuments, parks, pagodas and temples. All the sights of Beijing can be rightfully attributed to the “Wonders of the World”. They hit the scale, sophistication and unique flavor.

Пекин один из основных туристических центров Китая. В столице КНР сохранилось большое количество дворцов, гробниц, алтарей, памятников, парков, пагод и храмов. Все достопримечательности Пекина можно с полным правом причислить к “чудесам света”. Они поражают своими масштабами, изысканностью и неповторимым колоритом.

Пекин – столица Китаю, історія якої нараховує більше 3 тис. років. Пекин є другим містом Китаю за кількістю мешканців після Шанхаю. Місто є політичним, освітнім і культурним центром КНР, тоді як головними економічними центрами вважаються Шанхай і Гонконг.

У 2011 році загальне число китайських і зарубіжних туристів, що відвідали Пекин, перевищило рубіж в 200 млн. осіб, а загальний обсяг доходів від туризму перевищив 300 млрд. юанів.

Столиця Китаю зберегла велику кількість культурно-історичних пам'яток, що робить Пекин одним із найбільш відвідуваних міст КНР. Один із найбільш грандіозних пам'ятників архітектури всього людства – Велика китайська стіна, розташована на півночі країни, є туристичною “візитівкою” Китаю. Велика китайська стіна є найбільш

шою у світі оборонною спорудою, будівництво якої почалося у VII столітті до н. е. і тривало до XVI століття. В окремі періоди під час будівництва стіни використовувалася праця понад 1 млн. осіб. Через тяжкі і небезпечні умови праці, багато їх гинуло, тому Велику китайську стіну дуже часто називають найдовшим кладовищем у світі, адже померлих працівників ховали у стінах. Проте стіна втратила свої оборонні функції і сьогодні є символом китайської нації.

До показу включена не вся споруда, а її окремі ділянки: Бадалін, Симатай, Мутяньюй (передмістя Пекина), фортеця Шаньхайгуань, що знаходиться на крайній східній ділянці стіни і свого часу названа “морською митницею Китаю”, а також фортеця Цзяюйгуань, що знаходиться на західній ділянці.

Площа Таньаньмень – центральна площа Китаю, яка займає площу 400 тис. кв. м і є однією з найбільших площ у світі. Вона знаменита своїми демонстраціями і бунтами, завжди гучна і багатолюдна, а особливо – в хвилини підйому і спуску державного прапора. Звідси проголошувалися імператорські укази.

На площі знаходиться пам'ятник народним героям, зал великих людей, Національний музей Китаю і мавзолей Мао Цзедуна. На півночі від неї знаходиться Заборонене місто, а на півдні храм Неба.

У Пекині знаходиться найбільший у Китаї державний музей Гугун – “заборонене місто”, колишній імператорський палац, резиденція 24 імператорів династій Цин і Мін. Це найбільший у світі палацовий комплекс.

З усіх боків місто обнесено високою міською стіною з чотирма кутовими вежами, навколо стіни виритий широкий рів, наповнений водою. Заборонене місто розділене на дві частини: південна, де імператор здійснював свою верховну владу над народом і північну, або внутрішній двір, де він жив зі своєю сім'єю.

Палац-музей був включений до Списку всесвітньої спадщини (1987) ЮНЕСКО. У колекції музею знаходиться понад мільйон дорогоцінних пам'яток культури та мистецтва.

На півдні Пекина розташовується храм Неба (Тяньтань), який був побудований за часів правління династії Мін у 1420 році. Його початкова назва – храм Неба і Землі, адже тут молилися Небу і Землі. У 1530 році на півночі Пекина було побудовано храм Землі, і з тих пір храм Неба став спеціальним місцем поклоніння імператорів династії Мін і Цин, які молились про добрий урожай та поклонялись небу.

Храм Неба розташовується на південній околиці міста і складається з двох частин, зовнішнього і внутрішнього вівтарів. Найбільша кількість вівтарів зосереджена у внутрішній частині, з півдня

на північ розташовується Хуаньцю (вівтар Неба), Хуанцюньюй (зал Небесного склепіння) і зал Ціняньдянь (зал Моління про жнива).

За 20 км від центру Пекіна розташований Літній імператорський палац – Парк Іхеюань. Це один з найпрекрасніших садо-паркових комплексів. Він будувався за всіма правилами фен-шуй і був місцем для відпочинку імператорів та його наближених. Іхеюань складається з трьох частин: ансамбль, гора Довголіття (Ваньшоушан) і озеро Куньмінху. Тут також розташована дерев'яна галерея “Чанлан”, довжиною 650 м і прикрашена 1 408 барвистими картинами. Площа парку займає 300 га.

За 50 км від столиці Китаю знаходиться Долина Гробниць (Шісаньлін), де поховані 13 з 16 імператорів династії Мін. Для відвідувачів відкрито дві усипальні. До гробниць веде Алея Духів.

Ламаїстський храм Юнхегун або храм Вічної Гармонії, розташований у північно-східній частині Пекіна. Це найбільший ламаїстський храм у Китаї. Тут також знаходиться 14-метрова статуя Будди, що була вирізана зі стовбура сандалового дерева.

Храм Конфуція розташований у центрі китайської столиці. Комплекс складається з чотирьох дворів, розташованих на осі “північ – південь”. У першому внутрішньому дворі розмішуються ряди кам'яних стел з ієрогліфами. На деяких стелах вибиті вислови Конфуція. Інші ж стели увіковічують імена китайських учених, що успішно склали іспити на вище вчене звання, – “цзінши”. Головна споруда храму Конфуція – павільйон Великої ученості.

Пекінський зоопарк знаходиться на заході Пекіна. Він займає площу 90 гектарів і є найбільшим у Китаї, маючи багату колекцію тварин, що мешкають у різних куточках земної кулі. Територія зоопарку має вигляд класичного китайського саду.

Варто зазначити, що Пекінський зоопарк є центром зоологічних досліджень з вирощування та вивчення рідкісних тварин з різних куточків світу. Площа зоопарку складає 50 тис. квадратних метрів. Побудований цей знаменитий зоопарк був в 1908 році, а спочатку називався він Садам десяти тисяч тварин. У 1955 році зоопарку дали офіційну назву – Пекінський зоопарк. Парк світу – найбільший тематичний парк Китаю, який займає площу 46,7 га. У цьому парку знаходяться макети 106 найвідоміших будівель з 30 країн світу: Тадж Махал, Пізанська вежа і Колізей, Статуя Свободи і Тауерський міст з Біг Беном, Ейфелева Вежа і московська Красна Площа.

Отже, Пекін володіє потужними туристичними ресурсами, які приваблюють велику кількість туристів з різних куточків світу.

Список використаних джерел і літератури:

1. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу [текст] / І. В. Смаль. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 336 с.
2. Main Tourist Attractions in Beijing [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://en.cnta.gov.cn/html/2008-12/2008-12-5-15-1-82014.html>. – Назва з екрана.
3. The Summer Palace [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://ebeijing.gov.cn/feature_2/Beijing_Seoul_Photos_Exhibition/Ancient_Capital/Landscape/t918960.htm. – Назва з екрана.

Пахучий Ярослав

Науковий керівник – кандидат історичних наук Шишкін І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ІТАЛІЇ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

У статті висвітлено діяльності механізму державного регулювання туристичної галузі Італії. Проаналізовано сучасний стан врегулювання туризму в Італії.

This article highlights the functioning of government regulation of the tourist industry of Italy. The present-day situation which concerns the tourism adjustment in Italy is analyzed in the article.

В статье раскрыто деятельность механизма государственного регулирования туристического направления в Италии. Проанализировано современное состояние регулирования туризма в Италии.

Позитивним моментом у розвитку туризму Італії є те, що Італія має досвід у сфері реалізації державної політики підтримки міжнародного туризму. Система управління туристичною галуззю Італії, на відміну від більшості європейських країн, характеризується як державна модель: у країні функціонує окреме Міністерство туризму, що відповідає за формування та реалізацію туристичної політики країни.

У рамках Міністерства з туризму Італії працює Італійська національна туристична організація (ІНТО), створена у 1927 р. та відновлена у 1950 р. Необхідність реорганізації державної організації, яка б займалася всіма аспектами туризму, з'явилася в Італії в 1950 році. Природно, за минулі півстоліття багато що змінилося як у світі, так і в самій Італії. Національна організація з туризму, беручи все більш і більш активну участь в економічному розвитку країни, стала на деякий період міністерством, а в останні два роки влилася до структури “супер міністерства” – Міністерства розвитку, яке, крім ІНТО, включає в себе Міністерство торгівлі та індустрії. Тому можна зазначити, що Міністерство розвитку є одним з основних джерел фінансування державної скарбниці [2].

Під час реорганізації Міністерства розвитку в 2001 році регіональні управління ІНТО, що складаються з 300 співробітників, перейшли в підпорядкування тринадцяти регіональних адміністрацій губерній.

“Державна участь в управлінні туризмом” означає, в першу чергу, поширення інформації про туризм у всіх засобах масової інформації, включаючи Інтернет, створення так званої “рекламної парасольки” – телеспоту на всіх міжнародних каналах. За державний рахунок Італію регулярно відвідують журналісти, організовуються конгреси з питань туризму.

Представництва з туризму (Зарубіжні дирекції ГНТО) є при Посольствах Італії у Великобританії, Німеччині, Іспанії, Португалії, Франції, США, Японії, Австралії, Австрії, Греції, Росії, Польщі, Словаччини, Угорщини, Швейцарії, Бельгії, Ізраїлю, Голландії та Скандинавських країнах. У деяких із цих країн, наприклад, у Німеччині, США, крім центрального Представництва, є філії у великих містах країни [1].

У 2006 році Міністерство туризму інвестувало у розвиток індустрії відпочинку більше 38 млрд доларів, що на 8 млрд більше, ніж в 2002 році. Крім того уряд буде забезпечувати розвиток зимнього, лікувального, аграрного та інших видів туризму в Італії, а це збільшить попит на цю країну [2].

Сьогодні італійські урядові програми також спрямовані на створення нових планів, що сприятимуть просуненню інвестицій та використанню конкретних переваг країни на світовому ринку туристичних послуг. Головною метою відповідних програм є пряме та непряме розповсюдження рекламних прокламацій про Італію. У результаті вже у 2007 р. Італія вийшла зі своїм туристським продуктом на нові ринки – Росії та Китаю.

Особливу увагу Італійська Республіка приділяє пристосуванню туристичної інфраструктури потребам людей із обмеженими можливостями. Цілеспрямована робота, підкріплена нормативно-правовими актами, у цьому напрямі розпочалась 2002 року після Указу Прем'єр-міністра Італії. Крім того, Італія бере участь у європейських Програмах обслуговування “One Stop Shop” в Європі та Європейській мережі для доступного туризму. Метою цих програм є створення бази гідного комплексу послуг та інформування інвалідів про місця проживання та туристичні напрямки [3].

Отже, Італія – це країна, що одна з перших почала регулювати таку сферу економіки, як туризм на державному рівні. Це є великим плюсом для неї, адже через Міністерство забезпечується велика увага розвитку туристичної інфраструктури.

Список використаних джерел та літератури:

1. Александрова А. Международный туризм / А. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с. – ISBN 978-5-406-00463-0.
2. Державна політика у сфері туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vechervkarpatih.at.ua/publ/test/derzhavna_politika_u_sferi_turizmu_pravovij_aspekt/6-1-0-1623.
3. География туризма: Учебное пособие. – М.: Советский спорт, 2002. – 464 с.

Вус-Столярчук Ольга

Науковий керівник – кандидат історичних наук Шишкін І. Г.,
Національний університет “Острозька академія”

РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ КАНАДИ

У статті проаналізовано рекреаційний потенціал Канади. Зокрема різноманітність кліматичних поясів країни, що істотно впливає на розвиток туристичної інфраструктури Канади. Показано роль і місце рекреаційних ресурсів у розвитку туристичної галузі країни.

The paper analyzes the recreational potential of Canada. In particular variety of climatic zones of the country, which significantly affects the development of tourism infrastructure in Canada. The role and place of recreation resources in the development of the tourism industry of the country.

В статье проанализированы рекреационный потенциал Канады. В частности разнообразие климатических поясов страны, что существенно влияет на развитие туристической инфраструктуры Канады. Показана роль и место рекреационных ресурсов в развитии туристической отрасли страны.

Канада, яка займає величезні площі, відома різноманітними природними ресурсами, історико-культурними об'єктами та високорозвиненою туристичною інфраструктурою. Зважаючи на те, що країна знаходиться в різних кліматичних поясах, її кліматичні умови є досить різноманітними, тому територію Канади доречно поділити на 3 зони:

- холодний арктичний пояс (займає більшу північну частину, а саме території Юкон, Нунавут та Північно-Західні території);
- субарктичний пояс (розташовані провінції Нью-Брансуїк, Ньюфаундленд і Лабрадор);
- помірний пояс (південна частина країни: провінції Онтаріо, Квебек, Нова Шотландія, Манітоба, Альберта, Британська Колумбія, Саскачеван, о. Принца Едуарда) [4].

Кожна провінція і територія Канади відома по-своєму. Територія Юкон – це величезна територія, розташована на кордонах Арктики, традиційно носить назву Країни Північного Сонця. Її довга історія складена з строкатих подій: легенд про перших мешканців цих місць, днів Золотої Лихоманки. Юкон поєднує в собі найкраще, що можуть запропонувати природа і цивілізація: безкраї простори і переваги життя у великих містах. Завдяки близькості до природи на території Юкону існують хороші умови для літніх занять гольфом, велоспортом, пішим туризмом, сплавами по річках, риболовлю або софтболю. Взимку популярні такі розваги, як керлінг, катання на рівнинних і гірських лижах, сноубордах, хокей та поїздки на собачих упряжках.

Найбільша і найменш заселена адміністративна одиниця у складі Канади Нунавут. Вона отримала цей статус у 1999 році, раніше відокремившись від Північно-Західних територій країни. Туризм – галузь, здавалося б, малорозвинена в Нунавут. Проте щорічно її відвідують близько 18 тис. туристів. Туристи найчастіше відправляються на риболовлю чи полювання, подорожуючи між населеними пунктами Нунавут на великому круїзному лайнері. Місцеві жителі дуже позитивно ставляться до гостей, адже вони є для них додатковим джерелом доходу і частинкою того, іншого життя, що кипить за межами цієї величезної холодної землі.

Північно-Західні Території розташовані у північній частині країни, у приполярних областях. Основою економіки Північно-Західних Територій є туризм і видобуток корисних копалин (золото, срібло, уран). Спостереження за життям рідкісних видів тварин (білі вовки, білі кити, бізони, ведмеді, олені), рафтинг і рибалення – головні напрями розвитку туристичної індустрії краю.

Єдиний офіційно двомовний Нью-Брансуїк належить до приатлантичних провінцій. Природна гордість регіону – затока Фанді, яка вважається одним із найбільш відвідуваних туристами місць у Північній Америці, бухта знаменита найвищими приливами в світі. Столиця провінції – місто Фредеріктон є відомим центром яхтного відпочинку. Туризм тут є важливою галуззю господарства. Гори на півночі, розгалужена річкова система, лісові масиви й океанські пляжі приваблюють велику кількість туристів. Лише у 2004 році Нью-Брансуїк відвідали 1,7 млн. туристів, які принесли провінції 790 млн. доларів доходу і сприяли працевлаштуванню 23 тис. жителів.

Айсбергами біля берегів багата провінція Ньюфаундленд і Лабрадор. На території провінції розташовано кілька національних парків, але суворий клімат більшої частини території не користу-

ється популярністю у туристів. Більш м'яка погода спостерігається лише на південному узбережжі острова. Визначні пам'ятки провінції пов'язані з багатою історією цих територій, оскільки перші поселення тут з'явилися задовго до відкриття Колумбом Америки. В Л'Анс-о-Медоуз знаходиться історичний парк, де колись було засновано поселення вікінгів. У провінції відкрито три національних природних парки ("Гро-Морн" на західному березі острова, "Терра-Нова" на східному і "Торнгат-Маунтинс" – на материк) і 77 провінційних парків [4].

Найбільша за чисельністю населення та економічно розвинута провінція країни – Онтаріо. У її межах розташована низка природоохоронних територій, велика кількість річок та озер. Проте туристичною "візитівкою" Онтаріо є Ніагарський водоспад, найцікавіша частина якого ("Велика підкова") розміщується саме на канадській території. Оттаву – столицю Канади з повним правом називають містом музеїв і парків. Національна галерея, Художня галерея Оттави, Музей цивілізації, Музей природи, Канадський королівський монетний двір, Парк провінцій, Парк конфедерації – далеко не повний перелік місць, де мешканці Оттави та її гості можуть ознайомитися з культурною спадщиною Канади і корисно провести свій вільний час. Не можна обійти увагою і Зал хокейної слави – галерею розвитку канадського і європейського хокею з шайбою.

Франкомовний Квебек – найбільша за площею адміністративно-територіальна одиниця Канади. У провінції розташовані великі міста Квебек і Монреаль. Місто відоме Латинським кварталом – визначною пам'яткою, занесеною до Світової спадщини ЮНЕСКО. Ще один значний центр регіону – Монреаль. Це місто хмарочосів, швидкісних магістралей, великий міжнародний транспортний вузол, морські і повітряні ворота країни, а також важливий історичний та культурний центр. У місті багато архітектурних пам'яток, що датуються в основному серединою і кінцем XIX ст.: Колона адмірала Нельсона, церква Нотр-Дам, площа Дез-Арм (Королівська площа) та ін. [3].

Провінція Нова Шотландія із трьох сторін оточена океаном. Вона відома великими пляжами, національними парками, індіанськими резерваціями. Тут розташований великий яхтовий центр Ярмут, парк французьких колоністів Порт-Руаяль в Аннаполісі. Як серед туристів, так і серед місцевих популярною є морська риболовля. Щорічно в Нову Шотландію приїжджають більше 2 млн. туристів.

Острів Принца Едуарда часто називають "садовою" провінцією. Вона є найменшою провінцією Канади. Барвіста столиця Шарлот-

таун, раніше відома як Порт де Ла Жуа (Порт Радості), була перейменована на честь дружини короля Англії Георга III. В цьому історичному місті в 1864 році проходила перша зустріч, яка в підсумку призвела до утворення Об'єднаної Канади. Основою її економіки є сільське господарство, рибальство і туризм. На острові, який сам по собі є цікавим туристичним об'єктом, часто проводяться фестивалі й інші культурні заходи і пропонується різноманітний відпочинок: велосипедні маршрути, екологічні тури до заповідних місць, пляжно-купальний відпочинок тощо. Місто Шарлоттаун є центром круїзного туризму [1].

Ще одна провінція помірного кліматичного поясу – Манітоба. Вона цікава різноманітною природою. Манітоба – це край 10 тис. озер та великої кількості музеїв. Столиця провінції Вінніпег відома своїм культурним життям, музеями, парками, у тому числі зоопарком і театрами. Незмінною увагою туристів користується пам'ятник Героям Першої світової війни роботи ісландського скульптора Ейнара Йоунссона.

Провінція Саскачеван – степовий і озерний край, “житниця Канади” [2]. Його туристичними “родзинками” є мальовниче озеро Атабаска, мінеральні води (Мусс Джо – один із найбільших бальнеологічних центрів Західної Канади) і літні табори для підлітків, які організовує академія Королівської канадської кінної поліції. У Саскачевані пропонуються спеціальні тури для ознайомлення з історією і сьогоденням поліцейських.

Альберта – край ландшафтного різноманіття. Скелясті гори на заході і прерії на сході створюють прекрасні умови для розвитку туризму. Столицею Альберти є місто Едмонтон, де туристи мають можливість відвідати Королівський музей Альберти, музеї авіації та залізниці. П'ять із 14 пам'яток Канади визнаних всесвітньою спадщиною знаходяться в провінції: національні парки в Канадських скелястих горах, Уотертон-льодовик в Міжнародному парку світу, Національний парк Вуд Буффало, Провінційний парк динозаврів і Head-Smashed-In Buffalo Jump.

Британська Колумбія – західна гориста провінція Канади. Це – край гір, озер, численних річок і зелених долин. Столиця провінції місто Ванкувер є великим портово-промисловим комплексом, культурним і спортивним центром Канади. Британське видання *The Economist* тричі (2005, 2007, 2009 рр.) присвоювало Ванкуверу звання “краще місто Землі” [4]. Серед ванкуверців і гостей міста великою популярністю користується приморська набережна і парк Стенлі, океанарій, розміщений просто неба, Виставка індіанських

тотемів. У 1971 році у місті відкрито Музей століття, до складу якого увійшли планетарій і Морський музей. Знаний Ванкувер й історичним центром Гестаун з будівлями XIX ст.

Отже, туристичний потенціал Канади є досить багатим та різноманітним. У світовій туристичній спеціалізації Канада виділяється як країна, яка позиціонує природні види туризму, чому сприяє величезна територія країни і різноманітні природно-рекреаційні ресурси. Туризм є одним із важливих складових економічного розвитку країни. Досвід Канади в розвитку туристичної сфери можна і варто використати в Україні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бовсуновская А. Я. География туризма: учебное пособие. – Д., 2002.
2. Квартальнов В. А. Иностранный туризм. – М.: Финансы и статистика, 2003.
3. Немоляева М. Э., Хадорков Л.Ф. Международный туризм: вчера, сегодня, завтра. – М.: Международные отношения, 2001.
4. Все о туризме. Туристическая библиотека: [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://tourlib.net/>.

Дубровик Тетяна

Науковий керівник – кандидат наук з державного управління

Шериньова О. В.,

Національний університет “Острозька академія”

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ “ЗАХІДНА БРАМА” ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РІВНЕНЩИНИ (НЕДОЛІКИ І ШАХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ)

У статті проаналізовано стан туристичної галузі Рівненщини, зосереджено увагу на подальших можливостях розвитку регіону. Окрім того, охарактеризовано стратегію сталого розвитку “Західна брама”, виокремлено його проблемні сторони та надані рекомендації щодо їх усунення.

The article analyzes the state tourism industry of Rivne region, focus on further development opportunities in the region. Also described a strategy for sustainable development “West Gate”, singled out his problem sides on recommendations for their elimination.

В статье проанализировано состояние туристической отрасли Ровенской области, сосредоточено внимание на дальнейших возможностях развития региона. Кроме того, охарактеризованы стратегии устойчивого развития “Западные ворота”, выделены его проблемные стороны и предоставлены рекомендации по их устранению.

Стратегія сталого розвитку “Західна брама” є одним із наймасштабніших туристичних проєктів Рівненської області. Його специфіка полягає у тому, що він від початку і до кінця формувався на основах проєктного підходу. Саме тому доцільно проаналізувати його основні характеристики. Стратегія, яка покладена в основу “Західної брами”, на практиці буде реалізовуватися через нарощування в регіоні широкого спектру соціальних ролей та позиціонування його як регіону високих стандартів і взірця для інших регіонів України. Вона буде реалізовуватися через такі полюси регіональної

активності Західної України [6]: концентрація ділової активності; концентрація туристичної активності; розвиток природно-сировинного потенціалу; концентрації соціальної активності. Концентрація ділової активності – концентрація провідної ролі у питаннях стратегічного розвитку регіонів Західної України, полягає у залученні інвестицій, забезпеченні транспортно-логістичних послуг та формування міжрегіональних промислових кластерів. Концентрація туристичної активності передбачає підвищення ролі провідного туристичного оператора для регіонів Західної України за рахунок професійної промоції та надання професійних послуг щодо забезпечення вимог населення і гостей регіону в усіх сферах.

Щоб значно підвищити рівень соціальної активності населення, необхідним є розвиток освіти за рахунок впровадження сучасних навчальних методик, підвищення соціальної орієнтованості бізнесу та консолідація зусиль громадських об'єднань, забезпечення культурного розвитку і покращення умов проживання населення, розвиток інфраструктури регіону. У вирішенні цього завдання допоможе проєкт “Центр сучасних гуманітарних технологій” – концепція гармонійного розвитку особистості у суспільстві зі сталим розвитком.

Розвиток природно-сировинного потенціалу – процвітання сільського господарства та побудова агропромислових кластерів, видобуток природних копалин і організація їх переробки у кінцеву продукцію, впровадження енергоефективних проєктів на базі використання оновлюваних природних ресурсів регіону [7].

Варто врахувати, що жоден туристичний проєкт не зможе бути реалізований на практиці без ефективного управління. Тому проаналізуємо його функції в проєкті “Західна брама”. Засади, на яких побудована система управління, – електронна влада, бюджет орієнтований на результат, система управління якістю, система збалансованих показників, система індикаторів сталого розвитку, маркетинг території [4 с. 63]. Одним із джерел ефективного проєкту є його фінансування, зокрема передбачається залучення таких видів інвестицій, як: соціальні, венчурні та прямі іноземні інвестиції. У стратегії сталого розвитку “Західна брама” є два ключових елементи – аеропорт і етнопарк. На думку ініціаторів проєкту, саме завдяки ним можлива реалізація проєкту в надзвичайно короткий термін.

Отже, аеропорт – розміщений на перетині міжнародних повітряних та автомобільних шляхів, поблизу двох залізничних вузлів і володіє достатнім потенціалом для перетворення у великий авіатранспортний вузол, що обслуговує населення, яке проживає в радіусі 200 км та з'єднує Європу і Азію. Враховуючи географічні та

технічні дані, перспективою розвитку Міжнародного аеропорту “Рівне” є створення вантажного транспортного вузла з використанням усіх видів транспорту [5]. Аеропорт – міжнародний мульти-модальний логістично-транспортний центр, мета якого є створення сучасного комплексу термінально-логістичної інфраструктури на Рівненщині, досягнення прибутку та інвестиційний капітал 10-19% у рік. Стратегія: розвиток термінально-складської інфраструктури Рівненській області, що відповідає сучасним форматам торгівлі. Діяльність: управління проектуванням. Будівництво об’єктів термінально-логістичної інфраструктури. Учасники – національні і регіональні компанії, сторонні інвестори. Цільова модель бізнесу – створення компанії, що володіє активами термінально-логістичної інфраструктури [5]. Послуги: здача в оренду офісних приміщень, термінальних площ, вантажної техніки й устаткування, послуги енерго- і водопостачання, послуги зв’язку. Клієнти: оператори термінально-складських послуг. Логістичні оператори, дистрибуційні компанії, мережеві компанії. Основні фінансово-економічні показники: інвестиції – 20-30 млн. грн./га; рентабельність – 10-19% у рік; термін окупності – 7-9 років; чистий прибуток – 2-5 млн. грн./га.

Етнопарк “Волинський майдан” – другий ключовий елемент “Західної брами”, який є основним відправним пунктом, стане місцем концентрації туристичних подій у Західному регіоні. В основі концепції етнопарку – традиції, побут, національний колорит Волині та Полісся. Етнопарк матиме характерний для Волині та Полісся ландшафт [6]. Територія етнопарку умовно поділятиметься на етнографічну (архітектурні зразки Волині та Полісся, елементи побуту, містечко майстрів, музейні експозиції, живі експозиції присвячені традиціям господарювання) та сучасну зони (готелі, ресторани, конференц-зали, виставкові зали). Окрема територія буде облаштована під наметове містечко для дитячого таборування, яке надаватиметься для організації літніх таборів учнівської молоді, таборування членів громадських, спортивних, туристичних організацій з метою національно-патріотичного, екологічного виховання дітей та молоді. У таборах планується проведення змагань, переможці яких матимуть право долучитися до господарських робіт на території етнопарку [2, с. 24].

Впровадження концепції “Західна Брама” здійснюватиметься за рахунок активного залучення усіх регіональних зацікавлених сторін, координації їх діяльності та забезпечення прозорості і публічності спільної роботи. Досягнення якісних результатів вимагає значних фінансових та інших ресурсів, а також організаційних та координа-

ційних зусиль з боку усіх учасників процесу впровадження концепції. Важливим є визначення внутрішнього ресурсу, який можна мобілізувати в області із різних джерел для фінансування конкретних проектів розвитку у п’ятирічній перспективі (2010-2014 роки). З метою мобілізації внутрішніх ресурсів пропонується провести аналіз регіональних програм на предмет пошуку ресурсів для співфінансування проектів, які міститимуться в концепції “Західна Брама”.

Рівненщина має в своєму арсеналі достатню промислову потужність, трудовий потенціал та вигідне місцезнаходження. Натомість, брак інформації про регіон, рівень професійності кадрів та нерозвинена система підтримки бізнесу заважають стабільному і позитивному розвитку Рівненщини і, як наслідок, стратегії сталого розвитку “Західна брама”. Власне, концепцію “Західна брама” аналізував Стеф Бауйс [7]. Він надав загальну оцінку, розширений розгляд особливостей концепції сталого розвитку відповідно до умов території та діяльності, висновки. Нідерландський експерт вважає, що треба акцентувати зусилля на сталий розвиток, залучити прями іноземні інвестиції в область, використовуючи внутрішній природний і людський потенціал, міжрегіональне співробітництво, розширити потенційні ринки за наявні межі на південь і схід, але при цьому піклуватися про здорове навколишнє середовище. Спираючись на думки експерта, на нашу думку, треба зробити Рівне таким, що б відповідати назві “зелене місто”, забезпечити соціальну гармонію, таким чином – стабільність і сталий розвиток. Отже, очевидно, що можна використовувати Рівненщину як платформу, щоб поєднати бізнес місцевих та іноземних компаній, поєднати ці компанії між собою, і заявити про себе на світовій арені [1 с. 32].

Ще однією з найважливіших проблем є те, що він мав би акцентувати увагу на важливості поєднання стратегії економічного розвитку із стратегією планування міста. Однак у місті Рівне цього зв’язку не досягнуто: місцеві розробники працюють лише на окремих проектах, що не підпадає під цей контекст регіонального розвитку.

Вибір належного механізму міського розвитку є також питанням для розгляду: державний сектор розпочинає освоєння земельних ділянок із подальшим сприянням розвитку інфраструктури у порівнянні до попереднього розвитку інфраструктури як стимулу для розвитку приватних земельних ділянок – так само як і роль проектних девелоперів у порівнянні до інституційних інвесторів, наприклад, компанії зі страхування життя або пенсійні фонди. Також державний сектор не має інструментів для покриття витрат на

формування інфраструктури, зумовленого розвитком приватних земельних ділянок (наприклад, поліпшення податкової системи).

Спираючись на думки науковців, можна дійти висновку, що туристичний проект “Західна брама” є недосконалим. Деякі його недоліки необхідно ліквідувати на етапі планування, щоб уникнути непередбачуваних ситуацій на етапі реалізації. Детально проаналізувавши всі сторони стратегії сталого розвитку “Західна брама”, були запропоновані такі шляхи подолання проблем у туристичній галузі Рівного: нерозвинений ринок капіталу як результат відсутності інвестиційних коштів для розвитку міст, тому строки окупності мають бути гранично короткими у зв’язку з високими відсотковими ставками; використання коштів не лише із держбюджету, а й залучення прямих іноземних інвестицій; створення потужного Інтернет-ресурсу для ознайомлення населення із історією, традиціями регіону (світлина, відеоролики і т. ін.) [3 с. 118]; активна робота рекламних і PR-агентств; відбудова Рівненського аеропорту і розвиток комунікацій всередині і поза межами території Рівного; унікальна торговельна пропозиція (те, що принципово відрізнятиме історичну Волинь від інших регіонів і приваблюватиме велику кількість туристів).

Отже, “Західна брама” демонструє той факт, що Рівненщина виходить на новий рівень туристичного розвитку. Це явище викликає активний зацікавлення до туристичного підходу, який приносить чималий прибуток у різних сферах життя. Потрібно наголосити, що проектний підхід у туризмі почав використовуватися не так давно, а “Західна брама” є свідченням того, що Рівненська область також стала прихильником туристичних проектів всеукраїнського масштабу. Зараз потрібно подбати про те, щоб проект дійшов до свого логічного завершення і почав приносити прибуток. Стратегія сталого розвитку “Західна брама” – це нова концепція розвитку регіону, яка працюватиме на реалізацію важливих для життєдіяльності Рівненщини економічних, соціальних та екологічних питань. Головна мета – зробити область туристичною меккою, активно задіяти її туристичний потенціал, докорінно зміїти ставлення до Рівненщини як до провінційного і невиразного туристичного об’єкта.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гуляев В. Т. Организация туристической деятельности [текст]: учеб. пособие / В. Т. Гуляев. – М.: Нолидж, 1999. – 312 с.
2. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство [текст]: навч. посіб. / Є. В. Панкова. – К. : Альтерперс, 2003. – 230 с. – ISBN 966-542-268-5.

3. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства [текст] : навч. посіб. / Т. Г. Сокол. – К. : Лайн, 1999. – 77 с.

4. Шульгіна Л. М. Маркетинг підприємств туристичного бізнесу [текст] : монографія. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 597 с. – ISBN 821-300-701-9.

5. Інформаційний портал управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.rv.ua>. – Дата доступу: 20.02.2012. – Загол. з екрана.

6. Офіційний сайт Рівненської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua>. – Дата доступу: 08.02.2012. – Загол. з екрана.

7. Рівненський інформаційний портал ОГО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ogo.rv.ua>. – Дата доступу: 02.02.2012. – Загол. з екрана.

Метелюк Анна

Науковий керівник – доктор історичних наук Кулаковський П. М.,
Національний університет “Острозька академія”

ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ ІНДОНЕЗІЇ

У статті розглянуто туристичні об'єкти Індонезії, які користуються популярністю серед туристів. Завдяки природній екзотиці місцевого колориту та відмінної культури ця країна має високі перспективи для подальшого розвитку туристичної інфраструктури.

Article highlights the tourist attractions of Indonesia, which are popular among tourists. With natural exotic local color and a different culture, the country has high prospects for further development of tourism infrastructure.

В статье рассмотрено туристические объекты Индонезии, которые пользуются популярностью среди туристов. Благодаря природной экзотике местного колорита и отличной культуры эта страна имеет высокие перспективы для дальнейшего развития туристической инфраструктуры.

Індонезія – держава, в яку входить більш ніж 13 000 островів різних розмірів. Кожен острів Індонезії індивідуальний і водночас всі вони схожі, тому належать до Індонезії, прикрашеної розкішними гірськими масивами, багатим тваринним світом і, звичайно ж, романтикою океанських вод. Кліматичні умови і місце розташування Індонезії створили ідеальні умови для зародження в країні сфери туризму.

Зокрема, до найбільш відвідуваних островів туристами Індонезії відносяться Балі, Бінтан та Ломбок.

Балі – це перлина, яка розрекламувала Індонезію на весь світ. Острів невеликий, проте кількість розташованих тут туристичних комплексів, готелів і ресторанів є досить значною. Відпочинок на Балі – це на 99% пляжний туризм. Численні піщані пляжі, оточені кокосовими пальмами і тропічними лісами, пропонують туристам безтурботне проведення часу. Оскільки Балі – острів вулканічного походження, деякі його пляжі, особливо на південно-східному

узбережжі, мають характерний чорний колір у результаті колишніх вулканічних процесів.

На острові виділяють декілька курортних зон:

Найбільш респектабельним і елітним курортом із всіх представлених на острові є Нуса Дуа. Розвинена інфраструктура Нуса Дуа дозволяє кожному туристу знайти заняття для душі, в колекції Балі Нуса Дуа можна відвідати безліч ресторанів, кафе і магазинів, а в Клубі гольфу Балі пограти в гольф. Вздовж берегової лінії Нуса Дуа тягнеться кораловий риф, який служить природною перешкодою для хвиль, завдяки чому на всьому узбережжі постійний штиль. Більше десятка п'ятизіркових готелів Нуса Дуа відзначаються своєю широкою територією, власними пляжами, басейнами, тенісними кортами, широким вибором ресторанів і барів.

Протилежністю йому є недорогий курорт Кута. Велика кількість молодіжних закладів і недорогі готелі – ось що відрізняє цей регіон від всіх інших. Привабливий курорт для любителів серфінгу і активного нічного життя. Уздовж головної вулиці Джалан Легиан розташовані готелі, магазини, бари, ресторани і дискотеки.

Ще один популярний курорт острова – Санур – який пропонує справжній сімейний відпочинок, різноманітні дитячі розваги. У 30-ті роки Санур був невеликим екзотичним курортом, куди особливо любили приїжджати європейські художники, вони знімали вілли і переносили неймовірні пейзажі в свої роботи. Зараз Санур – елітний світовий курорт. Прекрасні сади і прибережна зона уздовж білих піщаних пляжних зон привертають увагу туристів, у тому числі й через розміреного ритму життя.

Острів Бінтан – розташований на півдні від півострова Малакка й омивається водами Південно-Китайського моря.

Відвідувачі Бінтана можуть зануритися в галасливу атмосферу торгової гавані столиці острова Танджунг Пінанг, оцінити багату спадщину індонезійської культури провінції Ріау, відвідати численні рибальські містечка з їх безтурботною і розслабленою сільською обстановкою, атмосферою, відкрити для себе дорогоцінні артефакти славного королівського минулого Бінтана, представлені Мечеттю Султана, королівськими мавзолеями і руїнами палаців, а також познайомитися з доброзичливими жителями та їх простим способом життя у прибережних селах на цьому острові, населення якого нараховує 300 000 чоловік.

Також Бінтан вабить туристів різними видами екскурсій, таких як екскурсія Національним парком Гунунг-Лусеро. Це вологий тропічний ліс у долинах річок Алас і Клуцьє, населений сотнями видів

екзотичних птахів, гібонів, макак і орангутангів. Зрідка зустрічаються зникаючі суматранські тигри, леопарди, слони, суматранські носороги (у природі залишилося 300 особин). Екскурсія “Спадщина Південного Бінтана” (маршрут екскурсії проходить по трьом визначним пам’яткам південного краю Бінтана – Танжунг Пінанг, Сенггаранг і Пулау Пеніенгат. У Сенггаранзі можна зануритись у буденне культурне середовище, де можна побачити китайські храми, яким майже 300 років. Особливо вражаюче виглядає один з них, який оточений величезним деревом баньяна. Цей храм є популярним місцем паломництва місцевих буддистів. Пулау Пеніенгат відомий своїми численними історичними визначними пам’ятками. У цьому селі, що займає невеликий острів, можна відвідати старий голландський форт, королівські мавзолеї, старовинні палаци і Велику мечеть султана Ріау, яка була споруджена, за легендою, за допомогою яйцевого білка, та екскурсія мангровими лісами.

Острів Ломбок – це невеликий острів, розташований недалеко від Балі і острова Сумбава, острів вражаючих контрастів і суперечностей.

Острів Ломбок часто порівнюють з його знаменитим сусідом – Балі. Про Ломбок говорять, що це Балі без його культури і краси, що не зовсім справедливо, оскільки пейзажі острова Ломбок з його джунглями і гущавиною, кораловими островами і довгими чистими пляжами не менш прекрасні. Жителі там також ведуть свій традиційний спосіб життя, а на півдні острова можна відвідати живописні села. Основною відмінністю і гідністю острова Ломбок є те, що там значно менше туристів, чим на Балі. У центральній частині острова Ломбок знаходиться гора Рінджані, яку видно звідусіль. Вона є вулканічним конусом заввишки 3 800 м з кратерним озером посередині. У тій же частині острова знаходиться 17-метровий водопад Отакокок, оточений пишною тропічною рослинністю.

Отже, Індонезія багата країна на рекреаційні туристичні ресурси, що дає можливість державі розвиватися не лише в туристичній сфері, але й економічній.

Список використаних джерел та літератури:

1. Туристичний путівник / Довідник туриста і мандрівника / [Електронний ресурс]. – Назва з екрана: <http://www.navksvit.lviv.ua/ostriv-bali/>.

2. Нуса Дуа о. Балі. Індонезія Нуса Дуа о. Балі. [Електронний ресурс]. – Назва з екрана: http://country.turmir.com/resort_151.html.

3. Кута о. Балі. Індонезія Кута о. Балі. [Електронний ресурс]. – Назва з екрана: http://country.turmir.com/resort_148.html.

4. Санур: о курорте (Індонезія) [Електронний ресурс]. – Назва з екрана: <http://www.indoneziya.tour.com.ua/resort/sanur>.

5. Острів Бінтан [Електронний ресурс]. – Назва з екрана: <http://www.deotravel.ru/indonesia/bintang/>.

6. Острів Ломбок [Електронний ресурс]. – Назва з екрана: <http://www.country.alltravels.com.ua/ru/indonesia/lombok/>.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ

<i>Кочубей Максим</i> РОСІЯ І КИТАЙ: СПІЛЬНА ПОЛІТИКА НЕВТРУЧАННЯ ЩОДО КОНФЛІКТУ В СИРІЇ	4
<i>Мініч Руслан</i> ДИПЛОМАТИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ МАНЕВРИ ЛІВІЙСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ	9
<i>Поліщук Тетяна</i> ПРИЧИНИ ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕВОЛЮЦІЙ У КРАЇНАХ АРАБСЬКОГО СХОДУ	13
<i>Павлюк Олеся</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ САНКЦІЙ США ЩОДО ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН	17
<i>Борисюк Анастасія</i> ТИПОЛОГІЯ ТЕРОРИСТІВ	21
<i>Фабіян Юлія</i> УЧАСТЬ США У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ АФГАНІСТАНУ ПІСЛЯ ТЕРАКТІВ 11 ВЕРЕСНЯ 2001 РОКУ	25
<i>Оласюк Наталя</i> ЛІВІЯ ТА СИРІЯ: БЛИЗЬКОСХІДНИЙ ВЕКТОР У СПІВРОБІТНИЦТВІ США-ЄС	29

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

<i>Андрукевич Яна</i> ВПЛИВ ІРАКСЬКОГО ПИТАННЯ НА "ОСОБЛИВІ ВІДНОСИНИ" США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	34
--	----

<i>Ярошенко Віталій</i> РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	37
<i>Ямчук Анна</i> РАДА БЕЗПЕКИ ООН ЯК КЛЮЧОВИЙ АКТОР МІЖНАРОДНОЇ МИРОТВОРЧОСТІ	41
<i>Бречко Назар</i> САУДІВСЬКА АРАВІЯ ТА ІРАН У БОРОТЬБІ ЗА МОНОПОЛІЮ НА НАФТОВОМУ РИНКУ	45
<i>Полторак Ольга</i> ПРОБЛЕМИ ПРОТИСТОЯННЯ США ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	50
<i>Юрчук Євгенія</i> "ПАРТНЕРСТВО ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ" ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ПОГЛИБЛЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	55
<i>Ногас Юлія</i> ПРОБЛЕМИ НАРКОТИКІВ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У ХХІ СТ. ТА РОЛЬ США У ЇХ ВИРІШЕННІ	59
<i>Коваленко Анастасія</i> СПІВПРАЦЯ ІСПАНІЇ З КРАЇНАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В РАМКАХ ІБЕРО-АМЕРИКАНСЬКИХ САМІТІВ	62
<i>Чабан Ірина</i> ПОГЛЯДИ НЕОЛІБЕРАЛІСТІВ НА ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	65
<i>Шаран О.</i> ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ДЛЯ КРАЇН ПІВДНЯ ЄВРОПИ	69
<i>Кравчук Оксана</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА БРАЗИЛІЇ В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН	73
<i>Кухарук Оксана</i> ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС ВЕНЕСУЕЛИ У ХОДІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИАМЕРИКАНСЬКОГО ПРОЕКТУ CELAC	76

<i>Рудчик Тетяна</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ НІМЕЧЧИНИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ НАТО	80
---	----

СЕКЦІЯ 3

МІСЦЕ УКРАЇНИ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ

<i>Попач Аліна</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	85
<i>Якимчук Надія</i> УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКА СПІВПРАЦЯ У ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ	90
<i>Пустовіт Анна</i> ПРОБЛЕМА ПЕРЕБУВАННЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ФЛОТУ РФ У ВІДНОСИНАХ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	94
<i>Ющук Вікторія</i> ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: УКРАЇНА – ПОЛЬЩА – БІЛОРУСЬ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	98
<i>Мікор Олександр</i> УКРАЇНСЬКА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ДО ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ	102
<i>Кривенкова Руслана</i> ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ НАЙБЛИЖЧИХ 10 РОКІВ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ	106
<i>Хижевська Вікторія</i> ВАРШАВСЬКИЙ САМІТ І УКРАЇНА: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕАЛІЇ	110
<i>Бондар О. І.</i> НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА ТА ЗАХІДНА ЄВРОПА: ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ	114

<i>Тарковська Світлана</i> УКРАЇНА ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ	118
--	-----

СЕКЦІЯ 4

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

<i>Жуковський Максим</i> ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ТРАНСАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ВПРОДОВЖ ПЕРШОГО ТЕРМІНУ ПРЕМ'ЄРСТВА ТОНІ БЛЕРА 1997-2001 РР.	123
<i>Павлюк Роман</i> ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЄС	128
<i>Форманюк Анна</i> ПОЗИЦІЇ УРЯДІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РАТИФІКАЦІЇ ЛІСАБОНСЬКОЇ УГОДИ	132
<i>Тищенко Дмитро</i> ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	136
<i>Дунай Марія</i> ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	140
<i>Семенюк Мар'яна</i> БЕЗВІЗОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНИ З ЄС У ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА В. ЯНУКОВИЧА	144
<i>Івасюк Галина</i> РОЛЬ НІМЕЧЧИНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ	147
<i>Семенюк Марія</i> ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА ЯК ВАЖІЛЬ ВПЛИВУ ЄС НА ПРОЦЕСИ ВНУТРІШНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА	151

СЕКЦІЯ 5**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ**

<i>Кравець Ольга</i> ОБ'ЄКТИ ПАЛОМНИЦТВА ЄВРЕЇВ У СТРУКТУРІ ПОЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ М. ЛОДЗЬ)	156
<i>Кузняр Мар'яна</i> РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ МЕРКОСУР	159
<i>Плетюк Тетяна</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В АВСТРІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ	163
<i>Шилак Оксана</i> ПЕКІН – ТУРИСТИЧНИЙ ЦЕНТР КИТАЮ	168
<i>Пахучий Ярослав</i> РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ІТАЛІЇ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ	172
<i>Вус-Столярчук Ольга</i> РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ КАНАДИ	175
<i>Дубровик Тетяна</i> СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ "ЗАХІДНА БРАМА" ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РІВНЕНЩИНИ (НЕДОЛІКИ І ШЛХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ)	180
<i>Метелюк Анна</i> ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ ІНДОНЕЗІЇ	186

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ТУРИЗМ: СУЧАСНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА

*Збірник матеріалів Третьої всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів та молодих вчених
30 березня 2012 року, місто Острого*

Дякуємо за допомогу в підготовці конференції:
деканові факультету міжнародних відносин *А. Є. Атаманенко,*
кафедрі країнознавства, зокрема, завідувачу кафедри –
професору *П. М. Кулаковському,*
викладачам:
Т. В. Сидорук, І. В. Шишкіну, В. В. Павлюку, І. Г. Плеваку,
кафедри міжнародних відносин.

Відповідальний секретар і упорядник Жуковський М. І.
Організаційний комітет: Жуковський М. І., Андрукевич Я. О.,
Кочубей М. А., Хижевська В. О., Юрчук Є. С.
Технічний редактор Свиначук Р. В.
Комп'ютерна верстка Крушинської Н. О.
Художнє оформлення обкладинки Олексійчук К. О.
Коректор Федорчук С. А.

Контакти:

Факультет міжнародних відносин
Адреса: 35800 вул. Семінарська, 2, м. Острого, Рівненська обл.,
+38 036 54 30832 e-mail: oakonf@gmail.com

Формат 42x30/4. Папір офсетний. Друк різнографія.
Ум. друк. арк. 12,25. Гарнітура "TimesNewRoman"
Наклад 65 прим.

Видавництво Національного університету "Острозька академія"
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острого, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво про державну реєстрацію РВ №1 від 8 серпня 2000 року.